

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

Krása ztracená v čase

Zámek v Bystřici pod Hostýnem v letech 1805–1935

Magisterská diplomová práce

Mgr. et Bc. Ivana Dobešová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.

Olomouc 2021

Počet znaků v dokumentu: 227 451

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou práci vypracovala samostatně za použití uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 24. 6. 2021

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Martinu Horáčkovi, Ph.D., za vedení mé diplomové práce, poskytnutí cenných rad a za velkou trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům institucí, kteří mi byli nápomocní při mém bádání. Jmenovitě děkuji pracovníkům Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, hlavně paní Haně Veselé a zaměstnancům Územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Brně. Taktéž děkuji zaměstnancům Územní památkové správy Národního památkového ústavu v Kroměříži, především Mgr. Lucii Pešlové a Mgr. Davidu Adamčíkovi. Rovněž bych chtěla poděkovat zaměstnancům zámku Milotice za vstřícnost a ochotu při hledání fotografií. Děkuji i npor. Mgr. Tomáši Nagymu za přívětivost a pomoc při pořizování fotografií zámeckého parku v Bystřici pod Hostýnem. Také děkuji zaměstnancům Vrbasova muzea ve Ždánicích a Moravského zemského archivu v Brně. Velké díky patří i pracovníkům Knihovny Univerzity Palackého v Olomouci, Ústřední knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Akademické knihovny Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kteří mi v nouzi pokaždé pomohli. Mé velké díky patří Mgr. Renatě Landgráfové, Ph.D. a PhDr. Haně Navrátilové, Ph.D., které mi s přívětivostí poskytly cenné rady bez ohledu na vzdálenost. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Městského muzea Bystřice pod Hostýnem, hlavně paní Mgr. et Mgr. Marii Heczko za její laskavost, pochopení a ochotu. Taktéž děkuji za pomoc zaměstnancům Městského úřadu Bystřice pod Hostýnem. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě podporovali. Především děkuji Marušce a doufám, že nadšení a pozitivita, kterou oplývá, ji nikdy neopustí. Mé velké a upřímné díky patří i mému příteli, který mi byl vždy oporou, vlídně naslouchal mému nekonečnému vyprávění, nikdy neměl daleko pro radu, a když jsem ztratila naději, tak mi ji zase vrátil.

Obsah

1. Úvod	5
2. Současný stav bádání	8
2.1 Prameny	8
2.2 Literatura	10
3. Stručné dějiny bystřického panství.....	14
4. Stavební vývoj zámku	19
4.1 Johann Nepomuk hrabě Wengerský	19
4.1.1. Stavební činnost na zámku za Johanna Nepomuka hraběte Wengerského	19
4.2 Olivier Karel svobodný pán Loudon.....	20
4.2.1. Stavební činnost za Oliviera Karla svobodného pána Loudona.....	21
4.3 Ernst Olivier svobodný pán Loudon.....	23
4.3.1 Stavební činnost za Ernsta Oliviera svobodného pána Loudona.....	24
4.4 Ernst Gideon svobodný pán Loudon	27
4.4.1 Stavební činnost za Ernsta Gideona svobodného pána Loudona	29
5. Vnější popis architektury.....	33
5.1 Předzámčí	33
5.2 Zámecká budova.....	34
6. Popis vnitřní dispozice	39
6.1 Předzámčí	39
6.1.1 Přízemí.....	39
6.1.2 První patro	40
6.2 Hlavní zámecká budova.....	41
6.2.1 Sklepy	41
6.2.2 Přízemí.....	43
6.2.3 První patro	46
6.2.4 Druhé patro	49
7. Vztah dispozice a funkce zámecké budovy	52
8. Soukromé místnosti.....	62
8.1 Panská ložnice	62
8.2 Pokoje pro hosty.....	64
9. Reprezentační místnosti.....	66
9.1 Knihovna.....	67
9.2 Zimní zahrada a skleník	72

10. Historie zámeckého parku	77
10.1 Počátky parku	77
10.2 Park za Johanna Nepomuka hraběte Wengerského	78
10.3 Indikační skica z roku 1830.....	79
10.4 Indikační skica z roku 1874.....	84
10.5 Plán z roku 1885?	84
10.6 Park na počátku 20. století.....	87
10.7 Ernst Gideon svobodný pán Loudon a zámecký park.....	89
11. Stavby v parku	95
11.1 Čínský letohrádek (Chinesisches Lusthaus)	96
11.2 Ptačí voliéra (Vogelhaus)	97
11.3 Poustevna (Eremitage)	97
11.4 Lázeňský domek (Baadhaus)	98
11.5 Tahitský chrámek (Otahitischer Tempel)	98
11.6 Švýcárna (Schweizer Haus)	98
11.7 Tenisový kurt	99
12. Závěr	100
Seznam použitých zkratek	103
Seznam obrazové přílohy	103
Seznam pramenů.....	112
Seznam literatury	116
Obrazová příloha	120
Anotace	177

1. Úvod

*„Cestovala jsem kolem světa,
mnoho let jsem v Anglii strávila,
ale cítila jsem se být vděčná,
když v Bystřici jsem jako v zemi andělů byla!“¹*

Těmito poeticky laděnými slovy se hraběnka Ottilie von Alten-Bodiam rozloučila v říjnu 1891 se zámekem v Bystřici pod Hostýnem.² Krása slov, jimiž do návštěvní knihy vyjádřila obdiv vůči líbeznosti bystřického panství, vykresluje jeho dávno ztracenou malebnost.

Zámek v Bystřici pod Hostýnem si přes veškeré historické peripetie, kterými si prošel, uchoval alespoň střípky ze svého půvabu. Okouzlení geniem loci mělo vliv i na výběr tématu předkládané diplomové práce. Chtěla jsem poukázat na toto zapomenuté místo a popsáním dějin nedávno minulých zkusit oživit krásu zašlých časů. Zámek není výjimečný jen svým umístěním v podhůří Hostýnských vrchů, ale i rodem, jenž ho v průběhu 19. století získal do vlastnictví. Jednalo se o příbuzné slavného vojevůdce sloužícího ve službách Marie Terezie, hrdiny od Bělehradu, generála Ernsta Gideona svobodného pána Loudona (1717–1790).³

Předložená diplomová práce se věnuje, jak ostatně napovídá její název, zámku v Bystřici pod Hostýnem, a to v rozmezí let 1805–1935. Zabývá se uspořádáním vnitřních prostor zámku a zámeckého parku. Snaží se přiblížit jejich původní podobu.

Práce je časově ohraničena lety 1805–1935. Toto vymezení má své praktické opodstatnění. Do roku 1804 byl zámek ve vlastnictví rodu della Rovere di Monte l'Abbate.⁴ Z iniciativy jeho členů proběhla ve druhé polovině 18. století rozsáhlá přestavba zámecké

---

¹ „Gereist bin ich auf diesen Erdenrunden,
in England auch verbracht ich manches Jahr,
doch habe dankerfüllt ich hier empfunden,
als in Bistritz ich ja im „Engel – Land“ war!“

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 918, k. 32, Návštěvní kniha zámku v Bystřici pod Hostýnem.

² Ibidem.

³ V odborné literatuře se můžeme setkat s dvojí verzí psaní jména svobodný pán Loudon. Toto příjmení je psáno buď s variantou „a“ nebo „o“. V diplomové práci je upřednostněna varianta s písmenem „o“, a to s ohledem na fakt, že jednotliví členové rodu se tak sami podepisovali. V poznámkách pod čarou a odkazech na literaturu respektuji podobu jména Loudon, jakou uvedl dotýčný autor. Jména používaná v této diplomové práci uvádím v částečně počeštěné variantě, což je i jejich obvyklá podoba, s jakou se můžeme setkat ve většině odborné literatury.

⁴ Věra Kyasová, Význam hospodářských inventářů velkostatku Bystřice p. H. pro dějiny umění a uměleckých řemesel, in: *Věstník muzea v Kroměříži*, 1962, č. 14, s. 229.

budovy. Tomuto tématu však již byla odborná pozornost věnována.⁵ Zámek spolu s bystřickým a prusinovským panstvím získal v dědictví roku 1805 Johann Nepomuk hrabě Wengerský (1764–1827).⁶ Jeho osobou dochází k propojení rodu Monte l'Abbate a Loudonů. Hrabě byl totiž synovcem Františka Antonína della Rovere di Monte l'Abbate (1748–1804) a švagrem Jana Ludvíka Alexandra svobodného pána Loudona (1767–1822).⁷ Práce je taktéž ohraničena rokem 1935. V tomto roce proběhl definitivní odprodej zámeckého sídla spolu s parkem. Následné vlastnictví armádou značně poznamenalo podobu tohoto sídla i přilehlého parku. Stav dochování některých vnitřních prostor je žalostný. Výjimku tvoří místnosti, které využívá Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, Městský úřad Bystřice pod Hostýnem nebo plní funkci reprezentačních a výstavních prostor.

Práce je tematicky rozdělena na dvě části, přičemž první z nich pojednává o zámku a druhá o parku. V diplomové práci není striktně oddělena teoretická a popisná část. Oba tyto úseky se vzájemně prolínají. Záměrem je lépe přiblížit čtenáři teoretický výklad doplněný o poznatky z pramenů. Úmyslem tohoto porovnání je utvořit si představu o podobě zámku i parku. Práce je členěna na samostatné kapitoly. V případě potřeby i na podkapitoly. Tímto rozdělením je možné lépe přiblížit danou problematiku.

V úvodní kapitole se zabírám rozborem pramenů a literatury vážící se k tématu bystřického zámku a parku.

V druhé kapitole se věnuji obecnému výkladu souvisejícímu s dějinami panství Bystřice pod Hostýnem. Snažím se stručně přiblížit dějiny a majetkovou držbu.

V kapitole *Stavební vývoj zámku* se prostřednictvím krátkých medailonků snažím představit jednotlivé majitele panství. Období jejich správy spojené s architektonickými úpravami zámku popisují v dílčích podkapitolách.

Následující dvě kapitoly jsou věnovány popisu současné podoby zámku. Jejich rozdělení na podkapitoly reflektuje rozčlenění zámeckého komplexu na budovu předzámčí a samotného zámku. V hrubých rysech je v nich nastíněn jak vnější, tak vnitřní vzhled obou staveb.

Podstata výzkumu této práce je založena na analýze písemných pramenů v komparaci s obrazovým materiálem. Vše uvedené je pro lepší kontext porovnáváno s teoretickými

---

⁵ Jiří Kroupa, *Umění a společnost na bystřickém zámku na sklonku 18. století*, in: Marie Doláková – Ladislav Hosák, *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*, Brno 1980, s. 270–288.

⁶ Viz Kyasová (pozn. 4).

⁷ Bohumír Smutný, *Rodinný archiv Loudonů Bystřice pod Hostýnem (1608) 1674–1945, Inventář*, Brno 2005, s. 9.

poznatky z odborné literatury. Údaje o vnitřním členění či o zařzení prostor, získané na základě studia pramenů a doplněné o teoretický výklad, jsou obsahem kapitoly *Vztah dispozice a funkce zámecké budovy*.

Výběr pokojů popsaných v práci nebyl ovlivněn stavem jejich dochování. Rozhodujícím faktorem se stalo množství zachovaných pramenů s dostatečnou výpovědní hodnotou. V následujících dvou kapitolách jsem se zaměřila na problematiku soukromých a reprezentačních místností. Zmíněné řazení je záměrné. Součástí kapitoly pojednávající o reprezentačních místnostech je totiž podkapitola věnovaná zimní zahradě a skleníku, která tak tvoří logický a plynulý přechod ke kapitole zabývající se zámeckým parkem.

Jak již bylo uvedeno, druhá část práce se zaměřuje na zámecký park. Snahou je upřesnit původní podobu parku skrze studium plánových podkladů a hospodářských inventářů. Celá problematika je pro lepší přehlednost rozčleněna do několika podkapitol. Poslední kapitola je věnována jednotlivým typům stavebních objektů, které se v parku nacházely. Za pomoci písemných a obrazových materiálů se pokouším o jejich vizuální charakteristiku.

Během psaní práce jsem chtěla nalézt odpověď na dvě otázky. Zajímalo mě, zda se změna majitele nějak dotkla proměny dispozice zámku. Taktéž jsem usilovala o odpověď na otázku, zda zájmy jednotlivých majitelů měly vliv na podobu zámku nebo přilehlého parku.

2. Současný stav bádání

2.1 Prameny

Jako zásadní zdroj informací se pro potřeby této práce ukázaly prameny archivní povahy. V průběhu výzkumu se vyprofilovaly do dvou základních skupin, a to na prameny písemné a vizuální.

První velkou skupinu představují prameny písemné, které se nacházejí v několika různých archivních fondech. Písemnosti uložené ve fondu *Rodinný archiv Loudonů* v Moravském zemském archivu v Brně obsahují převážně materiály osobní povahy. Mezi archiváliemi jednotlivých příslušníků rodu je možné dohledat písemnosti vážící se ke stavební historii zámku Bystřice pod Hostýnem. V korespondenci Ernsta Oliviera svobodného pána Loudona (1832–1915) se nacházejí účty a dopisy, které přinášejí informace o interiérové přestavbě probíhající v 80. letech 19. století. Důležitým zdrojem informací jsou také osobní deníky Ernsta Gideona svobodného pána Loudona (1886–1944) z první poloviny 20. let 20. století. Reflektuje v nich nejen stavební činnost, ale i způsob, jakým obyvatelé zámku trávili volný čas. Získáváme tak přeneseně informace o životě objektu samotného.

Dalším cenným zdrojem informací je i fond *Velkostatek Bystřice pod Hostýnem*. Jsou zde soustředěny archiválie vážící se k chodu velkostatku. Mezi nimi se nachází účty vztahující se k stavebnímu vývoji včetně vyúčtování za řemeslnické práce uskutečněné v letech 1789–1850. Mezi tyto písemnosti spadají také výdaje spojené s obnovou zámeckého mobiliáře. Taktéž se zde nacházejí materiály pojednávající o adaptaci budovy ve druhé polovině 19. století.

Důležitý písemný pramen představují hospodářské knihy. Jedná se o soubor knih datovaných do let 1790–1854. Bohužel nejsou dochovány pro druhou polovinu 19. století. Obsahují každoroční inventární soupisy hospodářského majetku. Jelikož se jedná o hospodářské soupisy, není v nich uveden podrobný popis vybavení zámeckých pokojů. Mnohdy shrnují pouze základní soupis nejdůležitějšího vybavení. Za velmi cenné považují hlavně knihy, které obsahují podrobnější seznam inventáře nebo nesou označení pokojů, protože právě tyto informace významně pomáhají při vytváření představy o dispozici zámeckého sídla.

Další materiály pojednávající o podobě zámku v první polovině 20. století jsou uloženy ve správě Územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Brně v

Archivu bývalého Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko. Památková správa detailně reflektovala dění na zámku a vedla si o něm relativně podrobnou dokumentaci.

Architekturou zámku se ve stavebně historickém průzkumu zabýval Jan O. Eliáš. Jeho práce je rozdělena na dvě části, přičemž v první se autor věnuje budově zámku,⁸ a ve druhé pak samotné stavbě předzámčí.⁹ Eliáš se nezabývá jen stručným výkladem dějin zámku, ale i stavební historií. Součástí práce je detailní rozbor vnitřní dispozice zámeckých traktů. Jedná se však o popis současného stavu, který vychází z dispozičních změn uskutečněných vojenskou posádkou, jenž zde sídlila. Přesto poskytuje první ucelený přehled stavební historie obou budov dovedený až do počátku 90. let 20. století.

Druhou velmi důležitou skupinu pramenů tvoří obrazová dokumentace. Vhodně doplňuje slepá místa tam, kde chybí písemné prameny. Tyto vizuální prameny jsou dvojího charakteru. Jedná se buď o obrazy, nebo fotografie, které zachycují exteriér, interiér nebo zámecký park. Shromáždit tyto prameny bylo velmi obtížné, neboť jsou rozmístěny značně torzovitě a ve velkém množství institucí.

První velká skupina obrazového materiálu pochází z Vrbasova muzea ve Ždánicích. Toto muzeum spravuje vilu, v níž Ernst Gideon spolu se svou rodinou několik let pobýval. Před třemi lety bylo zaměstnanci muzea nalezeno album fotek, jehož autorem byl jeden z členů rodu Loudonů. Na základě fotografie zachycující Remigia Oliviera svobodného pána Loudona (1857–1902) pózujícího s fotoaparátem byla vyjádřena domněnka, týkající se autorství zmíněných snímků. V souvislosti s výše zmíněným se předpokládá, že autorem snímků byl právě Remigius Olivier, nadšený amatérský fotograf.¹⁰ Na snímcích zachytil interiéry bystřického zámku i venkovní prostory. Tyto fotografie jsou v digitální verzi dostupné v muzeu v Bystřici pod Hostýnem.

Menší skupina fotografických snímků je ve správě fotoarchivu Generálního ředitelství Národního památkového ústavu. Kromě fotografií zámku v Bystřici pod Hostýnem vzniklých po roce 1990 se zde nachází i snímky pořízené v rozmezí let 1916–1926. Zachycují zámeckou budovu ještě plně vybavenou. Hodnotné jsou hlavně snímky, na nichž je zámecký skleník, který byl zbořen v době, kdy objekt spravovala vojenská posádka.

---

⁸ Jan O. Eliáš, *Zámek Bystřice pod Hostýnem, stavebně historický průzkum*, Brno 1993.

⁹ Jan O. Eliáš, *Bystřice pod Hostýnem předzámčí, stavebně historický průzkum*, Brno 1994.

¹⁰ Předpokládané autorství nebylo zatím nijak potvrzeno. Z toho důvodu budu u fotografií pocházejících z rodinných alb Loudonů používat označení „neznámý autor“.

Další významný soubor fotografií je taktéž ve správě Národního památkového ústavu. Snímky spadají do několika různých mobiliárních fondů a jsou evidovány prostřednictvím systému CastiS. Bylo tedy nutné projít databázi systému pro správu mobiliárních fondů s přihlédnutím k zámeckým objektům, k nimž mohli mít Loudonové nějaký bližší vztah. Nejprve jsem prošla svoz vily ve Ždánicích, neboť zde delší dobu bydleli. Poté následoval svoz zámků Milotice a Vizovice. Nevýhodou bylo, že snímky rodu Loudonů jsou promíchány s fotkami dalších rodů. Bylo tedy nutné oddělit snímky bystřického zámku od ostatních. Tato práce se ale ukázala jako velmi přínosná, neboť se podařilo dohledat značné množství fotografií a taktéž i několik maleb vážících se k zámku v Bystřici pod Hostýnem.

Pokud se týká podoby zámeckého parku, neexistuje k ní mnoho pramenů. Přínosné jsou pro badatele hospodářské knihy a řemeslnická vyúčtování, avšak ta se týkají jen první poloviny 19. století. Jako informačně cenné se ukázaly i indikační skici a plán parku uložený v Městském muzeu Bystřice pod Hostýnem. Nedocenitelným pramenem poznání se v doslovném smyslu slova stala písemná dokumentace podrobně reflektující veškeré změny týkající se zámeckého parku, uložená v Archivu bývalého Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko v Brně. Jelikož podoba parku vzbuzovala spoustu otázek, byl roku 2018 vypracován kolektivem autorů stavebně historický průzkum.¹¹ Jeho výsledkem však nebyly žádné nové poznatky, spíše se jedná o velmi stručný popis historie areálu. Autoři však přinášejí nadmíru podrobný rozbor současného stavu parku. Součástí je i obsáhlá fotografická dokumentace.

2.2 Literatura

Literatura pojednávající o zámku v Bystřici pod Hostýnem není příliš rozsáhlá. Nejstarší literární zmínka pochází z pera Augusta Prokopa.¹² Ve čtvrtém dílu svého pojednání *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung* se stručně věnuje budově zámku. Jeho práce je velmi cenná, neboť je v ní otištěn půdorys zámku z 18. století, který je v současnosti považován za ztracený.

---

¹¹ Martin Číhalík – Zuzana Hlavicová – Barbora Přehnilová et al., *Stavebně historický průzkum, Bystřice pod Hostýnem – zámecký park*, Brno 2018.

¹² August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung IV*, Wien 1904.

Florian Zapletal¹³ se v knize *Z minulosti Hostýna a Bystřice* věnuje zámku jen okrajově, a to v souvislosti s dějinami města v období 14.–16. století.

Od chvíle kdy Josef Krumpholc¹⁴ publikoval *Místopis soudního okresu bystřického*, v němž se zmiňuje o zámku v souvislosti s historií města Bystřice pod Hostýnem, se jím nikdo nezabýval několik desetiletí. Tato odmlka se týkala nejen zámecké budovy, ale i parku a šlechtického rodu Loudonů.

Vítaná změna nastala až s osobností historika umění Jiřího Kroupy, který se zámek v Bystřici pod Hostýnem začal zabývat v souvislosti s tvorbou Františka Antonína Grimma (1710–1784), údajného architekta zámku.¹⁵ Tomuto tématu se Jiří Kroupa věnoval již ve své magisterské diplomové práci.¹⁶ Pracoval se třemi skupinami plánů bystřického zámku pocházejícími z Grimmovské sbírky a také s plány publikovanými Augustem Prokopem.¹⁷ Žádný z plánů od Františka Antonína Grimma se v Bystřici pod Hostýnem nedočkal realizace. Jiří Kroupa v diplomové práci vyslovil domněnku, že přestože Grimmovy návrhy nebyly zrealizovány, vychází podoba zámku alespoň částečně z druhé skupiny plánů Grimmovské sbírky. Výsledný stav zachytily plány otištěné Augustem Prokopem.¹⁸ Přelomový ve vztahu k zámku v Bystřici pod Hostýnem je text *Umění a společnost na bystřickém zámku na sklonku 18. století*.¹⁹ Jiří Kroupa jej publikoval v rámci knihy *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*. Přináší v něm nový pohled na architektonický vývoj zámku, avšak pouze v období 18. století. Svou pozornost nicméně zaměřuje i na urozenou společnost sídlící na zdejším zámku, zvláště pak na iniciátory výstavby. V souvislosti s teorií Josefa Sonnenfelse²⁰ (1732–1817) se pokouší osvětlit založení fajánsové manufaktury v zámeckých prostorách. Toto významné období je pojednáno i v knize *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*,²¹ která se samotným zámekem nezabývá. Autoři pouze zmiňují jednotlivé vlastníky zámku v souvislosti s historií města.

---

¹³ Florian Zapletal, *Z minulosti Hostýna a Bystřice*, Dolní Újezd 1939.

¹⁴ Josef Krumpholc, *Místopis soudního okresu bystřického*, in: *Historický místopis střední a severní Moravy*, Přerov 1942, s. 755–880.

¹⁵ Jiří Kroupa, *František Antonín Grimm architekt 18. století* (kat. výst.), Kroměříž 1982.

¹⁶ Jiří Kroupa, *Architektonické dílo Františka Antonína Grimma* (diplomová práce), Seminář dějin umění FF MUNI, Brno 1974, s. 55–59.

¹⁷ Viz Prokop, (pozn. 12).

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Viz Kroupa, (pozn. 5).

²⁰ Josef Sonnenfels byl teoretik osvíceneckého absolutismu pocházející z Moravy. Dostupné na https://cs.wikipedia.org/wiki/Joseph_von_Sonnenfels [citováno dne 15. 05. 2021]

²¹ Marie Doláková – Ladislav Hosák, *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*, Brno 1980.

Jestliže tvrdíme, že historie zámecké budovy stála stranou zájmu odborné veřejnosti, pak o parku můžeme směle prohlásit, že byl zcela zapomenut. Jediný zdroj informací o jeho podobě pochází z pera členů Dendrologické společnosti. V jednom z čísel časopisu *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild*²² je soustředěna pozornost i na zámecký park v Bystřici pod Hostýnem. Článek se zaměřuje na stav parku kolem roku 1912. Autor se nezabývá historií a pouze okrajově zmiňuje malířské reprodukce částečně zachycující jeho podobu. Výpovědní hodnota tohoto textu je však nesmírná. Obsahuje totiž ručně nakreslený plánek zámeckého parku. Současně je doplněn o množství fotografických snímků poskytnutých rodem Loudonů pro potřeby periodika. Bohužel, pro celé následující století se jedná o jediný zdroj informací o zámeckém parku.

Rodem svobodných pánů Loudonů se v souvislosti s dějinami města zabývala historička Marta Perůtková.²³ Formou medailonů přibližuje jednotlivé mužské členy rodu. Její článek však sleduje dějiny rodu jen do roku 1933, kdy rod opouští město Bystřici pod Hostýnem. Naprosto nedocenitelnou je v tomto směru archivní pomůcka vypracovaná Bohumírem Smutným.²⁴ Představuje výstižný a věcný výklad dějin rodu Loudonů, ale i dalších příbuzných rodů.

V posledních letech je rodu věnováno trochu více pozornosti zásluhou studentských prací. Eva Nedělníková²⁵ se ve své diplomové práci *Sbírky rodu Loudonů* zabývala sběratelstvím na bystřickém zámku ve spojitosti s jednotlivými majiteli.

Osobností Ernsta Gideona se v souvislosti s dramatickými společenskými proměnami mezi lety 1918–1948 zabývala Dita Jelínková.²⁶ Ve své disertační práci, která vyšla knižně, se věnuje otázce proměny identity související se snahou o zachování postavení a majetku.²⁷ Rodem Loudonů se systematicky zabývá i autorka této diplomové práce. Zmíněnému rodu a konkrétně Ernstu Gideonu svobodnému pánu Loudonovi je věnována bakalářská práce

---

²² Kolektiv autorů, *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild*, Herausgegeben von der Dendrologischen Gesellschaft zur Förderung der Gehölzkunde und Gartenkunst in Österreich–Ungarn, Heft IV, Wien 1912.

²³ Marta Perůtková, Loudonové v Bystřici pod Hostýnem, in: *Střední Morava – vlastivědná revue*, Olomouc 2003, č. 17, s. 12–20.

²⁴ Viz Smutný (pozn. 7).

²⁵ Eva Nedělníková, *Sbírky rodu Loudonů* (diplomová práce), Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Brno 2012.

²⁶ Dita Jelínková, *Šlechta v proměnách: transformace sociálních, politických a ekonomických struktur v letech 1918 až 1948* (disertační práce), Ústav historických věd FF UPa, Pardubice 2015.

²⁷ Dita Jelínková Homolová, *Šlechta v proměnách: Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*, Praha 2017.

*Loudoni a jejich působnost v Bystřici pod Hostýnem na přelomu 19. a 20. století.*²⁸ O rodu Loudonů částečně pojednává i diplomová práce zaměřená na rodinná fotografická alba v kontextu volnočasových aktivit.²⁹

---

²⁸ Ivana Dobešová, *Loudoni a jejich působnost v Bystřici pod Hostýnem na přelomu 19. a 20. století. Deníky svobodného pána Ernsta Gideona Loudona* (bakalářská práce), Katedra historie FFUP, Olomouc 2013.

²⁹ Ivana Dobešová, *Volný čas šlechty hledáčkem fotoaparátu v letech 1918–1938 na příkladu šlechtických rodů Podstatzkých-Lichtensteinů a svobodných pánů Loudonů* (diplomová práce), Katedra historie FFUP, Olomouc 2018.

3. Stručné dějiny bystřického panství

Počátky města Bystřice pod Hostýnem bývají spojovány s rokem 1368, neboť k tomuto roku se váže první písemná zmínka o městě. Uvádí se v ní, že „*Albert ze Šternberka, biskup litomyšlský, postoupil Bočkovi z Kunštátu záměnou půl městečka Bystřice, půl vsi Lhotky a díl Loukova*“.³⁰ Ladislav Hosák však vyslovil oprávněnou domněnku, že Bystřice existovala jako trhová ves již na konci 13. století. Vycházel přitom ze skutečnosti, že páni ze Šternberka vlastnili v první polovině 14. století rozsáhlé území na jihovýchodě Moravy, kam náležela i Bystřice. Bratři Štěpán a Matouš Šternberkové získali statky zde ležící, a to včetně Bystřice, po smrti svého otce Zdeslava kolem roku 1300.³¹

Roku 1368 získali bystřické zboží bratři Boček a Vilém z Kunštátu. Směnili je s Albertem ze Šternberka za kunštátské zboží ve Vrbátkách a Vrahovicích poblíž Prostějova.³² Nedlouho poté započal Boček stavbu hradu Obřany nedaleko Bystřice pod Hostýnem. Na rozdíl od svého bratra, kterému patřil nedaleký hrad Křídlo, zde totiž žádný hrad nevlastnil. Činil tak ale bez povolení zeměpána, moravského markraběte Jana Jindřicha. Týkala se jej tak listina Karla IV. z roku 1366 o hradech, které byly stavěny bez povolení.³³ V listině bylo kromě jiného také uvedeno, že král nařídil Bočkovi, aby hrad Obřany zbořil.³⁴ Florian Zapletal se domníval, že Boček z Kunštátu na základě listiny Karla IV. hrad opravdu zbořil.³⁵ Pravděpodobně se však celý spor vyřešil tak, že Boček postoupil sporný hrad s městečkem Bystřicí a dalšími vesnicemi markraběti Janu Jindřichovi. Dokládá to totiž vklad z roku 1373.³⁶

Osudy bystřického panství jsou po roce 1373 nejasné. S jistotou však víme, že mezi lety 1396–1398 se toto území opět dostalo do rukou pánů z Kunštátu.³⁷ Smil z Kunštátu nakonec ale zboží obřanské s Bystřicí prodal Milotovi z Tvorkova a Kravař. Stalo se tak mezi lety 1412 až 1417.³⁸

Z období, kdy probíhaly husitské války, nejsou o Bystřici žádné bližší zprávy. Dá se však předpokládat, že se zde také bojovalo, neboť hrad Obřany byl roku 1447 označen za

---

³⁰ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 13.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem, s. 17.

³³ Václav Štěpán, Historie hradu Obřany v Hostýnských vrších, in: *Zpravodaj Muzea Kroměřížska* 1982/2, s. 37.

³⁴ Ibidem, s. 38.

³⁵ Viz Zapletal (pozn. 13), s. 4–5.

³⁶ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 18.

³⁷ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 3.

³⁸ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 19. Srov. viz Štěpán (pozn. 33), s. 47. Václav Štěpán totiž uvádí jako rok prodeje letopočet 1415. Tento údaj je známý ze žaloby Smila z Kunštátu na Milotu z Tvorkova.

zbořený.³⁹ Jako náhradu si proto Milota postavil v Bystřici tvrz, která se nacházela v místech dnešního zámku. Díky zboření Obřan, sídla rozsáhlého panství, se tak v písemných pramenech od poloviny 15. století začíná mluvit pouze o zboží bystřickém.⁴⁰ Podle Jiřího Kroupy je možné za zbytky tvrže považovat část předzámčí, které je od města oddělené vodním příkopem.⁴¹

Mezi léty 1433 až 1437 získal bystřické zboží od svých bratrů Milota ml. z Tvorkova, který jej však již roku 1440 prodal Vokovi ze Sovince a na Helfštýně.⁴² Ve vkladu byla prvně uvedena jako sídlo panství zdejší tvrz. Vok ze Sovince si však bystřické panství neponechal a záhy je postoupil pánům z Landštejna.⁴³

Poté, co roku 1468 zemřel držitel Bystřice Jiří z Landštejna, jsou osudy bystřického panství značně nejasné. Jelikož dědičkou byla v té době Landštejnova nezletilá dcera Alžběta, ujal se panství jako poručník Smil z Landštejna a po jeho smrti Vilém z Landštejna.⁴⁴ Jiří z Landštejna měl však před smrtí značné dluhy a nemohl bystřické panství udržet. Prodal jej tak Ctiborovi Tovačovskému z Cimburka. Po jeho smrti vyvstaly spory o dědictví a Ctiborovi odmítali majetek vydat. Vše uvedla do pořádku roku 1493 Alžběta z Landštejna, dcera zemřelého Jiřího z Landštejna, tím že zapsala v zemských deskách panství bystřické spolu s tvrzí Ctiborovi Tovačovskému.⁴⁵ Ten záhy tento majetek postoupil Mikuláši z Hustopeč. Tento rod vlastnil bystřické zboží až do roku 1544, kdy je Albrecht z Hustopeč uváděn jako zemřelý. Bystřické panství tak v dědictví přešlo na jeho dceru Mandalenu. V té době již provdanou za Buriana Žabku z Limberka, který byl synem Jiřího Žabky z Limberka, místokancléře Království českého. Roku 1544 obdržel spolu se svým synem privilegium od krále Ferdinanda I. k těžbě stříbra na bystřickém panství, a to po dobu 10 let. Avšak Burian Žabka po smrti svého otce zdejší panství neudržel.⁴⁶ Roku 1555 je postoupil podkomořímu markrabství moravského Přemkovi Prusinovskému z Víckova.⁴⁷ Lze předpokládat, že v polovině 16. století proběhla právě z jeho podnětu přestavba bystřické tvrže na renesanční zámek. Během těchto stavebních úprav vzniklo předzámčí, které získalo hospodářskou

---

³⁹ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 5.

⁴⁰ Viz Kroupa (pozn. 5), s. 270.

⁴¹ Ibidem, s. 270.

⁴² Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 19–20.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem, s. 20.

⁴⁵ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 6.

⁴⁶ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 23.

⁴⁷ Ibidem.

funkci. Na něj navázala stavba zámku s arkádovým dvorem, kolem kterého se seskupovala zámecká křídla. Zámecká budova byla vystavěna na půdorysu obdélníku. Směrem k parku na ni navazovala obdélná věž.⁴⁸

Dalším držitelem bystrického panství byl Přemek II. Prusinovský z Víckova, synovec předchozího majitele, který žil nákladným životem a panství zadlužil. Jelikož zemřel bez mužských dědiců, přešel majetek do držení evangelické větve rodu, představované Vilémem Prusinovským z Víckova.⁴⁹ Za jeho správy postihly Bystřici pod Hostýnem dvě pohromy. Nejprve roku 1593 povodeň a hned následujícího roku vypukl ve městě požár, který zasáhl i zámek.⁵⁰ Vilém Prusinovský v závěti ustanovil, že statek Bystřice po něm zdědí jeho sestra Bohunka Prusinovská z Víckova, jejímž manželem byl Václav Bítovský z Bítova. Roku 1614 přesídlil s manželkou na zámek v Bystřici, který byl po požáru ve špatném stavu. Lze tedy předpokládat, že v tomto období byla provedena oprava a případně i přestavba poškozených částí zámku. Díky tomu získal tento renesanční zámek svou dnešní podobu. Přestavbu dokládají erby obou manželů umístěné nad portálem věže v předzámčí.⁵¹

Václav Bítovský z Bítova byl ve své době nesmírně politicky angažovaný. Zastával i post předsedy manského soudu markrabství moravského. Během stavovského povstání vystupoval proti císařské straně a po bitvě na Bílé Hoře uprchl s manželkou ve správný čas do Vratislavi.⁵² Roku 1621 se účastnil válečného tažení, kdy povstalecké vojsko slavilo značné úspěchy převážně v oblasti Opavska a Valaška.⁵³ Roku 1622 byl při procesech s povstalci odsouzen za své nepřítomnosti k smrti a ke konfiskaci majetku. Bystřické panství následně obdržel císařskou rezolucí 26. srpna 1623 Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic.⁵⁴ Václav Bítovský z Bítova se vrátil zpět roku 1626, ale po střetnutí s nepřítelem byl zatčen a odvezen do vězení v Brně. Zde byl podroben útrpnému právu, vyslýchán a nakonec roku 1628 popraven.⁵⁵

Téhož roku zemřel i Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, a tak po otcově smrti zdědil bystrické panství jeho syn Václav Eusebius kníže z Lobkovic, který zastával řadu dvorských úřadů. Václav Eusebius nechal roku 1649 vypracovat urbář panství bystrického, neboť se

---

⁴⁸ Viz Kroupa (pozn. 5), s. 271.

⁴⁹ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 28-29.

⁵⁰ Helena Chybová – Eva Nedělníková, *Bystřice 1368–2008: Katalog k výstavě o historii města Bystřice pod Hostýnem*, Bystřice pod Hostýnem 2008, s. 12.

⁵¹ Viz Kroupa (pozn. 5), s. 271.

⁵² Radek Fukala, *Třicetiletá válka: Konflikt, který změnil Evropu*, Opava 2001, s. 100.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 31.

⁵⁵ Viz Fukala (pozn. 52).

rozhodl, že je prodá. V urbáři je uveden kromě jiného i zámek vystavěný z kamene.⁵⁶ Panství Václav Eusebius následně prodal v prosinci 1650 Janu hraběti Rottalovi.⁵⁷

Rod Rottalů pocházel ze Štýrska.⁵⁸ Jan hrabě z Rottalu se stal roku 1642 nejvyšším zemským soudcem. Následoval post tajného rady a zemského hejtmana. Za svého života nashromáždil spoustu statků, takže se stal jedním z nejbohatších šlechticů v zemi. Poté, co onemocněl, sepsal 4. prosince 1674 ve Vídni závěť.⁵⁹ V ní odkázal své majetky příbuzným ve Štýrsku a vyjádřil přání o zřízení fideikomisu nad svými statky. Tomuto přání nakonec vyhověl císař Leopold I., když listinou z 15. července 1692 dovolil, aby na panství bystřickém a holešovickém byl zřízen fideikomis.⁶⁰ Po otci Janu Kryštofu Rottalovi zdědil panství roku 1696 jeho syn Jan Zikmund Rottal, který zemřel roku 1717, a tak panství získal jeho syn František Antonín. Ten od roku 1735 zastával post přisedícího zemského práva. Zemřel bez mužských potomků, takže fideikomis zanikl. Panství bylo v dědictví rozděleno mezi jeho tři dcery.⁶¹

Samotné bystřické panství s prusinovským statkem připadlo Marii Amálii, s níž je spojena přestavba zámku v Bystřici pod Hostýnem. Podílela se na ní spolu se svým manželem Janem Jakubem Leonardem della Rovere. Podle Jiřího Kroupy je možné začátek stavby datovat do roku 1763. V tomto období došlo k rozdělení rottalovského majetku a zřejmě již započaly projekční práce.⁶² Ačkoli se nedochovaly písemné prameny k průběhu stavby, vycházel Jiří Kroupa ze zachovalých plánů Františka Antonína Grimma, které rozdělil na několik skupin. Nakonec se však stavebník zřejmě z finančních důvodů přiklonil pouze k přestavbě. Na starší renesanční zámek bylo připojeno severní křídlo, které bylo otočené směrem k zahradě a na které navazovalo příčné křídlo západní.⁶³

Marie Amálie rozená hraběnka z Rottalu (1719–1798) prodala zámek roku 1789 svému synovi Františku Antonínovi della Rovere di Monte l'Abbate, významnému osvícenci a vzdělanci. Téhož roku ve městě vypukl požár, který částečně zasáhl i budovu zámku.⁶⁴ V 90. letech 18. století proto probíhaly nutné opravy zámecké budovy.⁶⁵ František Antonín della Rovere zemřel bezdětný v Brně 6. června 1804. Ve své poslední vůli odkázal Bystřici spolu

---

⁵⁶ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 32-33.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Renata Juráňová, *Jan Rottal a jeho doba*, Holešov 2009, s. 10.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Viz Doláková – Hosák (pozn. 21), s. 32–33.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Viz Kroupa (pozn. 5), s. 273.

⁶³ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 19. Více viz Kroupa (pozn. 16).

⁶⁴ Ibidem, s. 16.

⁶⁵ Ibidem, s. 18.

s Prusinovicemi svému synovci Johannu Nepomukovi hraběti Wengerskému, mecenáši umění a věd. Johann Nepomuk významně zasáhl do vývoje zámku a ovlivnil jeho podobu. Bystřické panství s prusinovským statkem ve své závěti odkázal synovci Olivieru Karlovi svobodnému pánu Loudonovi (1795–1881). Ten majetek spravoval až do roku 1856, kdy jej předal svému synovi Ernstu Olivierovi svobodnému pánu Loudonovi. V jeho správě se rodinný majetek nacházel až do roku 1915. Bylo to období rozkvětu panství. Během vojenských manévřů probíhajících v okolí Bystřice pod Hostýnem zde několik dní roku 1897 dokonce pobýval i císař František Josef I.⁶⁶

Za posledního majitele Ernsta Gideona svobodného pána Loudona došlo k úpadku rodinných statků. Tíha změny politických poměrů, nutnost vypořádat se s důsledky pozemkové reformy a nesprávné hospodaření přivedlo majitele bystřického zámku v polovině 30. let 20. století k finančnímu krachu, který jej donutil, aby zámek prodal.

Zámek zakoupilo roku 1935 Ministerstvo národní obrany. Roku 1939 zámek zabral wehrmacht a spravoval jej až do roku 1945. Po válce se správy zámku opět ujala československá armáda, která jej vlastnila do roku 1990, kdy zámeckou budovu odkoupilo město Bystřice pod Hostýnem. Park má stále ve vlastnictví Armáda ČR a nachází se zde Centrum zdravotnického materiálu.⁶⁷

---

⁶⁶ Vojenské manévry probíhaly v okolí Bystřice pod Hostýnem v září 1897. Císař František Josef I. se jich se svým doprovodem účastnil ve dnech 1.– 4. 9. 1897. Během těchto několika dní, byl ubytován na zámku v Bystřici pod Hostýnem. Dostupné na <https://www.mubph.cz/clanek.php?id=1812>, vyhledáno 30. 4. 2021.

⁶⁷ Dostupné na <https://www.bystriceph.cz/historie-zamku-a-zameckeho-parku/ds-1075/archiv=0>, vyhledáno 30. 11. 2020.

4. Stavební vývoj zámku

4.1 Johann Nepomuk hrabě Wengerský

Johann Nepomuk hrabě Wengerský byl prvorozeným synem Marie Jenovéfy hraběnky Monte l'Abbate provdané od roku 1764 za hraběte Karla Emanuela Wengerského. Dne 6. června 1804 zemřel hrabě František Antonín della Rovere di Monte l'Abbate, bratr zmíněné Jenovéfy toho času provdané Fünfkirchen. Po svém strýci Františku Antonínovi získává v dědictví Johann Nepomuk hrabě Wengerský panství Bystřice pod Hostýnem s přílehlým statkem Prusinovice. Roku 1805 mu navíc byla udělena možnost používat predikát Monte l'Abbate.⁶⁸ O jeho životě mnoho nevíme. Od roku 1808 byl poslancem moravského zemského sněmu.⁶⁹ Vlastnil městský dům v Olomouci.⁷⁰ Zemřel roku 1827 jako svobodný a bezdětný.

4.1.1. Stavební činnost na zámku za Johanna Nepomuka hraběte Wengerského

O stavební činnosti na zámku v Bystřici pod Hostýnem za Johanna Nepomuka hraběte Wengerského neexistují žádné konkrétní záznamy. V ocenění panství z roku 1805 je uveden stručný popis podoby zámku v Bystřici pod Hostýnem.⁷¹ Kromě jiného je v popisu zmíněno, že zámek má v přízemí jedenáct pokojů a v prvním patře je umístěno dalších osm pokojů.⁷² Při porovnání těchto údajů se záznamy z hospodářské knihy z roku 1827⁷³ zjistíme, že hrabě na zámku za celou dobu svého vlastnictví nepodnikl žádnou stavební aktivitu, která by ovlivnila počet pokojů na zámku. Z údajů je však patrné, že s jeho příchodem na zámek souvisí založení zámeckého divadla.⁷⁴ Z jeho podnětu byla přistavěna k zámku budova zimní

---

⁶⁸ Petr Mašek, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, díl II. N-Ž, Praha 2010, s. 243.

⁶⁹ Rudolf Dvořák, *Jednání sněmů moravských v letech 1792–(1848) Z protokolů a jiných akt sněmovních*, s. 38–56.

⁷⁰ MZA Brno, fond C 14, kniha 89, Bystřice pod Hostýnem, Prusinovice majitel Franz Anton hr. Monte l'Abbate, typ. roz. časový rozsah 1804.

⁷¹ MZA Brno, fond C 14, kniha 13, Bystřice pod Hostýnem Johann Nepomuk hr. Wengersky, odhad 1805.

⁷² Ibidem.

⁷³ Johann Nepomuk hrabě Wengerský vlastnil panství v rozmezí let 1805–1827. Proto je vhodné porovnání údajů až s knihami z roku 1827. MZA Brno, fond F 145, kniha 984, hospodářský inventář 1827.

⁷⁴ Více viz kapitola Dispozice.

zahrady⁷⁵ a v prvním patře nechal vymalovat hlavní sál zámku.⁷⁶ Svou pozornost zaměřil i na přebudování panské zahrady.⁷⁷

4.2 Olivier Karel svobodný pán Loudon

Remigius Olivier Karel svobodný pán Loudon se narodil 1. listopadu 1795 v Brně.⁷⁸ Byl prvorozeným dítětem a současně jediným mužským potomkem vzešlým z manželství Jana Ludvíka Alexandra svobodného pána Loudona a Amálie rozené Fünfkirchenové (1776–1849).⁷⁹ Roku 1818 ukončil vojenskou službu u 2. plk. Schwarzenbergových hulánů, kde zastával pozici nadporučíka.⁸⁰ Ještě předtím však sloužil několik let jako důstojník pluku rakouských kyrysníků prince Alberta.⁸¹ Poté, co Olivier Karel odešel z armády, nevěnoval se již nadále po vzoru svých předků vojenské službě a ani neprojevil větší zájem o politickou kariéru.⁸²

Po smrti svého otce se roku 1822 stal dědicem panství Hadersdorf⁸³ nedaleko Vídně.⁸⁴ O několik let později zdědil po svém strýci Johannu Nepomuku hraběti Wengerském i panství Bystřice pod Hostýnem.⁸⁵ Jako jeho majitel byl do zemských desek zapsán roku 1830.⁸⁶ Ještě roku 1829 byl Olivier Karel povýšen do panského stavu, a to na základě inkolátu, který mu udělil císař František I.⁸⁷ Krátce poté, se roku 1830 oženil s Viktorínou hraběnkou von Troyer (1814–1833) a přijel s ní na zámek do Bystřice pod Hostýnem. Dva

---

⁷⁵ Více viz kapitola Zimní zahrada a skleník.

⁷⁶ Více viz kapitola Dispozice.

⁷⁷ Více viz kapitola Park.

⁷⁸ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 762, karton 26, křestní list Remigia Oliviera Karla svob. p. Laudona.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 763, karton 26, potvrzení pro npor. Oliviera svob. p. Laudona o ukončení jeho vojenské služby u 2. Plk. Schwarzenbergových hulánů.

⁸¹ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 775, karton 26, korespondence s 2. plukem Schwarzenbergových hulánů o vyúčtování kurýrních cest podniknutých v letech 1813–1815 Olivierem Karlem svob. p. Laudonem.

⁸² Viz Perůtková (pozn. 23), s. 13.

⁸³ Hadersdorf je barokní vodní zámek, který roku 1776 získal do svého vlastnictví generál Ernst Gideon Loudon. Zámek se nachází v okrese Penzing nedaleko Vídně. Rod Loudonů jej vlastnil do roku 1925, kdy jej kvůli finanční tísní prodal továrníkovi Ottu Parneggovi. Během 2. světové války jej okupovala sovětská vojska. Následně zámek získala koupí vídeňská arcidiecéze, která jej prodala, a stal se z něj hotel. Od roku 1976 jej využívá rakouská vláda. <https://provenio.net/records/d98d22b7-6fda-4ab3-9299-2c494d20f9d4>, vyhledáno 1. 5. 2021.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Viz Smutný (pozn. 7), s. 11.

⁸⁶ Viz Perůtková (pozn. 23), s. 13.

⁸⁷ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 766, karton 26, oznámení dolnorakouské zemské vlády o udělení inkolátu a povýšení do panského stavu v Království českém a připojených zemích Olivieru Karlovi svob. p. Laudonovi.

roky po příjezdu se jim narodil syn Ernst Olivier, avšak Viktorína nedlouho poté zemřela. Olivier Karel se už nikdy znovu neoženil.⁸⁸

Zámek v Bystřici nadále využíval převážně k letním pobytům, naproti tomu na panství v Hadersdorfu pobýval většinu roku.⁸⁹ Jak dokládá jeho dochovaný cestovní pas, tak rád cestoval. Několikrát navštívil Itálii a na svých cestách zavítal i do Anglie a Skotska.⁹⁰ Z knih dochovaných v loudonské zámecké knihovně v Bystřici pod Hostýnem vyplývá, že Olivierovy zájmy se ubíraly dvěma směry. Svou pozornost soustřeďoval na otázky genealogie a botaniky.⁹¹ Olivier byl známým milovníkem přírody a nadšeným pěstitel.⁹² O obojím svědčí seznam rostlin pěstovaných ve sklenících v zahradě Hadersdorfu,⁹³ ale i péče, kterou věnoval bystřickému zámeckému parku.

4.2.1. Stavební činnost za Oliviera Karla svobodného pána Loudona

Za cenný zdroj informací o stavebních změnách na zámku je možné považovat indikační skicu stabilního katastru z roku 1830. [2] Kromě jiného je na ní totiž zachycen vnitřní zámek, téměř v dnešní půdorysné podobě. Tím je myšlena existence přístavku ve vnějším jihozápadním koutě. Ačkoliv nejsou dochovány písemné prameny, které by tuto stavební akci blíže doložily, je z plánu zřejmé, že roku 1830 se tu tento prostor již nacházel. Jednalo se o patrový přístavek, v němž se nalézalo schodiště a prostory s hygienickým příslušenstvím. Tato přístavba byla situována v místě, kde se setkává nové západní křídlo zámku s jižním křídlem starého zámku.⁹⁴

O tom, jak vypadal bystřický zámek v prvních letech poté, co jej Olivier Karel zdědil po svém strýci, svědčí zápis nacházející se v knize *Die markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*.⁹⁵ Z popisu Gregora Wolného vyplývá, že zámek se skládal z předzámčí, ve kterém se nacházely byty úředníků. Další důležitou částí byl starý zámek, jehož dominantou bylo zámecké divadlo. Poslední částí byl nový zámek, který „[...]“

---

⁸⁸ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 37.

⁸⁹ Viz Perůtková (pozn. 23), s. 13.

⁹⁰ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 764, karton 26, cestovní pas Oliviera Karla svob. p. Loudona.

⁹¹ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 41.

⁹² Ibidem.

⁹³ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 780, karton 27, seznam rostlin pěstovaných ve sklenících vrchnostenské zahrady v Hadersdorfu.

⁹⁴ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 111–112.

⁹⁵ Gregor Wolny, *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*, Band 1., Brünn 1835, s. 59.

*má dvě poschodí, velký sál a 55 vedlejších pokojů, k nimž vede dvojitě schodiště po italském způsobu a je moderně zařízen.*⁹⁶ Po porovnání hospodářských inventářů s údaji, které uvádí Gregor Wolny, je zřejmé, že stav zámku se v krátké době několika let od chvíle, kdy jej Olivier Karel zdědil, částečně změnil.

Pokud se týká úprav zámeckých interiérů, tak důležitým zdrojem informací je již zmíněný hospodářský inventář. Je z něj patrné, že kolem roku 1834 proběhlo vybudování pokojů ve druhém patře zámku.⁹⁷ Toto patro nebylo znovu budováno od požáru roku 1789.⁹⁸ Podle údajů v inventářích zde byly zřízeny blíže neurčené pokoje, z nichž k jednomu přináležela i retiráda. Z toho lze vyvozovat, že se jednalo o soukromé apartmány jednotlivých členů rodu.⁹⁹ Místnosti byly situovány v délce severního a západního křídla zámku.

Dochované účty za řemeslnické práce dokládají, že v budově nového a starého zámku v průběhu následujících dvou desetiletí, než panství získal Ernst Gideon, neproběhly již žádné větší stavební úpravy. Prováděly se pouze opravy nábytku, výměny poškozených okenních tabulí či další nutné udržovací práce.¹⁰⁰

Zásadní úprava interiérů však proběhla v budově předzámčí a souvisela s porevoluční reorganizací státní správy.¹⁰¹ Ta se uskutečnila roku 1849. Díky zrušení patrimoniálních úřadů se město Bystřice pod Hostýnem stalo sídlem okresního soudu. Tomu bylo pronajato několik místností v budově předzámčí. Současně zde bylo zřízeno i vězení.¹⁰²

Roku 1855 proběhla další reorganizace státní správy. Její podstatou bylo utvoření územně menších jednotek, jimiž se staly politické a soudní okresy. Nový okresní úřad měl být spolu s okresním soudem opět umístěn v budově předzámčí.¹⁰³ Olivier Karel k tomu dal souhlas a byl mimo jiné ochoten provést i potřebné adaptační práce. Ty byly započaty v červenci 1854¹⁰⁴ a probíhaly relativně rychle, neboť v lednu 1855 již byly hotové dvě místnosti. V nich se měl nacházet okresní úřad a byt vedoucího. Další práce probíhaly

---

⁹⁶ „[...] es enthält einen zwei Stockwerke, hohen Saal mit 55 Nebengemächern, zu denen einen Doppelstiege im italienischen Geschmacke führt und ist modern eingerichtet.“ Ibidem.

⁹⁷ MZA Brno, fond F 145, kniha 991, hospodářský inventář 1834.

⁹⁸ Viz MZA Brno (pozn. 70).

⁹⁹ Viz MZA Brno (pozn. 97).

¹⁰⁰ MZA Brno, fond F 145, inv. č. 489, karton 516, účty za řemeslnické práce při zámku a hospodářství 1830–1850.

¹⁰¹ MZA Brno, fond F 145, inv. č. 198 Z, karton 263, miscelanea (kontribuce, stavby cest, kanalizace, testamenty, adaptace zámku r. 1853, náhrady válečných škod a rekvizic způsobených prusko-saskými vojsky r. 1866).

¹⁰² Viz Eliáš (pozn. 8), s. 22–23.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Viz MZA Brno (pozn. 101).

v prostorách vězení. U něj mělo hlavně dojít k posílení zdí. Práce měly být ukončeny na jaře 1855, neboť od dubna téhož roku, již měly úřady začít fungovat.¹⁰⁵

4.3 Ernst Olivier svobodný pán Loudon

Ernst Olivier svobodný pán Loudon převzal panství Bystřice pod Hostýnem a Prusinovice ještě za života svého otce roku 1856.¹⁰⁶ Na rozdíl od něj si však za své sídlo nezvolil Hadersdorf, ale již zmíněný zámek v Bystřici pod Hostýnem.¹⁰⁷ O zdejší velkostatek se staral s velkou péčí. Období Ernstovy správy je tak spojené se stabilními hospodářskými poměry a lze je právem označit za dobu rozkvětu. Proslul obrovským zaujetím, s nímž se zabýval otázkou hospodaření a chovu hospodářských zvířat.¹⁰⁸ Zaměřoval se především na chov ovcí a koní, což dokládá i skutečnost, že byl až do roku 1901 členem Ústřední komise pro chov koní.¹⁰⁹

Roku 1857 byl jmenován c. k. císařským komořím.¹¹⁰ Nevyhýbal se ani postům v politické sféře. Roku 1863 byl zvolen do Moravského zemského sněmu jako zástupce Strany ústavověrného velkostatku (*Partei des verfassungstreuen Großgrundbesitzes*). Tuto funkci zastával hned dvakrát, a to mezi lety 1863–1866 a 1867–1871.¹¹¹ Následně se roku 1867 stal členem Panské sněmovny v Říšské radě.¹¹² Roku 1898 byl císařem jmenován tajným radou¹¹³ a o tři roky později mu byl udělen velkokříž řádu Františka Josefa.¹¹⁴ Kromě jiného se věnoval také dobročinnosti. Příkladem může být rok 1866, kdy se rozhodl věnovat větší finanční sumu ke zmírnění následků války.¹¹⁵ V důsledku tohoto činu následně obdržel poděkování od c. k. vrchního velitelství armády za vlastenecké chování a pomoc při

---

¹⁰⁵ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 49.

¹⁰⁶ Viz Perůtková (pozn. 23), s. 14.

¹⁰⁷ Ibidem.

¹⁰⁸ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 47.

¹⁰⁹ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 811, kart. 27, poděkování ministerstva zemědělství Arnoštu Olivieru svob.p. Laudonovi za jeho činnost v Ústřední komisi pro chov koní při vzdání se další působnosti.

¹¹⁰ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 806, karton 27, jmenování Arnošta Oliviera svob. p. Laudona komořím z rozhodnutí císaře Františka Josefa I.

¹¹¹ Viz Perůtková (pozn. 23), s. 14-15.

¹¹² Ibidem.

¹¹³ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 809, karton 27, jmenování Arnošta Oliviera svob. p. Laudona císařem tajným radou.

¹¹⁴ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 812, karton 27, císař František I. uděluje Arnoštu Olivieru svob. p. Laudonovi velkokříž řádu Františka Josefa.

¹¹⁵ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 47.

válečných událostech.¹¹⁶ S manželkou Henriettou hr. Seilern Aspang (1838–1908) měl jediného potomka. Byl jím syn Remigius Olivier svobodný pán Loudon, který však předčasně zemřel. V důsledku této nešťastné události ustanovil Ernst Olivier v závěti univerzálním dědicem svého vnuka Ernsta Gideona.¹¹⁷ Roku 1903 navíc udělil snaše Alici, rozené von Voss (1861–1938), plnou moc v otázce zastupování při záležitostech týkajících se správy statku Hadersdorf.¹¹⁸ Na svých panstvích se snažil zavádět prvky racionálního hospodaření zvláště v oblasti lesnictví.¹¹⁹ Známy je jeho kladný vztah k přírodě, především botanice, což se projevilo zájmem, který soustředil hlavně na skleníky, v nichž sám pěstoval vodní orchideje a lekníny druhu *Victoria regia*.¹²⁰

4.3.1 Stavební činnost za Ernsta Oliviera svobodného pána Loudona

O počátku hojné stavební činnosti svědčí datace umístěná na korouhvičce na kuželovité střeše klozetového rondelu. Jeho výstavba v severovýchodním koutě dvora vnitřního zámku proběhla podle uvedeného letopočtu roku 1881. Jak dokládá indikační skica z roku 1877 [3], tak stavební práce na budově zámku opravdu započaly až o pár let později. Na skice je totiž zaznamenán stav zámku shodný s tím z roku 1830.¹²¹ [2] Oproti tomu menší rozdíly je možné pozorovat v zámeckém parku.

Na stavbu klozetové věže navázaly rozsáhlejší úpravy interiérů vnitřního zámku. Dochovaná korespondence mezi Ernstem Olivierem a Friedrichem Ottou Schmidtem, který měl rekonstrukci na starost, svědčí o tom, že cílem přestavby bylo vytvoření soudobého obytného standardu vyšších společenských vrstev.¹²² Jak již bylo zmíněno, úpravy interiérů prováděla vídeňská firma Friedrich Otto Schmidt specializovaná na úpravu a dekoraci interiérů. Dělo se tak v rozmezí let 1881–1882.¹²³ Firma se kromě jiného zabývala řemeslnou výrobou starožitného nábytku i odborným poradenstvím zahrnující otázky módního interiérového vybavení. Na zámku v Bystřici pod Hostýnem měla na starost kompletní návrh

---

¹¹⁶ Viz MZA Brno, fond G 194, inv. č. 807, k. 27, poděkování c. k. vrchního velitelství armády jménem císařovým Arnoštu Olivieru svob. p. Laudonovi za vlastenecké chování a pomoc při válečných událostech 1866.

¹¹⁷ Viz Smutný (pozn. 7), s. 11.

¹¹⁸ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 818, karton 27, plná moc pro snachu Alici svob. p. Laudonovou k zastupování v záležitostech správy statku Hadersdorf v Dolním Rakousku.

¹¹⁹ Viz Perůtková (pozn. 23), s. 14-15.

¹²⁰ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 52.

¹²¹ MZA Brno, Fond D 9, sign. 0272, Bystritz 1830.

¹²² MZA Brno, fond G 194, inv. č. 826, k. 27, firma F. O. Schmidt, Vídeň, ateliér pro zařízení a výzdobu místností.

¹²³ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 828, k. 27, účty firmy F. O. Schmidt, Vídeň.

a realizaci historizujících interiérů vybraných pokojů. Jak vyplývá z korespondence, jejich vzezření přibližoval zakladatel firmy Friedrich Otto Schmidt objednavateli prostřednictvím skic, které se však v případě bystřického zámku nedochovaly.¹²⁴

Změny v obnově vnitřního vybavení se týkaly pokojů ve všech podlažích zámku, jak reprezentačních místností, tak soukromých apartmánů. Jan O. Eliáš se domnívá, že se jednalo o pokoje ve všech patrech západního křídla a druhého patra křídla severního. Stěny místností byly nově obloženy dřevěným táflováním.¹²⁵ Tyto úpravy jsou ještě dnes stále patrné hlavně v pokojích ve druhém patře severního křídla. Dle účtů se pracovalo se dvěma druhy dřeva, a to se dřevem dubovým a ořechovým. V pokojích se také vyměňovala kachlová kamna.¹²⁶ [73] Práce zahrnovaly i vytvoření dřevěných kazetových stropů. Buď se jednalo o stropy celodřevěné, nebo byly doplněny výplněmi z dekorativních papírových tapet.¹²⁷ [74, 75] Ty pokrývaly i stěny místností. Od března do května 1882 probíhala na zámku také instalace moderního vytápění, kterou měla na starost firma Josefa Hentschla z Vídně.¹²⁸ Instalace vytápění se odehrála ve dvou etapách. Po skončení jarních prací totiž pokračovala ještě v červnu a v červenci téhož roku. O její náročnosti svědčí i to, že ve vyúčtování je zdůrazněno, že se na práci podílelo 22 dělníků.¹²⁹ Souběžně se vším zmíněným probíhaly na jaře roku 1882 i práce na nové výmalbě. Ty měla na starost vídeňská firma Wild a Weygand.¹³⁰ Její pracovníci realizovali výmalbu celého druhého patra s chodbou. V prvním patře byla vymalována chodba, užitkové místnosti jako kuchyně nebo koupelna a soukromé pokoje. Zajímavostí je, že stejná firma měla na starost také vytvoření stropu v nové knihovně v prvním patře.¹³¹ Umělecké kovářské práce zahrnující ozdobná kování objednal Ernst Olivier u vídeňské firmy Valerian Villard.¹³² Dokončovací stolařské práce prováděl bystřický stolař Johann Zicháček.¹³³

---

¹²⁴ Viz MZA Brno (pozn. 122).

¹²⁵ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 112–113.

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ Viz MZA Brno (pozn. 123).

¹²⁸ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 829, k. 27, účty za provedené řemeslnické a umělecké práce.

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Ibidem.

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem.

Do tohoto období spadá i zhotovení dvou příček dveřního charakteru, které se nacházejí v chodbě druhého patra. [70] Zcela prakticky ohraničují prostor soukromých apartmánů. Jejich nadsvětlíky vyplňují intarzie s erby majitele zámku.¹³⁴

Interiérové úpravy v prostorách nového zámku byly provázeny stavebními změnami, které probíhaly ve východním a jižním křídle budovy. Ty se výrazně projevily i ve vnější tvářnosti východního křídla. Změny byly natolik výrazné, že zcela proměnily stylový charakter budovy. Od úpravy vyšších pater se navíc odvíjela úprava interiérů v prvním patře východního a jižního křídla a s ní spojená změna dispozice.¹³⁵

Při přestavbě získaly pokoje v prvním a druhém patře východního křídla novou podobu.¹³⁶ Interiéry druhého patra se vyznačovaly honosnější výzdobou. Dochované dřevěné táflování ve světlých barevných odstínech doplňovala bohatě zdobená kachlová kamna obdobného barevného ladění. [66] Toto náročnější vybavení značilo, že interiéry druhého patra měly sloužit pro ubytování hostů. Současně s těmito úpravami probíhala přestavba půdních prostor v jižním křídle. Oproti místnostem ve východní části, zde byly vystavěny podstatně menší pokoje. Jejich celkové vyznění působí velmi skromně. Tato stavební akce si vyžadovala zásah do vnější podoby jižního křídla. Aby mohly být osvětleny nově vzniklé pokoje, byla vytvořena vikýřová okna nad hlavním průčelím.¹³⁷ Výstavba ale nebyla dokončena. Prostor si ještě dnes uchoval charakter rozestavěnosti. Mezi dvěma menšími místnostmi se vždy v pravidelných intervalech nachází otevřený půdní prostor. [61] Prostá kamna a titěrnost pokojů nasvědčují tomu, že se s největší pravděpodobností jednalo o pokoje pro služebnictvo. [60]

Při přefasádování východního křídla se uplatnily novorenesanční detaily a z původní podoby zůstalo zachováno jen několik orámování oken v přízemí. Místnosti, které se zde nacházely, si zachovaly své původní vzezření i uvnitř. Taktéž zde byly zachovány valené klenby.¹³⁸ Celé křídlo bylo následně zastřešeno mansardovou střechou.

Oprava fasády se týkala i jižního křídla zámecké budovy. Jan O. Eliáš ve stavebně historickém průzkumu uvádí, že přestavba vycházela z plánů, které projektoval Karel

---

¹³⁴ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 112–115.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Ibidem.

¹³⁷ Ibidem.

¹³⁸ NPÚ ÚOP V Brně, Archiv bývalého památkového úřadu, fond P 63/36, Bystřice pod Hostýnem zámek.

Mayreder (1856–1935)¹³⁹ a prováděl bystřický stavitel Otto Zeman (1852–1926).¹⁴⁰ Podle nich původní barokní pavlač nahradila novorenesanční arkatura, tvořící tak hlavní prvek v historizujícím přefasádování dvorního průčelí jižního křídla.¹⁴¹ Bohužel, dnes nejsou tyto plány k nalezení.

V rozmezí let 1888–1889 proběhla realizace projektu palmového skleníku a zimní zahrady, propojených spojovací chodbou se zámkem v přízemí západního křídla. [84, 85] Autorem projektu přestavby byl architekt Karl Mayreder.¹⁴²

Jan O. Eliáš ve stavebně historickém průzkumu také uvádí, že roku 1856 byla v přízemí východního křídla zřízena zámecká kaple. Její interiér byl pojat v novogotickém stylu.¹⁴³ Písemné prameny však o tom, kdy proběhlo zřízení kaple, zarytě mlčí. Z vyúčtování ale jasně vyplývá, že novogotická historizující výzdoba vznikla až po roce 1881.¹⁴⁴ Je tedy pravděpodobné, že ke vzniku kaple mohlo dojít právě až v těchto letech.

Roku 1889 probíhaly práce i v prostorách mimo zámek, jak dokládá projekt na přestavbu vrchnostenské vozovny. Plán vypracoval výše zmíněný Otto Zeman. V nově zřízené vozovně se kromě bytu kočího a prostorů pro vozy nacházely také stáje pro koně a prádelna.¹⁴⁵

4.4 Ernst Gideon svobodný pán Loudon

Ernst Gideon se narodil jako druhorozené dítě Remigia Oliviera svobodného pána Loudona a Alice rozené von Voss.¹⁴⁶ Nejprve se zdálo, že Ernst zdárně naváže na své předky, po jejichž vzoru udržoval kontakty s bystřickými obyvateli. Ještě za života svého děda Ernsta Oliviera se účastnil společenských událostí, které ve městě probíhaly.¹⁴⁷ Roku 1914 byl

---

¹³⁹ Karl Mayreder byl vídeňský architekt. V letech 1872–1877 studoval na Technické univerzitě ve Vídni, kde byl žákem Heinricha von Ferstela (1828–1883). Od roku 1884 působil jako nezávislý architekt. Často spolupracoval se svým bratrem Juliem Mayrederem (1860–1911), taktéž architektem. V závěru života krátce působil jako rektor Vídeňské technické univerzity. <http://www.architektenlexikon.at/de/395.htm>, vyhledáno 1. 5. 2021; Viz Eliáš (pozn. 8), s. 114.

¹⁴⁰ Otto Zeman nejprve působil v Bystřici pod Hostýnem jako městský geometr. Postupně se začal zabývat projektováním a výstavbou domů. Ve své tvorbě využíval převážně neorenesanční tvarosloví. Svou architektonickou činností silně ovlivnil tvář města i nedalekého sv. Hostýna. Více viz Marta Pořízková, *Otto Zeman, Bystřice pod Hostýnem* 2005.

¹⁴¹ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 114.

¹⁴² MZA Brno, fond G 194, inv. č. 823, k. 27, Karel Mayreder, stavitel, Vídeň. Více viz kapitola Skleník.

¹⁴³ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 112.

¹⁴⁴ Viz MZA Brno, pozn. 123.

¹⁴⁵ Viz Eliáš (pozn. 8), nečíslovaná příloha.

¹⁴⁶ Viz Smutný (pozn. 7), s. 11.

¹⁴⁷ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 62.

jmenován Gelatiem hrabětem Thun-Hohensteinem, velmistrem řádu maltézských rytířů, za čestného rytíře řádu.¹⁴⁸ Ještě téhož roku se stal protektorem Krajinského muzea v Bystřici pod Hostýnem. Stalo se tak v návaznosti na rozhodnutí, kterým bezplatně propůjčil muzeu k užívání místnosti v objektu zámku.¹⁴⁹ O jeho dobročinnosti svědčí i skutečnost, že z jeho rozhodnutí bylo chudým lidem věnováno v průběhu tuhé zimy roku 1918 dřevo na otop.¹⁵⁰

Během 1. světové války obdržel vyznamenání za zásluhy u vojenské sanitní služby.¹⁵¹ Z armády odešel roku 1936. Do té doby stále působil jako voják v záloze u dragounského pluku č. 7 T. G. Masaryka.¹⁵² Roku 1915 zemřel Ernst Olivier, a tak Ernst Gideon dostal do správy rodinný majetek. Roku 1918 se oženil s Vilemínou roz. Thun Hohenstein (1892–1957) a za své sídlo si zvolili zámek v Bystřici pod Hostýnem. V průběhu několika let se manželům narodily celkem tři děti: Marie Alice (1919–1984), Alexandr (1920–1995) a Gideon Ernst (1922–).

Při správě zděděných majetků se Ernst Gideon musel vyrovnat se změnou politických poměrů, která s sebou přinesla pozemkovou reformu. Na základě paragrafu 20 pozemkového zákona z roku 1920 mu byla zabrána část polí a lesů. Roku 1924 mu byla část pozemků navrácena v důsledku žádosti o propuštění půdy a některých objektů ze záboru.¹⁵³

Události poválečných let jej přiměly stáhnout se do ústraní. Přestože mu část majetku byla navrácena, nedokázal již navázat na rentabilní hospodaření svého děda Ernsta Oliviera. Navíc ve 20. letech započal s velmi nákladnou rekonstrukcí zámku¹⁵⁴ a přilehlého parku.¹⁵⁵ Rodina se tak postupně dostávala do finanční tísně, až byla nakonec nucena roku 1924 prodat zámek v Hadersdorfu.¹⁵⁶ Díky ne příliš schopným hospodářským správcům, kteří byli na panství zaměstnáni, se finanční obtíže stále stupňovaly.¹⁵⁷ Proto roku 1929 začal Ernst Gideon majetek rozprodávat plánovitě. Situace se však nezlepšila, ba právě naopak se stále

---

¹⁴⁸ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 863, k. 28, 1914, září 5., Vídeň, Geleatius hr. Thun-Hohenstein, velmistr řádu maltézských rytířů, jmenuje svob. p. Arnošta Gideona Laudona čestným rytířem řádu.

¹⁴⁹ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 63.

¹⁵⁰ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 63.

¹⁵¹ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 864, k. 28, jmenování Arnošta Gideona svob. p. Laudona za zásluhy u vojenské sanitní služby čestným vyznamenáním II. třídy.

¹⁵² MZA Brno, fond G 194, inv. č. 866, k. 28, propouštěcí list z branné povinnosti pro vojáka v záloze Arnošta Gideona Laudona u dragounského pl. č. 7 T. G. Masaryka v Hodoníně.

¹⁵³ Viz NPÚ ÚOP V Brně (pozn. 138).

¹⁵⁴ Autora projektu neznáme, protože není dochována plánová dokumentace. Ernst Gideon ve svém deníku z přelomu let 1924 a 1925 v souvislosti s přestavbou pokojů zmiňuje člověka, kterého označuje jako „Ingerieur Friedrich“. MZA Brno, fond G 194, inv. č. 869, k. 28, deník 20. 11.1924–19. 5. 1925.

¹⁵⁵ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 63.

¹⁵⁶ Viz Perůtková (pozn. 23), s. 15.

¹⁵⁷ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 63–64.

zhoršovala. Vše vyvrcholilo prodejem zámku, který se roku 1935 ocitl v rukou Ministerstva národní obrany.¹⁵⁸ Poté, co Ernst Gideon prodal bystřické panství, odešel s rodinou k příbuzným. Střídavě pobývali na zámku v Kvasicích a v Miloticích. Roku 1938 pro rodinu pronajal vilu ve Ždánicích, v níž se usadili.¹⁵⁹ Zbývajících léta života byla ovlivněna událostmi 2. světové války. Ernst Gideon se stal členem NSDAP a pracoval v civilní správě. Svou pozici se snažil využít k tomu, aby bránil pracovnímu nasazení obyvatel Ždánic ve válečné výrobě.¹⁶⁰ Roku 1940 přijal německé občanství¹⁶¹ a marně se pokoušel o navrácení majetku v Bystřici pod Hostýnem.

4.4.1 Stavební činnost za Ernsta Gideona svobodného pána Loudona

Jedinečným zdrojem informací o tom, jak zámek vypadal ve 20. letech 20. století, je přípis pořízený jako součást dokumentů pojednávajících o propuštění některých pozemků ze záboru.¹⁶² Jeho výjimečnost podtrhuje i fakt, že od roku 1854 nejsou dochovány žádné zámecké inventáře, které by tak alespoň částečně dokumentovaly proměny podoby zámku.

Dle zprávy se jednalo o „[...] dosti bohatý stavební organismus ze 17. a 18. století, s četnými úpravami a přídávky ze století 19.“¹⁶³ Zámecký komplex se sestával z předhradí, starého a nového zámku s přilehlým parkem a hospodářskými budovami.¹⁶⁴

Předhradí si uchovalo nezměněnou vnější podobu. [19] V přízemí se nacházely obytné místnosti a stáje. V prvním patře byly kanceláře a byty úředníků. Předhradí bylo se starým zámkem propojeno spojovací chodbou.¹⁶⁵

Starý zámek si zachoval tvářnost ovlivněnou přestavbami z 80. let 19. století. Dvoupatrová budova nového zámku se skládala z hlavního zahradního křídla, obráceného na severní stranu. K němu přiléhalo příčné křídlo západní, které bylo propojeno s jižním křídlem skrze přístavek. Naopak příčné východní křídlo bylo se zámkem spojeno díky chodbě. Většina

---

¹⁵⁸ Ibidem.

¹⁵⁹ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 884, k. 30, pronájem vily dr. Erwina Seidla ve Ždánicích Arnoštu Gideonu Laudonovi.

¹⁶⁰ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 883, k. 30, korespondence Arnošta Gideona Laudona jako ved. skupiny NSDAP s pracovními úřady v záležitosti potvrzení překážek bránících pracovnímu nasazení občanů ze Ždánic a okolí ve válečné výrobě a s dalšími úřady v otázkách zásobování a daní.

¹⁶¹ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 867, k. 28, osvědčení o státní příslušnosti Arnošta Gideona svob. p. Laudona k Německé říši.

¹⁶² Viz NPÚ ÚOP V Brně (pozn. 138).

¹⁶³ Ibidem.

¹⁶⁴ Ibidem.

¹⁶⁵ Ibidem.

pokojů uvnitř zámku byla upravena „[...] zcela jednotně ve formách Ludvíka XVI.“¹⁶⁶ Kromě toho se zde nacházely kompletně nově zařízené místnosti z 80. let 19. století. Vnitřní zařízení zámku doplňoval historizující neorenesanční a neobarokní nábytek doplněný v dalších místnostech o původní mobiliář. Navíc byl ve 20. letech 20. století do zámku převezen mobiliář z Hadersdorfu, který dotvářel jeho celkové vyznění.¹⁶⁷

Poslední významný stavební zásah do podoby zámku proběhl roku 1924 a týkal se opravy střechy nad budovou nového zámku.¹⁶⁸ K tomuto rozhodnutí přiměla Ernsta Gideona skutečnost, že se střecha nalézala ve velmi špatném stavu. Od požáru roku 1789, kdy zde byla dána provizorní sedlová střecha, bylo zastřešení dlouhá léta pouze opravováno. Výměnou střešní vazby byl pověřen bystřický stavitel Otto Zeman. V dopise adresovaném Státnímu památkovému úřadu stavitel uvádí, že důvodem k výměně střechy byla zteřelost vazby. Nutná obnova měla za cíl eliminovat nebezpečí pro zámecké obyvatele.¹⁶⁹

Jak vyplývá z postupu stavebních prací, tak Ernst Gideon plánoval nejprve opravu střechy severního křídla. Jakožto majitel objektu proto podal žádost o stavební povolení na stavební úřad v Bystřici pod Hostýnem dne 29. února 1924.¹⁷⁰ Žádosti bylo vyhověno až po komisionálním jednání, které proběhlo 6. března 1924 za přítomnosti zástupce památkového úřadu. Ernstu Gideonovi bylo uděleno povolení k opravě střechy za přesně vymezených podmínek. Těmi bylo, že se bude jednat pouze o opravu, a to jen severního křídla.¹⁷¹

Toto nařízení ale nebylo dodrženo. Majitel se totiž rozhodl zřít střechu v původní podobě z období před požárem roku 1789. To znamenalo vytvořit novou mansardovou střechu. Nejprve proto nechal snést sedlovou střechu v severní části zámku a tu posléze nahradil mansardou. Výměnu prováděla firma Otty Zemana, který tento postup zdůvodnil Státnímu památkovému úřadu tak, že pouze proběhla realizace původní střechy podle návrhu stavitele, jenž „[...] též provedl stavbu zámku v Napajedlech a Vizovicích.“¹⁷² Jelikož se však jednalo o porušení podmínek stanovených památkovým úřadem, musel Otto Zeman žádat o udělení dodatečného povolení. Mezi argumenty pro jeho obdržení zařadil i skutečnost, že „[...] zámek v Napajedlích jest tentýž jako v Bystřici jen, že se liší v celé délce

---

¹⁶⁶ Ibidem.

¹⁶⁷ Ibidem.

¹⁶⁸ Východní křídlo zámku bylo zastřešeno mansardou při přestavbě v 80. letech 19. století.

¹⁶⁹ Viz NPÚ ÚOP V Brně (pozn. 138).

¹⁷⁰ Ibidem.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² Ibidem.

fronty o 20 cm. By zachován byl přesně sloh této doby, byly rozměry zaměřené na místě samém v Napajedlích. Střecha zámku Bystřického několikrát se stala obětí požáru a tu se stalo, že dosavadní střecha sedlová byla svého času asi zřízena jako provisorní a pak delší dobu tak zůstala [...]“.¹⁷³

Vzhledem k mimořádnosti situace vydalo Ministerstvo školství a národní osvěty dodatečné a zcela výjimečné povolení k dokončení již částečně rozestavěné mansardové střechy. Toto povolení vydal Zdeněk Wirth a výslovně v něm zdůraznil, že „[...] střecha nad západním křídlem musí být zachována v dosavadní formě, tedy sedlová [...]“.¹⁷⁴ Učinil tak proto, že se ukázalo jako nutné vyměnit vazbu s krytinou i nad západním traktem. Aby byly pokyny dodrženy, požádal památkový úřad o zřízení dohledu stavební úřad v Bystřici pod Hostýnem. I přes jasné nařízení, že západní křídlo zámku má mít sedlovou střechu a má tedy dojít k propojení se severní mansardou, nebyl tento příkaz opět dodržen.

Dne 19. dubna 1924 proběhla kontrola opravy střechy zástupcem památkového úřadu. Při ní bylo zjištěno, že 8 metrů střechy nad západním křídlem bylo provedeno v mansardě.¹⁷⁵ Při šetření se zjistilo, že se tak stalo ještě předtím, než památkový úřad vydal rozhodnutí o propojení mansardy se sedlovou střechou. Otto Zeman tyto kroky zdůvodnil tak, že bylo učiněno pouze to nejnutnější s ohledem na obydlenost prostor, jelikož „[...]paní Loudonová si stěžovala, že ji do pokojů zatéká, stalo se po došlém pokynu jen tolik, že se pokračovalo jedině v dodělání této již započaté části, by mohla být zakryta.“¹⁷⁶ Jak se následně ukázalo, nový krov nad západním křídlem byl již ve své podstatě hotov, a tak stavitel Otto Zeman opět dodatečně požádal o povolení k dokončení. Své kroky při změně krytiny odůvodňoval tím, že „[...] neměl úmyslu jednati proti památkovým požadavkům, došlo k opomenutí požádat před začátkem prací o povolení“.¹⁷⁷

Vzhledem k okolnostem nakonec proběhla změna na mansardovou střechu i nad západním křídlem. S ohledem na tuto skutečnost, byla v červnu 1924 zaslána Státnímu památkovému úřadu v Brně žádost o povolení přeměny zbytku střechy se zřetelem na celkové harmonické vyznění. K žádosti byla připojena i plánová dokumentace, která počítala s tím, že v nově vzniklém půdním prostoru by byly vytvořeny další pokoje pro služebnictvo.

---

¹⁷³ Ibidem.

¹⁷⁴ Ibidem.

¹⁷⁵ Ibidem.

¹⁷⁶ Ibidem.

¹⁷⁷ Ibidem.

Jejím autorem byl Otto Zeman. Státní památkový úřad tyto změny zakázal. Taktéž bylo dopisem majiteli připomenuto, že zakrytí severního a západního křídla mansardou proběhlo po udělení výjimečného souhlasu. Jakékoli další opravy střechy měly proběhnout se zachováním formy střechy sedlové včetně druhu krytiny, a to bez ohledu na to, že 4/5 budovy zakrývá mansardová střecha.¹⁷⁸

Kromě oprav střechy probíhaly roku 1924 i práce na opravě zámeckých fasád. Žádost o povolení opravy střechy a fasád byla podána současně. Po porušení podmínek opravy střechy nad severním traktem byl majitel Zdeňkem Wirthem důrazně upozorněn, že „[...] opravu omítek třeba provést přesně dle nynějšího stavu, se zachováním všech profilů, architektonického článkování, dekoru taky bez jakýchkoliv přídavků, změn a úprav.“¹⁷⁹ V případě jakýchkoliv pochybností týkajících se oprav, měl být požádán o radu památkový úřad. Naštěstí opravy fasád proběhly bez problémů.

Další úpravy zámecké budovy byly pouze minimální. Jak dokládají deníkové zápisky Ernsta Gideona, tak ve většině případů šlo již pouze o stěhování nábytku mezi jednotlivými zámeckými místnostmi.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ Ibidem.

¹⁸⁰ Viz MZA Brno (pozn. 154).

5. Vnější popis architektury

Zámek v Bystřici pod Hostýnem je situován na severním okraji historického centra města, od kterého jej odděluje koryto říčky Bystřičky. [17] Dispozici zámeckého komplexu utváří předzámčí a zámecká budova. [18] Předzámčí podkovovitého půdorysu je ze strany směrem k náměstí obeháno hradním příkopem. V jeho těsné blízkosti severním směrem je situována budova samotného zámku. Jedná se o čtyřkřídlovou dispozici uzavřenou kolem středního dvora. Na základě historického vývoje můžeme budovu zámku rozdělit na starý zámek, který tvoří jižní a východní křídlo a na nový zámek situovaný v severním a západním křídle. Na stavbu zámku navazuje park rozprostírající se severním směrem.

5.1 Předzámčí

Půdorysu vnějšího předzámčí předchází hradební příkop. [21] Vymezuje prostor předzámčí proti městu. Příkop ohrazuje nízká omítnutá zídka. Přímo ve středu je prolomena mostem, který vede přes příkop k průjezdné věžové bráně. [20] Z bočních stran jej místo zábradlí lemuje zídka. Působí jako vizuální pokračování hradební zdi, neboť se vyznačuje toutéž povrchovou úpravou.

Vnější průčelí předzámčí můžeme rozdělit do několika částí. Ve středu je situována průjezdná věžová brána, vlevo od ní západní křídlo ukončené koncovým stavením [22], vpravo východní křídlo shodné se západním. [23]

Průčelí věžové brány se skládá ze dvou částí, a to z předstoupeného předbraní a samotného průčelí věžové brány. [20] Předbraní je prolomeno půlkruhovým portálem vsazeném v bosovaném rámu, krytém profilovanou římsou. Ve vrcholu má umístěn klenák s maskaronem připomínajícím divého muže s kruhem v ústech.¹⁸¹

Předbraní je v horní části ze tří stran završeno římsou, která shora zakrývá zeď. Tu v horní části prolamují klíčové střílny rozmístěné po obvodu čelní a bočních zdí. Na římsě jsou rozmístěny tesané obelisky. Čtyři menší, zdobené ve spodní části soklu diamantováním, stojí v rozích. Největší obelisk je umístěn ve středu terasové římsy. V soklu jej zdobí maskaron. Nad portálem se nachází jedno okno zarámované ostěním. Nad ním je situována pamětní deska s aliančními erby. V průčelí věžové brány jsou umístěna ve stejné výšce dvě okna rámovaná jednoduchým ostěním. Z nádvorní strany tvoří průčelí věžové brány

---

¹⁸¹ Viz Eliáš (pozn. 9), s. 6.

půlkruhový portál umožňující vjezd na první nádvoří. Nad ním se nachází sdružené renesanční okno rámované ostěním. V nejvyšší části věže jsou dvě menší okna.

Jak východní, tak západní křídlo předzámčí jsou jednopatrové budovy zastřešené sedlovou střechou. Vnější průčelí západního křídla je nepravidelně desetiosé. [22] Vertikálně jsou okenní osy zcela nesymetrické. Okna v patře jsou až na výjimky rozdělena do dvojic, kdežto v přízemí jsou jednotlivě. Kvůli symetrii obou pater jsou okna v přízemí doplněna o iluzivní výmalbu. Stěnu rozčleňuje pilíř vyrůstající z hradního příkopu u čtvrté osy ve směru od hradní brány. Koncové stavení je obdélného půdorysu, nepatrně vystupuje z plochy průčelí směrem do hradního příkopu. Na vnější nároží se následně napojuje ohradní zeď oddělující zámecký park od příkopu. Ve fasádě jsou prolomena dvě okna. Vstup do koncového stavení je umístěn ze strany nádvoří. Dvorní průčelí je desetiosé a opět nesymetrické. Nachází se zde iluzivní malba oken. Do výšky prvního patra zasahuje mohutný opěrák, a to mezi třetím a čtvrtým oknem. [24]

Vnější průčelí východního křídla [23] obdélného půdorysu je zastřešeno sedlovou střechou. V patře má třináct okenních os, které jsou vůči přízemí umístěné částečně asymetricky. Aby fasáda působila opticky jednotně, taktéž ji doplňuje iluzivní výmalba oken. Ze strany ode dvora můžeme vidět nepravidelně rozmístěných sedm okenních os. Vstupní dveře do vnitřních prostor se nacházejí v koncovém stavení. Na jeho nároží se napojuje ohradní zeď, která uvozuje boční vstup do parku. [25]

5.2 Zámecká budova

Severní zámecké křídlo tvoří dvoupatrová budova obdélného půdorysu. Ze strany od nádvoří ji vymezují kolmo se napojující boční křídla zámku. [26] Téměř ve středu vystupuje z hmoty stavby hranolový pavilon. Je obdélného půdorysu a trojosý. Shodně se severním křídlem je zastřešen mansardovou střechou. Pavilon je v ploše členěn pásovou rustikou. Výjimku tvoří lisénové rámy oken prvního a druhého patra. Ve střední části z něj vystupuje mělce vyznačený rizalit. V přízemí je prolomen vjezd, který tvoří stlačený oblouk s masivním svazkovým klenákem ve vrcholu, který prorůstá do kordonové římsy. Okno piana nobilem umístěné nad vstupem se od ostatních liší svou velikostí a půlkruhovým zakončením. Okno rámuje šambrána. V horní části po stranách vertikálně umístěné konzoly vynášejí segmentový fronton krytý plechovou stříškou. Nad oknem je vlys vyplněný girlandou z listů a květů. Okno druhého patra rámuje ploché šambrány doplněné o uši a kapky.

Rizalit završuje zalamovaný segmentový štít. V jeho středu se nachází ciferník zámeckých hodin, který je zasazen v kruhovém štukovém rámu. Po stranách ciferníku jsou umístěny ve štuku vyvedené erby s korunkami.

Po stranách rizalitu je v přízemí pavilonu umístěno po jednom oknu s pásovou šambránou a ve vrcholu se svazkovým klenákem. Okna ve zbývajících dvou patrech pavilonu jsou včleněna do lisénového rámce, na který navazuje pásová rustika. Ta, která jsou umístěna v pianu nobile, zdůrazňuje výška a zdobnost. Na rozdíl od středového okna v rizalitu mají vlys bez frontonu. Výzdoba oken pavilonu je shodná se zbytkem severního a západního křídla. Vlevo od něj je průčelí zámecké budovy dvojosé, vpravo trojosé. Přízemí pod kordonovou římsou opět člení pásová rustika.

V severovýchodním koutu nádvoří na stavbu navazuje dvoupatrový rondel. [28] Porovnáním stávajícího stavu s historickou fotografií vyplývá, že rondel nijak nezměnil svou podobu. Avšak na nádvoří se již nenachází velký zelený keř a zámek není porosten břečťanem. [28, 29] První a druhé patro rondelu od sebe odděluje římsa. Patra vizuálně odlišuje bosáž. V přízemí a v prvním patře je užitá kvádrová bosáž. Pásová bosáž dekoruje až patro poslední. Nad korunní římsou s hladkým vlysem se tyčí kuželovitá střecha. Ve všech podlažích se shodně nachází po dvou párech úzkých obdélníkových oken. Střechu ve vrcholu zdobí kovová korouhvička s letopočtem 1881, který odkazuje k datu výstavby rondelu.

Ze strany od parku [27] je severní průčelí doplněno ve střední ose o rizalit završený trojúhelným štítem. V tympanonu jsou umístěny věžní hodiny. Po obou stranách rizalitu je průčelí shodně členěno šesti okenními osami. Okna piana nobile odlišuje od ostatních pater nepatrný výškový rozdíl a zdobnost šambrán. Podobou se shodují s těmi z nádvorní strany.

Rizalit v přízemí utváří bosovaný portál vycházející z kamenných zkosených patníků. Jsou do něj vložena dvoukřídlá dřevěná vrata s dveřním prostorem pro pěší. Ostění je ve vrcholu zdobeno klenákem. Z bočních stran jsou v rizalitu umístěny půlválcové niky s konchou. Nad portálem se tyčí předsazený balkon ohraničený kovaným zábradlím. V jeho středu jsou pod šlechtickou korunkou umístěné iniciály AM. Balkon nesou tři konzoly. Nad vstupním portálem v patře se nacházejí tři okna s frontony. Trojúhelníkový fronton se segmentovým se střídají ve schématu a-b-a. Ze středního okna byl původně umožněn vstup na balkon.

Mezi přízemím a prvním patrem je průčelí členěno kordonovou římsou. Po celé své délce člení přízemí pásová rustika. V přízemí je umístěno šest oken s kovanou košovou mříží.

Šambrány oken mají podobu hladkých pravoúhlých pásů. Nad nimi jsou v omítce vyvedené ústřední klenáky. Stavba je zastřešena mansardovou střechou, jež je z každé strany rizalitu členěna dvojicí vikýřů.

Západní průčelí má obdélný půdorys a výškově se shoduje se severním. Po celé jeho délce obíhá korunní římsa. Z nádvoří strany je pětiosé. [26, 30] Fasádu v přízemí opět rozčleňuje pásová rustika. Na místě třetího přízemního okna je ve zdi prolomen obdélný vstup přístupný po dvou schodech, který rámuje ostění s klenákem. Ve střeše jsou umístěna dvě obdélná vikýřová okna.

Ze strany od parku je průčelí členěno deseti okenními osami. [31] Mezi přízemím a prvním patrem obíhá kordonová římsa. Šambrány a dekorování oken se shoduje s těmi v severním křídle zámku, ze strany od parku. V mansardové střeše jsou vloženy tři vikýře.

V místě setkání jižního a západního křídla vzniká volný čtvercový prostor. Boční průčelí západního křídla orientované jižním směrem je dvouosé a symetrické. Je k němu přičleněna stavba přístavku. Orámování oken navazuje na předchozí. Dvoupatrový přístavek má obě průčelí hladká. Zakončuje jej korunní římsa. Okna různých velikostí se vyznačují asymetrickým rozmístěním. V přízemí je vytvořen vstup do výtahu.

Na přístavek navazuje boční průčelí jižního křídla, které je jednoosé. Okno má pouze ústupkovou podokenní římsu a profilovanou nadokenní římsu.

Jižní křídlo odděluje prostor prvního a druhého nádvoří. Hmotu stavby můžeme ze strany od předzámčí, rozdělit na dva úseky. Vpravo, v místě setkání jižního a východního křídla, se nachází dvoupatrový pavilon. [32] Skládá se v celé své výšce ze dvou shodných okenních os. Vlevo se na něj napojuje jednopatrová ležatá obdélná část. Prostor nárožního pavilonu je od zbytku stavby opticky oddělen svislým pásem bosáže.

Ve středu přízemní části jižního křídla je umístěn portál umožňující průjezd na druhé nádvoří. [33] Má kamenné ostění a vrcholový klenák. Nad ním je ve štuce vyvedený a malovaný alianční znak rodu Rottalů a Monte l'Abbate. Okna v přízemí rámuje ostění s uchy a kapkami. První patro prolamuje šest okenních os. Přímo nad portálem v patře se nachází sdružené okno se společnou nadokenní římsou. Při pohledu zprava jsou mezi druhou a třetí okenní osou umístěné sluneční hodiny. Jsou zde znázorněny dvě postavy učenců pod sluneční soustavou. Nad profilovanou korunní římsou ze střechy vystupuje sdružené okno ve volutovém štítu. Z každé strany je umístěno po jednom vikýřovém oknu.

Přízemí z nádvorní strany utvářejí čtyři arkádové oblouky. [34] V délce celého křídla vytvářejí podloubí. V patře se nachází zasklená arkatura, jejíž arkádové oblouky jsou ve zdvojeném rytmu. Arkatura v přízemí je rozčleněna iluzivním pilastrovým řádem a v patře polopilíři. Jižní křídlo zastřešuje sedlová střecha pročleněná dvěma vikýři. Pokud porovnáme aktuální podobu jižního křídla s historickou fotografií, tak zjistíme, že rámy oken v arkádách byly původně zřejmě tmavě natřené. Tabulky skla vyplňující okna východního křídla, měly specifický vzhled připomínající vitráž mající podobu čtverce stejně jako samo sklo. V horních patrech byly pro zastínění místností užívány rolety. [34, 35]

Východní křídlo ze strany od nádvoří je možné rozdělit do dvou částí. První vlevo v severovýchodním koutě dvora navazuje na rondel. [28, 36] Plocha je ohraničena od zbytku stěny lištou a členěna armováním. V přízemní části oddělené lištou jsou dvě okna. Zbytek stěny v přízemí člení čtyři okna a jedny dveře. Malá obdélná okna rámuje kamenné ostění s uchy a kapkami.

V patře jsou umístěna pocitově ve středu ve dvou osách sdružená okna. Jednotlivá okenní pole od sebe udělují pilíře, které spočívají na okenních římsách. Okno z vnější strany rámuje hladká šambrána. Nadokenní římsy kryje plech. Mezi okny se nachází pamětní nápis připomínající návštěvu císaře Františka Josefa I. [36]

Přímo nad okny prvního patra v ploše mansardové střechy jsou symetricky umístěná dvě sdružená okna ve volutovém štítu se segmentovým zakončením.

Východní průčelí od parku působí jako by celé křídlo bylo dodatečně vsazeno mezi severní a jižní trakt. [36] Okna v přízemí se vzájemně liší svou velikostí a umístěním. Pouze okna v pravé části budovy mají v prostoru dvou okenních os zachovanou symetričnost.

Okna v prvním patře rámovaná šambránami se stylizovanými konzolami vynášejí nadokenní římsy s plechovými stříškami. Třetí a čtvrté okno je trojdílné s příčkami. V loupající se omítce jsou patrné zbytky sgrafitování.

Nad profilovanou korunní římsou se nacházejí okna posledního patra rozmístěná symetricky v pěti osách a pojata ve stylu dekorativních štítů. Střední dvě okna jsou sdružená. Velký štít ve střední ose člení pilastry nesoucí kladí s maskarony ve vlysu. V horní části je štít opatřen vykrojenými volutovými křídly a ve středu jej doplňuje konchovitá nika. Po stranách jej flankují obelisky s koulí umístěnou ve vrcholu. Tentýž obelisk završuje nadokenní trojúhelníkový fronton. Boční okenní štíty mají jednodušší pojetí. Vyznačují se rovněž vykrajovanými volutovými křídly s trojúhelníkovými frontony. V jižním rohu východního

křídla je dvoupatrový pavilon s kvádrou bosáží v rozích. Jedná se o symetricky shodný dvouosý díl, který je členěn korunní římsou.

Obytné místnosti ve všech patrech zámku jsou umístěny po vnějším obvodu budovy, kdežto chodba lemuje prostor kolem nádvoří.

6. Popis vnitřní dispozice

6.1 Předzámčí

6.1.1 Přízemí

Jak již bylo zmíněno, budovu předzámčí rozděluje průjezdná věž na východní a západní křídlo, symetricky zakončené koncovým stavením. [22, 23, 24, 25] Místnosti, které se v předzámčí nacházejí, slouží jako kanceláře Městského úřadu Bystřice pod Hostýnem doplněné o hygienické zázemí a skladovací prostory.

Západní koncové stavení zaujímá na délku plochu odpovídající rozměrům západního křídla a je využíváno k prezentaci expozice napoleonských vojáků. Přístup do interiéru umožňují dvoukřídlé dveře vedoucí z prvního nádvoří. Podle půdorysu, datovaného rokem 1915¹⁸² od bystřického stavitele Metoděje Matušky (1885–1959),¹⁸³ bylo koncové stavení původně bez oken, avšak v současnosti je osvětleno okny čtyřmi. Na toto stavení navazuje západní křídlo předzámčí. To je možné prostorově rozčlenit do tří úseků, které odpovídají nynějšímu rozdělení chodby. Střední část koridoru navíc rozšiřuje přístavek situovaný ve středu tohoto křídla. Původně chodbu rozdělovaly celkem čtyři příčky. Ty však byly na rozdíl od současnosti průchozí. [6, 7]

Prostor nacházející se v přízemí západní části předzámčí má obdélný půdorys a zaujímá plochu zaklenutou valenou klenbou. Mezi tímto prostorem a koncovým stavením je situována ještě protáhlá místnost přístupná jak z chodby, tak z koncového stavení. Jedná se o kotelnu. Kromě ní jsou zde ještě dvě místnosti sloužící jako kanceláře. Tento stávající stav je odlišný v porovnání se situací zachycenou v půdorysu stavitelem Metodějem Matuškou. Dle Matuškových plánů nejprve následovala místnost s jedním oknem, na kterou navazoval o něco větší pokoj osvětlený dvěma okny. První úsek chodby je v současnosti ukončen zdí oddělující ostatní prostor. [45]

Ve střední části západního křídla se nacházejí dvě místnosti. Jedna obdélná a sousední lehce lichoběžníkového půdorysu. Osvětlují je dvě okna ve směru od hradebního

---

¹⁸² Plánová dokumentace použitá v této diplomové práci pochází z Městského muzea Bystřice pod Hostýnem. Není však podepsaná ani datovaná. Po jejím srovnání s plány z roku 1915 od Metoděje Matušky uloženými v Moravském zemském archivu v Brně se však ukázalo, že plány jsou totožné.

¹⁸³ Metoděj Matuška byl bystřický stavitel. Věnoval se výstavbě domů v Bystřici pod Hostýnem, ale svou pozornost zaměřil i na sv. Hostýn. Dostupné na: <https://www.mubph.cz/clanek.php?id=359>, vyhledáno 25. 5. 2021.

příkopu. Vchod do nich vede z chodby propojené s přístavkem, ve kterém jsou umístěny toalety a hygienické zázemí. Chodba je dále ještě rozdělena na menší místnosti s rovnými stropy, kde se mimo jiné nachází i kuchyň. Zbytek západního křídla tvoří ještě tři místnosti vzájemně propojené dveřmi. Každou osvětluje pouze jedno okno. Všechny mají obdélný půdorys a jsou sklenuté valenou klenbou. Vedou do nich dveře umístěné uprostřed průjezdu. Kousek opodál, taktéž v průjezdné věži, jsou situovány ještě druhé vstupní dveře. Ústí do chodby při nádvořním průčelí, v níž jsou schody vedoucí do prvního patra.

První místnost východního křídla je přístupná nejen z průjezdné věže, ale i druhými dveřmi z nádvoří. Světlo sem přivádí dvě okna ve směru z hradebního příkopu a jedno od nádvoří. Původně se vyznačovala velmi nepravidelným půdorysem. To se částečně změnilo po propojení se sousedním prostorem, a to zbořením dělicí zdi. Stalo se tak zřejmě až po roce 1993, neboť ve stavebně historickém průzkumu je každá místnost zmíněna ještě samostatně.¹⁸⁴ Následující dvě místnosti jsou pokračováním předešlých prostor. Jedná se o úsek s vloženým schodištěm, k němuž přináležejí sousední prostor rozdělený na tři menší části, které spolu původně tvořily jeden celek. Dvouramenné kamenné schodiště vede do prvního patra. Vstup ze dvora, který se zde nachází, umožňuje nejen přístup ke schodišti, ale také do chodby ve druhé polovině východního křídla, osvětlené třemi okny. Koridor vznikl dodatečně. Jak naznačuje půdorys od Matušky, tak se ve zbývající části východního křídla nacházely pouze dvě místnosti nepravidelného půdorysu a jeden rozlehlý sálový prostor zabírající šířku celého křídla.

Jak vyplývá ze stavebně historického průzkumu, na úkor velikosti těchto místností byla do prostoru včleněna chodba, a to tak, že vznikly tři menší kanceláře. Sálový prostor byl taktéž zmenšen. Nově tak vznikla lichoběžníková místnost sousedící s koncovým stavením.¹⁸⁵ Zřejmě v pozdějším období proběhla radikálnější přestavba sálového prostoru, v němž tak vznikly čtyři pracovny. Koncové stavení obdélného půdorysu tvoří dvě kanceláře, na které navazuje přístavek se schodištěm jdoucím do prvního patra.

6.1.2 První patro

V rohu západního křídla se nachází obdélný prostor rozdělený zdí na dvě místnosti se sníženou úrovní podlah. Větší místnost, osvětlená oknem z prvního nádvoří, se používá jako

---

¹⁸⁴ Viz Eliáš (pozn. 9), s. 30.

¹⁸⁵ Ibidem, s. 33.

kuchyň. Na ni navazuje prostor chodby ze strany od nádvoří. Chodba má plochý strop. Na místnosti v rohu se napojují tři další prostory. Jedná se o plochostropé místnosti osvětlené vždy pouze jedním oknem. Chodba se v prostoru schodiště rozšiřuje. [44] K čelní zdi na východě, patřící již k průjezdné věži, je přičleněno schodiště vedoucí na půdu. Prostor věže je využíván jako kanceláře s přidruženými místnostmi. Svým rozvržením odpovídá dispozici průjezdu a je zaklenut valenou klenbou. Hlavní kancelář osvětluje dvojité okno směřující na nádvoří. V přístavbě renesanční věže se nachází ještě další pracovna. Je přístupná po čtyřech schodech a osvětlena dvoukřídlým oknem. V bočních zdech se nalézají původní střílny. Západní je upravena na menší okno a východní zaslepena.

Toto křídlo je pomyslně rozděleno schodištěm na dvě části. [8, 9] První přináležejí k věži. Jedná se o tři kanceláře. Úzká obdélná místnost s jedním oknem rozšířena o část sousedního pokoje, který byl tak dodatečně zmenšen na čtvercový prostor. Chodba linoucí se kolem nádvorní části východního křídla směřuje ke schodišti. Napojuje se na sousední lichoběžníkový prostor, který si uchoval svou dispozici. [43] Druhá část křídla zůstala dispozičně zachována téměř beze změny. Z několika posledních místností u koncového stavení byl však vyčleněn prostor potřebný ke vzniku koridoru. Ten je propojen s přístavkem a se schody vedoucími do přízemí. Samo koncové stavení tvořilo v prvním patře jeden celek, který byl postupně rozdělen na tři místnosti.

Předzámčí je podsklepeno, a to v západní části. Sklep je přístupný po schodišti. Má obdélnou dispozici zaklenutou lomovou klenbou.

6.2 Hlavní zámecká budova

6.2.1 Sklepy

Hlavní zámecká budova je kompletně podsklepena pod severním a částečně také pod západním i jižním křídlem. Rozvržení sklepů v severním křídle zámecké budovy odpovídá dispozici přízemí. Vstup do prostoru sklepa se nachází na západní straně průjezdu. Vchod tvoří zelené dveře pobité hřeby vsazené do pískovcového ostění. Přímo za dveřmi je umístěno dvouramenné schodiště sklenuté valenou klenbou, které ústí do úzké chodby dlážděné kameny. Až na zmíněný prostor jsou podlahy v celém sklepení betonové. Stěny suterénu jsou bez omítky, pouze zabílené. Prostor u schodiště osvětluje šachtové okno.

Na tuto úvodní část suterénu se kolmo napojuje další koridor. Chodba tak dále pokračuje západním a východním směrem, což plně odpovídá půdorysu severního křídla budovy. V západní polovině křídla se nalézají tři místnosti. Klenby v těchto prostorech jsou valené a stále ještě vykazují otisky prken po šalování. Na rohový prostor kolmo navazuje obdélná místnost oddělená pasem, a zasahující tak částečně do západního křídla. Její čelní zeď směřující k jihu doplňuje ve spodní části otvor kanálu.

Při severozápadním nároží, mimo hlavní trakt, je k budově přičleněn menší obdélný prostor. Leží však již vně dispozice zámku. Podle sutí byl prostor zazděn a dodatečně opětovně proražen. Vstup v síle zdi klene mírně stlačená valená klenba. Prostor je zaplaven vodou a stěny pokrývá vápenatá krusta, což dokazuje silné vzlínání vlhkosti a spodní vody. Strop zakrývají drobné krápníky.

Výše zmíněné konstrukční znaky včetně dispozičního řešení, se shodují s východní polovinou severního křídla. Na severovýchodní roh navazuje rozsáhlý obdélný prostor, který tak částečně zasahuje pod východní křídlo. Šachtová okna přivádějící sem světlo uzavírá novodobá cihlová zadržívka. Původně byla tato část sklepení propojena s předchozím prostorem dvěma vstupy. K severovýchodnímu nároží je z vnější strany taktéž přičleněn obdélný prostor, vstup do něj byl ale zazděn. Ve stěně je nedbale proražen malý otvor. Tyto obdélné prostory přináleží k oběma nárožím severního křídla. Zřejmě představují pozůstatek pavilonu. Jan O. Eliáš ve stavebně historickém průzkumu poukazyval na možnou existenci těchto nárožních jednopatrových pavilonů.¹⁸⁶ Jsou zmíněny i ve výčtu pozůstalosti z roku 1804¹⁸⁷ a zachyceny na jednom z dochovaných obrazů, a to při pohledu na zámeckou budovu od severu. [94] Pavilony byly zřejmě kvůli statické poruše zbořeny. Zůstal po nich zachován sklepní prostor, který tak potvrzuje jejich existenci.

Do sklepa pod západním křídlem je přístup umožněn padacími dveřmi v podlaze síňky, v níž se nachází točité schodiště. Vstup zprostředkovávají strmé dřevěné schody. Nízký obdélný prostor suterénu je zaklenut stlačenou valenou klenbou a osvětlen šachtovým oknem. Podlahu původně zakrývaly dřevěné desky, které jsou částečně vytrhané. Ve stropu jsou upevněny kovové háky. Eliáš se ve stavebně historickém průzkumu domnívá, že zde byla zámecká lednice.¹⁸⁸ Tato domněnka zřejmě vychází ze skutečnosti, že zámecká kuchyně byla

---

¹⁸⁶ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 48.

¹⁸⁷ Viz MZA Brno (pozn. 70).

¹⁸⁸ Viz Eliáš (pozn. 9), s. 52.

situována poblíž, v jižním křídle. Otvor ve zdi se segmentovým zaklenutím propojuje tuto místnost se sousední, hluboko zahloubenou pod úroveň podlahy. Je zpřístupněna pomocí strmého dřevěného žebříku. V podlaze se v severozápadním koutě nachází částečně pobožený kanál. Pravděpodobně navazuje na kanál vedoucí ze sklepení v severním křídle.

Sklep situovaný pod jižním křídlem je taktéž přístupný padacími dveřmi. Nacházejí se v přístavku při jihozápadním rohu zámecké budovy. Prostorové rozvržení sklepení opisuje dispozici přízemí. Sklep je sklenut na střední pilíř.

6.2.2 Přízemí

Do prostoru druhého nádvoří je umožněn vstup průjezdem v jižním křídle zámecké budovy. [10, 11] Vyznačuje se nepravidelným obdélným půdorysem. Je zaklenut valenou klenbou se třemi páry trojbokých výsečí. Průjezd rozděluje jižní křídlo zámku na dvě části. Uprostřed stěny orientované východním směrem je vstup do místnosti ve východní polovině jižního křídla. Nad tímto vchodem o kousek dál je zazděný vstupní portál označený ve stavebně historickém průzkumu za topeniště. Při porovnání s půdorysem od Metoděje Matušky vychází najevo, že se nejednalo o topeniště, jak je uvedeno ve stavebně historickém průzkumu,¹⁸⁹ nýbrž o vstup do místnosti situované při arkádách jižního křídla. Dveřmi vsazenými do dělicí zdi byla propojena se sousední místností. Jejím vybouráním místnost zanikla a utvořila jednotný obdélný celek, který je zde v současnosti. Jak jsem již uvedla, z prostoru průjezdu je možné vstoupit do východního křídla zámecké budovy, a to druhým zachovaným vstupem, umístěným v téže stěně, avšak o něco níže. Jedná se o obdélný prostor osvětlený celkem třemi okny. Jedno se nachází ze strany od arkád a dvě ze strany prvního nádvoří. Místnost je v současnosti rozpříčkována na menší celky soustředěné při severní stěně, neboť slouží jako veřejné toalety. Se sousední rohovou místností ji propojují dveře.

Rohový prostor je zaklenut neckovou klenbou a osvětlen okny ve východní a jižní stěně. Kratší příčka kolmo navazující na západní stěnu představuje původní příčku rozdělující prostor na dvě části. S rozlehlým obdélným prostorem sálového charakteru ve východním křídle je propojena dveřmi. Tyto vstupní dveře byly zřejmě proraženy až po roce 1915, neboť v půdorysu z toho roku nejsou zachyceny. Z Matuškovy půdorysu vyplývá, že původně

---

¹⁸⁹ Ibidem.

zpřístupňoval východní křídlo vchod z arkádové chodby na druhém nádvoří. Z nádvoří strany přiváděly do tohoto prostoru bývalých koníren světlo čtyři okna a ze strany od parku tři. Během historizující přestavby byl však předělen zdí. Vznikl tak prostor novogotické kaple. Za pozornost stojí, že na plánu z roku 1915 není kaple zakreslena.

Ve stavebně historickém průzkumu je uvedeno, že z průjezdu byl původně umožněn vstup do západní poloviny jižního křídla.¹⁹⁰ K tomu odkazuje zazděný vstupní portál. Při nahlédnutí do Matušкова půdorysu zjistíme, že toho roku zde již žádný vstup nebyl. Je však možné, že byl zazděn dřívě, a proto nebyl v plánech zakreslen. V současnosti je možné skrze arkády vejít pouze do místnosti v jihozápadní části tohoto křídla, která leží poblíž studny.

Vedle průjezdu je v jihozápadním křídle situován prostor nepravidelného půdorysu. Osvětluje jej jedno okno z jižní strany směrem od prvního nádvoří. Místnost uvozující západní polovinu jižního křídla se vyznačuje nepravidelnou dispozicí. V části blíže druhému nádvoří byl vyčleněn menší prostor, který byl dřívě přístupný vchodem z arkád. Až dodatečně však získal svou pravidelnou obdélnou dispozici. Po zazdění vchodu se tato místnost stala zcela nepřístupnou.

Křídlo dále pokračuje výrazně šikmou místností zaklenutou valenou půlkruhovou klenbou a rozdělenou příčkou na dvě části. Průchod ve stěně, který oba prostory propojoval, byl dodatečně zazděn. Obě místnosti osvětlují okna umístěná v jižním průčelí. Podle půdorysu z roku 1915, navazovala na tyto pokoje protáhlá chodba s místností obdélného tvaru utvářející rohový prostor. Uvedená chodba i přilehlá místnost byly zbořeny a byl zde vystavěn koutový přístavek pojatý jako přízemní stavba. Z něj je možné vstoupit do sklepa pod jižním křídlem.

Zmíněná nárožní a výrazně zkosená místnost je dveřmi propojena s rozměrným rohovým prostorem umístěným uvnitř druhého nádvoří poblíž studny. Vedou do něj vstupní dveře umístěné v arkádě a je zaklenut valenou klenbou.

Na koutový přístavek navazuje dvoupatrová přístavba propojující jižní a západní křídlo zámku. Dělí se na tři menší prostory. V prvním je umístěné točité schodiště. Vedlejší místnost byla využita k vložení novodobého výtahu, který mimo jiné zprostředkovává vstup do přízemí. Sousední prostor byl využit k umístění toalet. Místnosti jsou plochostropé.

Vnitřní dispozici západního křídla tvoří dvě části, a to prostor pokojů a chodby. Při vnější stěně je rozmístěno celkem šest pokojů, a to včetně rohového v severním křídle.

---

¹⁹⁰ Ibidem, s. 62.

Z vnitřní strany od druhého nádvoří lemuje toto křídlo chodba sklenutá plackou ve vrcholu s vpadlým zrcadlem oválného tvaru. Po celé délce ji osvětlují celkem čtyři okna. Uprostřed se mezi okny nacházejí dvoukřídlé prosklené dveře situované přímo proti vedlejšímu schodišti. Západní křídlo je mimo jiné přístupné i po několika schodech vedoucích od přístavku.

První dvě místnosti západního křídla představují obdélný a nárožní pokoj, které jsou přístupné z chodby. Původně měl podobu tvaru písmene „L“, neboť v rohu byl situován menší prostor. Okno osvětlující v současnosti prostor reprezentačního pokoje představovalo podle plánů vstup do přístavby napojené chodbou na budovu zámku. Tato stavba již neexistuje.

Zmíněná místnost přístupná z chodby a příslušející reprezentační pokoj západního křídla jsou dveřmi propojeny s prostorem vřetenového schodiště. Síň, v níž je vřetenové schodiště, je přístupná i z chodby. Vedle schodiště je situován vstup do sklepa, a to padacími dveřmi. Vedle tohoto prostoru se nachází boční trojramenné schodiště. Jednotlivé schody jsou kamenné. Chodba v prostoru nad schodištěm je sklenuta neckovou klenbou. Stěnu v pravidelných intervalech doplňují niky.

Vedlejší pokoj čtvercového půdorysu je po obvodu všech stěn vybaven dřevěnými skříněmi a výplňovým táflováním. Slouží jako archiv k ukládání dokumentů stavebního úřadu města Bystřice pod Hostýnem. Sousedí s menším obdélným pokojem, s nímž původně tvořil celek. Jednalo se o rozlehlou obdélnou místnost osvětlenou třemi okny.

Podle půdorysu z roku 1915 následovaly za archivem tři obdélné pokoje s předsíněmi stejných rozměrů. Prostřední pokoj fungoval jako vstup do skleníku, který se, předtím než byl zbořen, napojoval na zámeckou budovu právě v těchto místech. Ze zmíněných pokojů se bez obměny dochoval pouze ten sousedící s prostorem archivu. Zbývající dvě místnosti prošly obměnou. Zbouráním dělicí zdi vznikl pouze jeden pokoj. Zvětšení pokoje proběhlo na úkor velikosti předsíní.

Pokoj je osvětlený dvěma okny, je vybaven hnědými kachlovými kamny a doplněný o bílé dřevěné táflování. Nachází se zde expozice věnovaná Františku Táborskému. [48] Do místnosti se dá vejít přes předpokoj vedoucí na hlavní chodbu. Další dveře jej propojují s rohovým pokojem tvořícím již součást severního křídla.

Západní polovinu severního křídla tvoří celkem tři pokoje. Až na rohový pokoj, do něhož vedou dveře pouze ze sousední místnosti s expozicí Františka Táborského, jsou pokoje přístupné vždy z chodby a mezi sebou jsou propojeny dveřmi. Každý osvětlují vždy dvě okna

až na rohový pokoj, který se vyznačuje čtyřmi. V místnostech se nalézá dřevěné táflování stěn a strop je tvořen neckovou klenbou s koutovými výsečemi. Všechny zmíněné pokoje jsou využívány Městským muzeem Bystřice pod Hostýnem jako výstavní prostory pro stálou expozici keramiky. [49]

Chodba v této části zámku je dispozičně shodná s chodbou západního křídla. Plackovou klenbu zdobí zrcadla kruhového tvaru. Podél nádvoří zdi vede horkovzdušný kanál krytý litinovou mřížkou. Chodbu osvětlují okna vsazená v nikách. Velké dvoukřídlé dveře ukončující chodbu ústí do průjezdu a rozdělují severní křídlo na západní a východní část. Průjezd ústí do zámeckého parku a je sklenut valenou klenbou.

Ve východní polovině severního křídla se nacházejí tři místnosti oddělené od nádvoří zdi chodbou. První dva pokoje klene plochá klášterní klenba s výsečemi. Místnost bližší průjezdu má boční přístěnek. Rohový pokoj je plochostropý. Střední místnost doplňuje předpokoj obklopený z každé strany menšími síňkami. Eliáš se domnívá, že tyto prostory sloužily jako hygienické zázemí nebo odkládací místnost.¹⁹¹ Chodba je svou podobou totožná s tou nacházející se v západní polovině severního křídla a je dlážděna malými keramickými kachlemi.

Východní křídlo začíná obdélným prostorem, který býval využíván jako zámecká kaple. Úroveň podlahy je nižší, proto je kaple přístupná po sestoupení dvou schodů. Prostor byl původně zaklenut valenou klenbou. [62] Při historizující přestavbě získal podobu novogotické kaple.¹⁹² Síťová klenba vytvořená ze štukových žeber je doplněna o svorníky. Světlo sem přivádí zrcadlově proti sobě umístěná okna v bočních stěnách. Dvě jsou ze strany od nádvoří a dvě od parku. Kaple se nachází ve velmi neutěšeném stavu. Statika bočních zdí je mírně narušena prasklinami táhnoucími se podél oken. Kapli zdobila fresková výmalba. Fragmentární fresková dekorace je místy stále ještě patrná. [63] Zbytek prostoru východního křídla tvoří již zmíněný obdélný sál napojující se na jižní křídlo. V severovýchodním nároží se nachází dvoupatrový klozetový rondel.

6.2.3 První patro

První patro je přístupné hlavním schodištěm v nádvořím rizalitu severního křídla. [12, 13] Dvouramenné schodiště je koncipováno jako součást reprezentačního prostoru a vede

---

¹⁹¹ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 75.

¹⁹² Ibidem, s. 77.

do haly před hlavním sálem. Mezipodestu kamenného schodiště osvětluje francouzské okno z každé strany doplněné ještě o dvě velká obdélná okna. Od mezipodesty se obě boční ramena spojují v jednotné hlavní schodiště ohraničené po stranách balustrádou s kuželkami. V prvním patře obíhá dispozici celého zámku chodba, a to ze strany od nádvoří. Chodba je osvětlena v západním a severním křídle velkými okny. Ve východním křídle je prostor osvětlen dvěma dvojicemi sdružených oken, kdežto světlo do prostoru jižního křídla přivádí zasklené arkády. Fabionový strop dekorují v pravidelných intervalech vpadlá zrcadla. Strop východního a jižního křídla je v prostoru chodby rovný. Podlaha je v jednotlivých křídlech rozdílná. V severním křídle ji tvoří parkety. Oproti tomu je dláždění v západním křídle provedeno z keramických dlaždic. Do nich je při nádvorní stěně vsazen horkovzdušný kanálek, který je zakryt litinovou mřížkou. Od poloviny západního křídla až do poloviny jižního křídla je podlaha pokryta teraco dlažbou. Od poloviny jižního křídla je dláždění strženo a betonová dlažba je provizorně překryta papírovým kartonem. Východní křídlo pokrývají parkety.

Místnosti nacházející se v západním a severním křídle patří k reprezentačním pokojům. Jsou propojeny enfiládou. Jak dokládá porovnání půdorysů, tak západní a severní křídlo neprošlo zásadnější stavební obměnou.

Západní křídlo začíná malým pokojem. Tento prostor propojuje chodbu, rohový pokoj a užitkový prostor s točitým schodištěm. V rohu místnosti, hned vedle vstupu, se nacházejí tajné dveře vedoucí k točitému schodišti. Stěny jsou obloženy dřevěným táflováním.

Na něj navazuje obdélný rohový pokoj obložený tmavě hnědým dřevěným táflováním, které vyplňuje i okenní niky až na kamnový kout v severovýchodním rohu. Okno, původně se nacházející v jižní zdi, bylo zazděno. Světlo přivádí pouze okna od parku. Fabionový strop s obdélným zrcadlem je v rozích dekorován bohatěji provedeným štukem.

Následuje větší obdélný sál osvětlený třemi okny. Táflování stejně jako u předchozího pokoje lemují nejen zdi, ale i niky oken. Místnost má fabionový strop se zrcadlem zdobeným štukem ve tvaru kvadrilobu. Dveře propojují tento pokoj s tím předchozím i následujícím. Dveře v boční zdi vedou do prostoru vřetenového schodiště, což je plochostropá místnost. Původně zřejmě sloužila k přikládání do kamen. Později posloužila k vestavbě schodiště.

Na tento sál navazuje místnost obdélného půdorysu, která je obloukem propojena s vedlejším pokojem vedoucím na chodbu. Místnost má fabionové stropy. Ve větším pokoji je nástropní obdélné zrcadlo s centrálním kruhovým štukem. Menší pokoj dekoruje zrcadlo

tvaru kvadrilobu opět se štukem vyvedeným do kruhu. Táfování je v obou místnostech. Oproti ostatním pokojům je však do poloviny výšky stěny. V rohu místnosti se nacházejí hnědá kachlová kamna.

Vchod ze sálu vede do sousedního protáhlého obdélného pokoje obloženého tmavě hnědým táfováním, jehož součástí je i výklenek. V rohu místnosti stojí zelená kachlová kamna. Fabionový strop opět dekorují vpadlá zrcadla. V nich se nacházejí dva kvadriloby s centrálním štukovým terčem pro lustr. [76]

Nárožní pokoj má čtvercový půdorys a osvětlují jej čtyři okna. Stěny s bíle lakovaným táfováním doplňují v rohu stojící světlá kachlová kamna. Fabionový strop s obdélným zrcadlem zdobí barevný florálně provedený štuk kruhového tvaru.

Na pokoj navazuje obdélná místnost sálového charakteru. [51] Osvětlují ji čtyři okna, jejichž niky jsou v celé ploše táflované. Kachlová kamna stojí v jihozápadním koutě. Podle Matušкова půdorysu se zde nacházely dva čtvercové pokoje osvětlené dvěma okny. Zmíněné pokoje jsou příležitostně využívány k pořádání výstav.

Místnost je dveřmi propojena se sousedním hlavním sálem, který představuje ústřední prostor severního křídla. [50] Rozprostírá se přes dvě podlaží a je završen kopulí. Prostor osvětlují tři velká obdélná okna, z nichž prostřední vede na balkon. Nad nimi jsou umístěna okna vsazená do oválných nik. Sál je průchozí. Vstup je umožněn dveřmi z chodby od hlavního schodiště a pak je propojen se sousedními pokoji. Hlavní sál zdobí fresková výmalba zasazená do iluzivní architektury doplněná o krajinné výjevy.

Ze sálu vedou dveře do sousedního pokoje ve východní části severního křídla. Tato místnost čtvercového půdorysu má jako jediný pokoj na zámku zachovaný kazetový strop. Okenní niky opět vyplňuje tmavé táfování. Podle Matušкова plánu se však nejednalo o jednotnou místnost, nýbrž o dva menší pokoje. Zůstává tak otázkou dochování kazetového stropu. Následují dva poslední pokoje severního křídla s fabionovými stropy doplněné o kachlová kamna.

První dva pokoje východního křídla mají obdélný půdorys a jsou menších rozměrů. Okenní niky jsou vyzdobeny táfováním a podlahy jsou parketové. Fabionový strop nedekoruje žádné zrcadlo ani štuk. V obou místnostech se však nachází zdobná kachlová kamna s figurálními motivy završená vázami. Místnosti jsou využívány jako kuchyňka a předsíň.

Sousední pokoj menších rozměrů s rovnými stropy je rozdělen sádkokartonovými příčkami na menší prostory, které slouží jako toalety. Velkou část východního křídla zabírá obdélný sálový prostor. Je oddělen od východního a jižního křídla vysokými bílými dveřmi s nadsvětlíkem. Prostor vznikl probouráním příček tří pokojů a byl scelen do jednoho sálu. Zeď oddělující pokoj od chodby byla probourána tak, že v ní vznikly široké obdélné prostupy ve stylu arkád. Sál se vyznačuje rovným stropem a parketovými podlahami. Prostory jsou využívány jako expozice firmy Thonet. [53, 56]

Na tento menší sál navazují dva pokoje. První z nich přináležejí k již zmíněné expozici. [58] Pokoj je propojen dveřmi s rohovou místností obdélného charakteru, která je průchozí. Dá se z ní plynule vejít do pokoje v jižním křídle, pokud by návštěvník nechtěl využít chodby.

Nádvorní chodba jižního křídla je osvětlena arkádami, které jsou zasklené. [54] Okna mají podobu mnohatabulkové výplně. Chodba se stejně jako převážná většina sálů jižního křídla nachází v dezolátním stavu. Podlaha je částečně zakryta teracovou dlažbou a betonem.

Jižní křídlo utváří dva rozlehlé sálové prostory, na které ve druhé polovině navazují čtyři menší pokoje. Vstupy do sálů jsou umožněny velkými dvoukřídlymi dveřmi. Všechny místnosti mají betonové podlahy a rovný strop. Sály mají silně narušenou statiku, což je nejvíce patrné na padajících stropech. [55] Pro jejich zajištění slouží provizorní dřevěné lešení, jímž jsou podloženy. Dispozičně větší sál byl původně rozdělen příčkami na čtyři pokoje s chodbou. Příčky byly vybourány a vznikl jednotný prostor sousedící v západní polovině jižního křídla s místností lehce lichoběžníkového charakteru. Jedná se o předsíň a pokoj, které taktéž prošly menší přestavbou. Předsíň rozděluje příčka na dva prostory. Menší místnost propojovala pokoj s chodbou. Sousední větší sloužil zřejmě pouze jako prostor pro vstup z chodby. Tento vstup má ještě původní dřevěnou podlahu, kdežto pokoj, na který navazuje, má již podlahy kamenné. Poslední dvě místnosti jižního křídla jsou využívány jako muzejní depozitář. Stejně tak protěží rohový prostor jihozápadního křídla.

Nedílnou součástí prvního patra je i prostor jihozápadního přístavku, jehož dispoziční řešení je shodné s přízemím. Opět jsou zde prostory točitého schodiště, výtahu a toalet.

6.2.4 Druhé patro

Chodba obíhající druhé patro se stejně jako v patrech předchozích nachází na nádvorní straně zámku. [14, 15] U bočního schodiště v prostoru západního křídla ji předěluje dřevěná přepážka. Shodná přepážka je umístěna i v křídle severním nedaleko prostoru

rizalitu. Jedná se o dřevěnou příčku, do níž jsou vsazeny dvoukřídlé výplňové dveře. Prostor nadsvětlíku tvoří dřevěná deska s oválným otvorem ve středu, v němž bývala umístěna lucerna. Otvor rámuje volutová supraporta, která je pouze z jedné strany vymalována rodovými znaky Loudonů. [71] Prostor mezi přepážkami je završen fabionovým stropem. Podlahu pokrývají malé keramické dlaždice. Zbývající část chodby západního křídla za dřevěnou přepážkou má podlahu tvořenou šedými teraco dlaždicemi a stropy jsou rovné. Za přepážkou umístěnou v severním křídle je kachličková podlaha chodby nahrazena asfaltem, který však v křídle východním plynule přechází opět do šachovnicového dláždění.

Při vnější stěně západního křídla je situováno celkem pět pokojů, kterým předchází schodiště a užitkové prostory. Místnosti nacházející se v západním křídle mají půdorys obdélníku a shodnou podobu stropu, který je fabionový. Průchody místnostmi jsou řazeny do enfilády. Bílé táflování se nachází pouze v okenních nikách a je poškozené bezohledně upevněnými radiátory a trubkami, které z nich vedou.

Severní křídlo je rozděleno na dvě poloviny středovým prostorem hlavního sálu. Jeho současná podoba je zřejmě výsledkem historizující přestavby. V západní polovině se nacházejí tři pokoje reprezentačního charakteru propojené enfiládou. Podlahy jsou parketové. Stropy v místnostech jsou opatřeny kazetováním, které dekorují tapety. [74, 75] Táflování na stěnách i u oken je pouze u rohového pokoje a pokoje, který mu předchází. Ve stavebně historickém průzkumu je zmíněno, že i první z pokojů má táflování kolem stěn.¹⁹³ Dnes se zde již nenachází, zřejmě bylo po roce 1993 strženo. Tento pokoj není oproti následujícím ani vytapetován. Pokoje západní poloviny severního křídla nemají ani táflování ani tapety. Jsou zabílené. Díky vlhkosti však začínají v některých místnostech prostupovat pod bílým nátěrem motivy tapet, kterými byly místnosti vytapetovány. [69]

Rizalit je od chodby oddělený dvoukřídlými dveřmi a je rozdělený svislou chodbou na dvě poloviny. V každé polovině jsou zrcadlově proti sobě umístěny vždy dva pokoje. V pokojích na východní straně jsou okenní niky obloženy bíle lakovaným táflováním.

Východní křídlo je pomocí příček konstruovaných ze dřeva, které byly následně omítnuty, rozděleno na jednotlivé pokoje. Stěny v pokojích jsou obloženy bíle natřeným táflováním [66], a to i v okenních nikách. Původní stropy podložené na okrajích dřevěnými římsami byly během aktuálně probíhající rekonstrukce sneseny. Chodba ve východním křídle je dlážděná šachovnicovou dlažbou a strop je rovný.

---

¹⁹³ Ibidem, s. 96.

Jižní křídlo představuje půdní prostor, který podélná chodba předěluje na dvě části. Je osvětlena pomocí světlíků a dlážděna šachovnicovou dlažbou. Nádvorní úsek tvoří půda. Při vnějším průčelí bylo půdní podkroví postupně přetvářeno na pokoje pro personál. Vznikly zde plochostropé místnosti velmi malých rozměrů rozmístěné v obkročném rytmu. Prostor půdy je pravidelně střídán vždy jednou upravenou místností. Podlahy tvoří dřevěná prkna.

Spojnicí mezi jižním a západním křídlem představuje prostor jihozápadního přístavku. Ve druhém patře jsou v něm umístěny celkem tři menší místnosti, které slouží jako prostor toalet, výtah a vřetenové schodiště. Vstup do přístavku je od chodby oddělen dvoukřídlými dveřmi.

Plány od Matušky z roku 1915 zachycují poslední patro zámku téměř shodné se stávajícím stavem pouze v západním a severním křídle. To jen potvrzuje, že přestavba pokojů ve východním a jižním křídle proběhla před rokem 1915.

7. Vztah dispozice a funkce zámecké budovy

Zámecké rezidence a městské paláce sloužily aristokratické společnosti nejen k bydlení, ale i k reprezentaci. Venkovská zámecká sídla navíc plnila funkci ekonomickou, neboť v hospodářském zázemí poblíž zámku sídlila správa vrchnostenského velkostatku.¹⁹⁴ Podoba a zvláště pak zdobnost vnitřních dispozic sídel se odvíjely od toho, jestli se jednalo o hlavní nebo vedlejší sídlo. Honosnost vnitřního vybavení souvisela s majetkovými poměry a vkusem jednotlivců. Svůj význam měla rovněž frekvence využívání daného sídla.¹⁹⁵ Trvale obydlené rezidence se pyšily kompletním vybavením, kdežto u vedlejších sídel mohla četnost a délka pobytů ovlivnit nákladnost zařízení.¹⁹⁶ Vždy však platilo, že rezidence byla podle možností jednotlivých aristokratů vybavena tak, aby mohla uspokojit základní existenční potřeby jejich rodin i širší domácnosti.¹⁹⁷ Pokoje byly rozdělovány podle funkčního rozlišení na reprezentační, obytné a hospodářské.¹⁹⁸

V reprezentačním procesu šlechtických rezidencí hrál zásadní roli příjezdový a vstupní prostor. Pozornost stavebníků se tak oprávněně soustředila na oblast, která formovala v návštěvníkovi onen důležitý první dojem. Velkolepá příjezdová brána venkovského sídla, vstupní prostor uvozený čestným dvorem, na nějž navazovalo slavnostní schodiště. To vše, mnohdy doplněné o monumentální sochařskou výzdobu, představovalo prostředek vyzývající k heraldické oslavě rodu.¹⁹⁹

Bystřický zámek disponoval dvěma možnostmi vstupu. Záleželo jen na návštěvníkovi, kterou variantu si zvolí. Buď mohl přijet malebně působící cestou, která okrajově vedla přes park, nebo si zvolit cestu vedoucí z města. Tím pádem míjel hospodářské zázemí velkostatku.

V případě zámku v Bystřici pod Hostýnem znamenala první možnost, že příchozí nejprve projel mezi budovami konírny a kočárovny. [38] Tyto přízemní budovy obdélného půdorysu, které mezi sebou svíraly vstupní bránu do parku, vyvolávaly svým umístěním náznak čestného dvora.²⁰⁰ Po průjezdu vstupní branou spatřil návštěvník po své pravici honosně se vyjímající budovu zimní zahrady a skleníku. Po jeho levici se rozprostíralo široké

---

¹⁹⁴ Josef Petráň. *Dějiny hmotné kultury. II/1. Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995, s. 223.

¹⁹⁵ Ibidem, s. 275.

¹⁹⁶ Ibidem, s. 276.

¹⁹⁷ Ibidem, s. 222.

¹⁹⁸ Anna Fišerová, *Hmotná kultura sídel Krakovských z Kolovrat v letech 1750–1850* (diplomová práce), Historický ústav FF JU, České Budějovice 2017, s. 41.

¹⁹⁹ Viz Petráň (pozn. 194), s. 307.

²⁰⁰ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 41.

prostranství parku. Cesta lemovaná líbezně upravenými květinovými záhony vedla úvodní částí parku přímo před zahradní průčelí zámku. Odtud se průjezdem vjíždělo na zámecké nádvoří sevřené čtyřkřídlovou budovou zámku. Tento vstup se užíval až do počátku 20. století. V průběhu 20. let byl v důsledku rozhodnutí Ernsta Gideona svobodného pána Loudona uzavřen.²⁰¹

Druhá příjezdová cesta na bystřický zámek vedla z města. Host přijel ke kamennému mostu, který překlenoval hradní příkop a vedl k věžové vstupní bráně. [20] Nad renesančním portálem spatřil alianční znak s monogramy Václava Bítovského z Bítova a Bohunky roz. Prusinovské z Víckova. Poté, co host projel bránou, ocitl se na prvním nádvoří, které bylo vyhrazené hospodářským budovám. Bylo tedy nutné projet ještě druhou branou situovanou v jižním křídle zámecké budovy. Vstupní portál zdobily alianční erby Marie Amálie z Rottalu a Jana Jakuba Leonardiho della Rovere di Monte l'Abbate. Návštěvník se posléze ocitl na druhém nádvoří, které bylo propojené již zmiňovaným průjezdem se zámeckým parkem. Po vysednutí z kočáru či automobilu, byl host přiveden k průjezdu a nasměrován na slavnostní schodiště vedoucí do piana nobile. Pokud by se návštěvník nevydal vzhůru po schodišti a rozhodl se pokračovat dále chodbou vedoucí přízemím severního křídla, ocitl by se mezi soukromými pokoji.

Chodby patřily mezi prostory, které našly na zámcích své praktické využití a byly i velmi ceněny. Díky tomu, že předcházely obytným prostorům, umožňovaly kontinuální fungování domácnosti. Práce služebnictva nijak nerušila urozenou společnost v salonech či privátních pokojích.²⁰² I přes to, že byly využívány spíše účelově, nebyl v žádném případě upozadčován jejich vzhled.

Jak dokládá dochovaná fotografie [83], vyznačovaly se chodby loudonského zámku v Bystřici pod Hostýnem specifickým druhem dekorace, který se pro tyto prostory jeví jako více než typický. Stěny byly dekorovány paroží ulovené zvěře a doplňovaly je grafiky. Vystavení loveckých trofejí navíc nenásilně seznamovalo hosta s loveckými úspěchy jednotlivých členů rodu. Ze snímku je patrné, že jejich rozprostření mělo svou hierarchii. Nejcenější kusy byly umístěny nejvýše. Na fotografii můžeme vidět, že v prostorech mezi dveřmi bylo paroží rozvěšeno ve čtyřech řadách a mezi okenními výklenky ve třech řadách. Na podlaze poblíž vstupních dveří do apartmá bylo položeno mlýnské kolo zdobené jemnými

---

²⁰¹ Více viz kapitola Historie zámeckého parku, s. 91.

²⁰² Viz Petrář (pozn. 194), s. 243.

kvítky. Podlahy na chodbách byly stejně jako uvnitř pokojů provedeny z parket. Podél stěn vedlo podlahové vytápění, které zakrývala dekorativní kovová mřížka. Topení sloužilo k vytápění skleníku, který se napojoval na západní křídlo zámecké budovy. Z toho vyplývá, že fotografie zachycuje chodbu v přízemí. Ze snímku zámecké budovy, kde průhledem v otevřeném okně vidíme část chodby, vyplývá, že první patro bylo vyzdobeno velmi podobně. [35] O tom, že vzhledu těchto prostor byla věnována nemalá pozornost, názorně svědčí zápis z deníku Ernsta Gideona. Zmiňuje se v něm, že „[...] do ½ 12 na chodbě a schodech věšel obrazy. Odpoledne do ½ 4 opět věšel obrazy [...]“.²⁰³

Zcela odlišně však byla vybavena chodba příslušející k soukromým apartmánům ve druhém patře. O její podobě vypovídá soupis vybavení sestavený vídeňským dekorátérem Friedrichem Ottou Schmidtem. Podle záznamu se zde nacházela, mohutná dva metry vysoká skříň a truhla. V prostoru byly rozmístěny čtyři židle a lavice s odklopným víkem pro případné posezení. Prostor chodby ohrazovala dřevěná příčka, která měla funkci vstupních dveří.²⁰⁴

[71]

Častým jevem zámeckých komplexů bývají kromě slavnostních schodišť i vřetenová schodiště. [41] I ona měla v rozlehlém zámeckém prostoru své funkční opodstatnění. Využívalo je služebnictvo, které se potřebovalo rychle dostat na určené místo. Rychlost byla nejvíce oceňována hlavně při obsluze jídelen. V Bystřici se tato schodiště nalézala dvě, a to v západním křídle. První bylo situováno poblíž kuchyně a vedlo z přízemí až do druhého patra. V prvním patře ústilo poblíž slavnostní jídelny. Ve druhém patře vedlo na chodbu nedaleko půdních prostor přestavovaných na pokoje pro služebnictvo. Druhé vřetenové schodiště se nacházelo poblíž soukromých pokojů. Propojovalo zřejmě ložnice.

Kromě výše zmíněného se na zámcích nalézala i schodiště boční. Panská společnost je užívala jako ekvivalent k hlavnímu schodišti. Jeho předností byla účelnost. Umožňovalo rychlejší přístup k prostorům apartmánů. Mohli se tak úplně vyhnout cestě okolo parádních pokojů.

V bystřickém zámku se takovéto schodiště nacházelo v přízemí západního křídla. [41] Dalo se jím pohodlně vystoupat až do nejvyššího patra. Široké kamenné schodiště ústilo před vstupní dřevěnou stěnou, kterou doplňovaly dveře. [49] Příčka jasně vymezovala panský

---

²⁰³ „[...] bis ½ 12 Uhr auf Gang & Stiege Bilder gehängt. Nachmittag bis ½ 4 Uhr Bilder gehängt [...]“. Viz MZA Brno (pozn. 154).

²⁰⁴ Viz Eliáš (pozn. 8), s. 95.

prostor a sloužila k vyznačení vstupu do něj. Zřejmě zde byla umístěna z praktických důvodů. Apartmány byly totiž původně situovány v severním křídle a v části západního křídla. Zbytek byla prázdná půda. Podkroví začal výrazně přebudovávat s vidinou vytvoření soukromých pokojů a pokojů pro služebnictvo až Ernst Olivier. Z tohoto důvodu zde příčku asi ponechali, oddělovala totiž prostory půdy od pokojů. Posléze umožňovala oddělení pokojů urozených od služebnictva. Původně se nacházela i v části přecházející do východního křídla, ale byla odstraněna asi v důsledku vytvoření soukromých pokojů. Příčka byla celodřevěná a bíle natřená. Jedná se o dřevěnou stěnu, kterou ve svém soupisu zmiňuje Friedrich Otto Schmidt. Dle záznamů měla ve vrcholu petrolejovou lampou.

Nejslavnostnější mezi všemi zámeckými schodišti však bylo již zmíněné hlavní schodiště vedoucí do prvního patra. Poté, co host vystoupal po slavnostním dvouramenném schodišti, ocitl se ve vestibulu piana nobile, kde se nalézaly *apartements de parade*.²⁰⁵ Mezi ně se řadil nejen slavnostní sál či jídelna, ale také honosné salony a parádní apartmány. Patřily sem i prostory zámeckého divadla nebo galerie.²⁰⁶ Spolu utvářely jádro společenského života zámeckého sídla.²⁰⁷

V centru pozornosti stál hlavně slavnostní sál. Představoval totiž mnohdy velmi pompézní vyvrcholení reprezentačních prostor.²⁰⁸ Jeho úkolem bylo zapůsobit na příchozího a skrze velkolepou výzdobu prezentovat společenské postavení. Výjimečnost hlavního sálu potvrdzovalo i to, že býval umístěn na hlavní ose *corps de logis*.²⁰⁹ Navazovaly na něj společenské prostory a apartmány propojované enfiládou.²¹⁰ Sál zaujímal ústřední pozici v hlavním křídle. Vždy se jednalo o velkolepě působící a nejrozlehlejší prostor celé zámecké rezidence. Částečně vystupoval z hmoty architektury a výškově zahrnoval dvě poschodí.

Bystřický zámecký sál je oválného půdorysu a zaujímá dvě podlaží. Poté, co do něj návštěvník vstoupil, ocitl se v okouzujícím prostoru fantaskního světa dálných krajin. [59] Uprostřed sálu byla situována velká pohovka okrouhlého tvaru, doplněná ve středu o bohatou florální výzdobu. Zřejmě záměrně byly vybrány exotičtější druhy rostlin. Z květinové

²⁰⁵ Eva Lukášová, *Zámecké interiéry, Pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století*, Praha 2015, s. 110.

²⁰⁶ Viz Petrůň (pozn. 194), s. 307.

²⁰⁷ Ibidem.

²⁰⁸ Melanie Mertens, *Berliner Barockpaläste: Die Entstehung eines Bautyps in der Zeit der ersten preussischen Könige*, Berlin 2003, s. 300.

²⁰⁹ Jiří Kubeš, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500–1740)* (disertační práce), Historický ústav FF JU, České Budějovice 2005, s. 228.

²¹⁰ Eva Lukášová – Vendulka Otavská, *Aristokratický interiér doby baroka ve světle historických inventářů*, Praha 2015, s. 18.

výzdoby ve středu pohovky vystupoval rozměrný svícen na svíčky. Prostor sálu osvětlovalo několik závěsných lustrů. Po obvodu místnosti byly rozmístěny v pravidelných rozestupech sedačky doplněné o stůl a židle firmy Thonet. Místnost vytápěla dvoje kachlová kamna pyramidálního tvaru, zřejmě záměrně vybraná, aby dotvářela cizokrajný interiér.

Přirozené světlo do místnosti přiváděla tři velká obdélná okna vsazená do oválných špalet. Nad nimi se nacházela ještě tři další, menší okna. Na sál navazoval balkon. Byl přístupný skrze prostřední okno, čímž byl opticky zvětšován prostor. Navíc balkon umožnil výhled do velkolepého zámeckého parku.

Malířská výzdoba sálu je pojednána jako exotizující krajina zarámovaná egyptskou architekturou. [58] Text vepsaný v iluzorním vlysu obíhající kolem celého sálu je psán v pseudohieroglyfech. Tyto ornamenty inspirované egyptským písmem mají pouze dekorativní význam. Nejsou nositelem žádného obsahu. Jejich věrohodnost je však zdůrazněna tím, že pseudohieroglyfy vycházejí ze skutečných hieroglyfů. Mohou být inspirovány příklady hieratického nebo démotického písma a některé z pseudohieroglyfů se jim velmi podobají. Jejich přítomnost dokládá význam připisovaný egyptskému písmu jako ornamentálnímu prvku i jako symbolu egyptské civilizace.²¹¹ V současnosti není nikde v sálu uvedena signatura autora. Dle zprávy byl v omítce uveden nápis: „*Johan Switak architectus pinxit 1805 die 7. Aug.*“²¹² Dnes již ve výmalbě pokoje není umístěn. Pokud datace byla opravdu z roku 1805, znamenalo by to, že sál nechal vymalovat hrabě Wengerský. Může se tedy jednat o raný doklad egyptomanie související s Napoleonovou výpravou do Egypta. Posílila se tím totiž významně vlna zájmu, kterou můžeme vidět v dílech umělců a architektů 18. století, například v tvorbě Giovanniho Battisty Piranesiho.²¹³

Sál bystrického zámku byl průchozí. Kromě hlavního vchodu do něj vedly dva další vstupy, a to do vedlejších postranních salónů. [81. 82] Na reprezentativní sály navazovaly parádní pokoje a společenské salony. Mohly být menší, ale stále se pyšnily honosnou výzdobou.²¹⁴

---

²¹¹ Informace vycházejí z konzultace s Mgr. Renatou Landgráfovou, Ph.D., z Univerzity Karlovy a PhDr. Hanou Navrátilovou, Ph.D., z University of Reading, která se ve svých pracích věnuje problematice egyptomanie. Více viz Hana Navrátilová, *Egypt v české kultuře přelomu devatenáctého a dvacátého století*, Praha 2001.

²¹² Viz NPÚ ÚOP V Brně (pozn. 138).

²¹³ Hana Navrátilová, *V hlavní nebo vedlejší roli Egypt*, s. 116–117. Dostupné na: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/6489/1/Navratilova.pdf>, vyhledáno 21. 4. 2021.

²¹⁴ Viz Fišerová (pozn. 198), s. 43.

Biliáry vnímané jako součást reprezentativních prostor bývaly umísťovány jako samostatné místnosti v prvním patře,²¹⁵ případně se mohly nacházet v předpokojích a tvořit tak součást pánských apartmánů.²¹⁶ V prostorech rezidencí se objevovaly od poloviny 18. století.²¹⁷ Bývala jim mnohdy vyhrazena samostatná místnost.

Poprvé se na zámku v Bystřici pod Hostýnem takový prostor objevuje až ve spojení s hrabětem Wengerským. Jak vyplývá z hospodářských knih, tak se zde biliár nacházel již roku 1810. Jednalo se o samostatnou místnost, která byla situována v přízemí. Tvořila součást pánských společenských prostor, předjímajících apartmá majitele.²¹⁸ Biliár byl zřejmě hojně využíván, neboť představoval častou položku v řemeslnických účtech.²¹⁹ Jako zajímavost působí zápis, v němž je uvedeno, že místní stolař musel jet na zámek do Napajedel, aby zjistil, jak vypadá triangel na kulečnickové koule.²²⁰

V průběhu 30. let 19. století byl biliár přesunut do prvního patra a sousedil se společenským salonem.²²¹ Z řemeslnických vyúčtování vyplývá, že se za Karla Oliviera na zámku nacházely dvě kulečnickové místnosti. Jedna byla situována na původním místě v přízemí a druhá v patře poblíž velkého sálu. Z vyúčtování dále vysvítá, že v případě potřeby byl kulečnickový stůl přemísťován do slavnostního sálu.²²²

Za Ernsta Oliviera byla kulečnicková místnost přesunuta do těsného sousedství hlavního sálu. [59] Nebylo již nutné přesouvat kulečnickové stoly. Host tak nemusel opouštět bavící se společnost. Jednoduše prošel prosklenými dvoukřídlymi dveřmi do vedlejší místnosti, která navíc byla průchozí. Pokud sem host nevešel z hlavního sálu, mohl využít ještě další dva vchody. Jeden vedl z chodby a druhý z vedlejšího salonu. Kulečnicková místnost byla vybavena biliárovým stolem, k němuž náleželo i příslušné vybavení. Kolem stěn byly rozmístěné polstrované židle. Místnost zdobily rozvěšené obrazy a osvětlovala ji plechová lampa nad stolem.

Pokud však návštěvník toužil spíše po rozvoji ducha, mohl ze sálu vejít protějšími dveřmi do knihovny, na kterou navazovala pracovna Ernsta Oliviera. [82]

---

²¹⁵ Viz Kubeš (pozn. 209), s. 203.

²¹⁶ Viz Fišerová (pozn. 198), s. 44. Srov. Kubeš (pozn. 174), s. 202.

²¹⁷ Viz Fišerová (pozn. 187), s. 44.

²¹⁸ MZA Brno, fond F 145, kniha 969, hospodářský inventář 1810.

²¹⁹ Jeden z úplně prvních biliárů se nacházel na zámku v nedalekém Holešově. Viz Kubeš (pozn. 196), s. 203.

²²⁰ MZA Brno, fond F 145, inv.č. 489, k. 515, účty za řemeslnické práce při zámku a hospodářství 1789–1829.

²²¹ Viz MZA Brno (pozn. 97).

²²² Viz MZA Brno (pozn. 100).

Běžnou součástí každodenního života urozené společnosti představovalo scházení se v salonech. Potvrzují to i deníkové zápisky Ernsta Gideona.²²³ Při pobytu na zdejší zámku trávila urozená společnost podstatnou část svého volného času v rodinném kruhu v salonu (*Sitz-Zimmer*). Kromě rozhovorů a poslechu hudby si dlouhou chvíli krátili i hraním společenských her. Oblíbeným a často hraným byl Mah-jong.²²⁴

Nedělitelnou součástí reprezentativních prostor byly slavnostní jídelny. Tyto specializované místnosti byly předurčené ke konzumaci jídla v kontextu významné společenské události. Jejich velikost a také umístění v pianu nobile v zámecké budově dokládalo význam, jaký jim byl přikládán. Typická byla honosnější výzdoba. V kredencových skříních bylo uloženo množství nádobí, které mělo své praktické využití, ale také plnilo estetickou funkci.²²⁵ Menší jídelny se mohly vyskytovat i v těsném sousedství soukromých prostor příslušejících k apartmánům členů rodu.

O tom, kde přesně byla na zámku v Bystřici pod Hostýnem situována jídelna na počátku 19. století, inventáře mlčí. Hospodářská kniha z roku 1834 však uvádí, že se nacházela hned vedle slavnostního sálu.²²⁶ Po přestavbě roku 1881 byla přesunuta do západního křídla pianu nobile. Poblíž se nacházela i přípravná jídel. Jak dokládá fotografie se slavnostním prostřením, tak jídelna byla obložena dřevěným táflováním. [77] Po obvodu místnosti byly rozmístěny židle. V koutu stála kamna, dle inventáře zelená. Vedle nich stála kredenc s vystaveným nádobím. Místnost osvětlovala dvě okna vedoucí do parku. Na stěně visel obraz s loveckou tematikou.

Již od poloviny 17. století se v nejvýznamnějších šlechtických rezidencích objevovaly samostatně vyčleněné prostory, které sloužily k provozování divadla. Na přelomu 18. a 19. století nastalo oživení budování zámeckých divadel.²²⁷ Velkolepá barokní divadla tak získala své pokračovatele, kteří se jim sice nevyrovnali okázalostí, ale vyznačovali se bohatstvím svého vybavení. Kromě velkých souborů rekvizit a dekorací je doplňovala i sofistikovaná technika.²²⁸ Nejstarší zmínka o divadle na bystřickém zámku uvedená v hospodářských

---

²²³ Viz MZA Brno (pozn. 154).

²²⁴ Ibidem. Mah-jong je stolní hra čínského původu. Hraje se s hracími kameny a je primárně určena pro čtyři hráče. Cílem hry je získat co nejvíce bodů. Hraje se na několik kol, většinou na čtyři kola po čtyřech hráčích. <https://sk.wikipedia.org/wiki/Mah-jong>, vyhledáno 30. 4. 2021.

²²⁵ Viz Fišerová (pozn. 187), s. 104.

²²⁶ Viz MZA Brno (pozn. 97).

²²⁷ Viz Lukášová (pozn. 205), s. 258.

²²⁸ Ibidem, s. 258–259.

knihách pochází z roku 1804.²²⁹ Založil jej hrabě Wengerský jakožto vášnivý milovník divadelní kultury. O nadšení pro divadelnictví ostatně vypovídá i soupis knih v knihovně z Bystřice pod Hostýnem.²³⁰ Z výdajů za řemeslnické práce vyplývá, že za hraběte péče o divadlo tvořila důležitou složku zámeckých výdajů. Neustále je tak zveleboval, že postupné vypisování jednotlivých položek se nakonec omezilo ve stručné shrnutí, kolik dní řemeslníci v prostorech divadla pracovali. Vedle divadla se nacházela šatna.²³¹

Privátní prostory tvořily důležitou součást zámeckých rezidencí. Vnímání soukromí dnešním pohledem se rozvíjelo až v souvislosti se sentimentalismem. Aristokrat býval neustále obklopen lidmi, ať už rodinou, nebo jinými členy společnosti.²³² Striktní rozdělení na soukromé a reprezentativní neexistovalo. Toto pojetí vzniklo teprve v 19. století.²³³ Soukromé pokoje byly povětšinou situovány v odlehlejších částech sídla.²³⁴ Pokud to dispozice dovozovala, tak se nacházely zcela samostatně ve vyšších patrech. Za privátní byly považovány i pokoje pro hosty.

Za hraběte Wengerského se privátní pokoje dle inventářů nacházely v přízemí. Jeden z nich byl situován nedaleko kulečnickové místnosti. Jednalo se o ložnici s alkovnou, z níž vedly skryté dveře do koupelny.²³⁵ Za Karla Oliviera se soukromé pokoje barona, stejně jako hostinské pokoje, nacházely v prvním patře. Několik málo pokojů již bylo zřízeno i ve druhém patře.²³⁶ Znavený host měl tak do svého pokoje po delším večeru příhodně blízko. Rozvoj počtu místností souvisel s rozrůstajícím se množstvím členů rodu.

Součástí šlechtických sídel byly i duchovní prostory. Soukromá kaple byla ceněná přednost i znak privilegovanosti.²³⁷ Využívaly se nejen ke sloužení mší, ale byly spjaty s významnými okamžiky života aristokratů jako křtiny či pohřby.²³⁸

---

²²⁹ Viz MZA Brno (pozn. 70).

²³⁰ MZA Brno, fond G 194, inv. č. 1179, k. 47, katalog knihovny Johanna Nep. hr. Wengerského-Monte l'Abbate, majitele panství Bystřice pod Hostýnem.

²³¹ Viz MZA Brno (pozn. 220).

²³² Viz Lukášová – Otavská (pozn. 210), s. 16.

²³³ Ibidem.

²³⁴ Petra Fučilová, *Pražské šlechtické domy v druhé polovině 18. století (na základě rozboru inventářů)* (bakalářská práce), Ústav historických věd FF UPa, Pardubice 2010, s. 44.

²³⁵ Viz MZA Brno (pozn. 71).

²³⁶ MZA Brno, fond F 145, kniha 987, hospodářský inventář 1830.

²³⁷ Viz Kubeš (pozn. 209), s. 282.

²³⁸ Ibidem, s. 287.

Zámecká kaple se nejprve nacházela v prvním patře jako součást reprezentačních prostor bystřického zámku. Byla jí vyhrazena samostatná místnost mezi kulečným a jídelnou.²³⁹

Při přestavbě zámku v 80. letech 19. století nechal kapli Ernst Olivier přesunout do přízemí východního křídla.²⁴⁰ Jednalo se o tichý kout podtrhující pietnost místa. Podoba novogotické kaple byla výsledkem pečlivé konzultace Ernsta Oliviera s Friedrichem Ottou Schmidtem.²⁴¹

Hospodářské prostory tvořily typickou součást šlechtických rezidencí, na jejichž obytnou část se plynule napojovaly. Většinou se vrchnost pokoušela, pokud měla prostorové možnosti, přesunout do předzámčí alespoň správní kanceláře a byty úředníků. Mezi hospodářské prostory se ale řadila i skladiště, ubytovací a shromažďovací prostory personálu a místnosti nutné pro každodenní chod zámku jako kuchyně se spíží pro uskladnění potravin nebo prádelna a žehlárna. Byla tedy nutná jasná a přísná separace pracovních prostor od apartmánů. Cílem bylo minimalizovat hluk a případné pachy. Proto se kuchyně nacházely v jiném podlaží a v jejich blízkosti bylo umístěno schodiště, aby se jídlo mohlo přenášet. Množství personálu se přímo úměrně odvíjelo od velikosti domácnosti.²⁴² Dvojnásob to platilo pro prostor kuchyně.

Umístění kuchyně v zámeckém komplexu bývalo zpravidla v přízemí. Mělo to své praktické opodstatnění. Bylo totiž nutné, aby se poblíž kuchyně nacházely prostory pro uskladnění potravin a nádobí a kvůli přístupu k vodě.²⁴³

Kuchyně se v bystřickém zámku nalézala v přízemí v rohu západního křídla a poblíž měla i dvě spíže. Studna na vodu stála přímo před oknem. Druhá malá kuchyně byla umístěna v severním křídle v přízemí. Nacházely se zde dvě trouby na pečení, což byl zřejmě i účel těchto prostor. Pokrmy z přízemí se vynášely do slavnostní jídelny v prvním patře nebo menší jídelny situované vedle pánských pokojů v patře druhém. Toto uspořádání zůstalo relativně zachováno až do 20. let 20. století. V tomto období zvažoval Ernst Gideon zřídit kuchyni i v nejvyšším zámeckém patře.²⁴⁴

---

²³⁹ Viz MZA Brno (pozn. 97).

²⁴⁰ Viz MZA Brno pozn. 123.

²⁴¹ Ibidem.

²⁴² Viz Petrář (pozn. 194), s. 222.

²⁴³ Viz Fučilová (pozn. 234), s. 93.

²⁴⁴ Viz MZA Brno (pozn. 154).

Předzámčí loudonského zámku sloužilo jako zázemí pro kanceláře úředníků. Ve sklepech bylo uskladněno víno. V horním patře se nacházely úřední byty a pokoje pro sluhy s kuchyní. Prostory konírny a kočárovny se původně rozprostíraly v předzámčí. V 18. století se přesunuly k parku.

V západním křídle koncového stavení byla umístěna vrchnostenská kancelář, k níž náležel i byt vrchního úředníka. Ten se skládal ze sedmi pokojů a spižírny. V patře pak bylo celkem sedm hostinských pokojů s příslušenstvím.

8. Soukromé místnosti

Zámecká sídla představovala okázalou prezentaci vznešenosti a urozenosti plynoucí z příslušnosti k privilegované společnosti. Ač mnohé interiéry parádních apartmánů a reprezentačních sálů okouzlovaly bohatostí výzdoby a vybavení, byly stále spojeny s pevnými pravidly etikety. Snoubila se tedy se ztrátou pohodlí a soukromí. Od druhé poloviny 17. století se touha po větším soukromí těšila vzrůstající oblibě. Aristokraté toužili po vzniku prostor, které by nebyly tak svázané s neoblomnými pravidly. Řešením se stal vznik *apartements de commodité*. Jednalo se o soubor místností, které se v zámku nacházely spolu s reprezentačními prostory a parádními apartmány. Svou dispozicí tyto pokoje navazovaly na *apartements de parade*.²⁴⁵

Významný mezník ve vývoji prostoru soukromých pokojů nastává v 18. století. V privátní sféře se začala prosazovat kultura sentimentalismu. Její podstatou bylo dávat najevo city. Citovost a soukromí tak získalo nový rozměr. Klád se důraz na oceňování vzájemné společnosti. Projevování citového pouta ovlivňovalo vztahy ve šlechtické rodině. Členové rodiny a přátelé vyhledávali soukromí salonů.²⁴⁶ Postupně narůstala obliba menších prostor, které se staly centrem soukromého života svých majitelů.²⁴⁷

Normativní uspořádání šlechtických obydlí do formy apartmánů přetrvalo do 19. století. Apartmán zahrnující soukromé pokoje měl jasně danou dispozici. Jeho podstatu tvořily místnosti označené jako předpokoj, obytný pokoj neboli ložnice a zadní pokoje. Mezi ně býval zahrnován kabinet a šatna. Než se návštěvník dostal k hostiteli, byl nucen projít sérií předpokojů. Čím významnější byl hostitel, tím více předpokojů používal. Ideálně však měly být dva. Druhý předpokoj se postupem času proměnil v salon. Jednalo se o semiprivátní prostor, který sloužil ke společenským setkáním. Následoval obytný pokoj neboli ložnice a nejméně jedna zadní místnost, která měla sloužit jako šatna nebo kabinet, ve kterém mohl přespat komorník.²⁴⁸

8.1 Panská ložnice

Mužská ložnice bývala většinou situována v prostoru prvního patra, které bylo považováno za důležitější. Dámské ložnice bývaly umístěny na protilehlém konci budovy

²⁴⁵ Viz Lukášová (pozn. 205), s. 136.

²⁴⁶ Ivo Cerman, *Šlechtická kultura v 18. století: Filozofové, mystici, politici*, Praha 2011, s. 220.

²⁴⁷ Viz Lukášová (pozn. 205), s. 139.

²⁴⁸ Viz Lukášová – Otavská (pozn. 210), s. 135.

nebo v jiném patře.²⁴⁹ Pokud se pokoje manželů nacházely v jiných patrech, propojovalo ložnice privátní šnekové schodiště.²⁵⁰

Vyobrazení soukromé ložnice na zámku v Bystřici pod Hostýnem není mezi historickými fotografiemi dochováno. Ložnice zámeckého pána Ernsta Oliviera Loudona se nacházela v severním křídle zámecké budovy v pianu nobile. Vedly k ní pokoje směřující východním směrem od slavnostního sálu. Ložnice se šatnou navazovala na pánský salon. Tomu předcházela pracovna, z níž vedly dveře přímo do knihovny. [60] Z vyúčtování Friedricha Otto Schmidta vyplývá, jak pokoj vypadal.²⁵¹ Strop a stěny byly obloženy dřevěným táflováním, které doplňovaly tapety. Postel byla vyhotovena z tvrdého dřeva. Tak jako v jiných místnostech zámku, i zde preferoval Ernst Olivier dubové dřevo, které však mohlo být případně nahrazeno dřevem ořechovým. Postel byla opatřena sloupky, které nesly baldachýn, a pro větší soukromí byla zahalena závěsem z buretové látky. Noční stolek přináležející k pánskému loži byl intarzovaný.²⁵²

Nacházel se zde taktéž dubový psací stůl doplněný o pohodlnou židli. Nedílnou součástí pokoje byla nika, která měla funkci alkovny. V níce byl umístěn velký divan. Od místnosti ji odděloval závěs, který jednotlivci zajišťoval větší pocit intimity. Častým jevem na zámcích bylo praktické využívání prostoru okenních výklenků. Stavěly se do nich stoly nebo křesla. Nejinak tomu bylo i v případě této ložnice. S ohledem na výhody dobrého osvětlení zde pro případ potřeby byla vložena stolní deska. Okno dekorovaly buretové závěsy zavěšené na garnýži. Součástí místnosti byl i toaletní stolek, který byl taktéž pro zajištění většího soukromí oddělen buretovým závěsem. Stolek tvořila mramorová deska a nástěnné zrcadlo. Z pokoje se vycházelo do šatny. V ní se nacházely šatní skříně, které byly navrženy ve stylu *auf der antik*.²⁵³

Další ložnice, o které jsou dochovány písemné záznamy, se nalézala ve druhém patře mezi privátními apartmány. Kromě dřevěného stropu měla i dřevěné obložení stěn. Ve zbývajících částech stěny byly nalepeny tapety. Vytapetování místností nebylo pravidlem. Lze jej nalézt jen u pokojů, které prošly rekonstrukcí mezi lety 1881–1882. V ostatních pokojích byl zbytek stěn pouze vymalován vhodným nátěrem. Jako názorný příklad může posloužit

---

²⁴⁹ Viz Kubeš (pozn. 209), s. 206.

²⁵⁰ Ibidem, s. 215.

²⁵¹ Viz MZA Brno (pozn. 123).

²⁵² Ibidem.

²⁵³ Ibidem.

prostor slavnostní jídelny v prvním patře. [76] Jedná se o jeden z mála dochovaných prostorů. Stěny zde jsou vymalovány zelenou barvou a ladí s barvou kachlových kamen. Nábytek v ložnici vytvořený z tmavého ořechového dřeva doplňoval modrý gobelín. Mobiliář tvořily dvě postele a dva noční stolky včetně desky na oddělení lůžek. Historizující lože, které tvořily ony zmíněné dvě postele, dekorovaly čtyři sloupky nesoucí nebesa. Jednalo se zřejmě o manželskou ložnici. Domnívám se, že byla určena pro Remigia Oliviera a jeho manželku Alici von Voss. Jak je patrné z vyúčtování, tak ložnice byla nově zařízena v rámci rekonstrukce zámeckých místností, která proběhla roku 1882.²⁵⁴ Téhož roku se oženil Remigius Olivier s Alicí von Voss.²⁵⁵ Ložnice aristokratů bývaly většinou odděleny, avšak v případě novomanželů mohla být učiněna výjimka.²⁵⁶

8.2 Pokoje pro hosty

Nezbytnost každého zámeckého sídla představovaly pokoje pro ubytování hostů. Návštěvy tvořily součást společenského života venkovských sídel. I s ohledem na různé společenské události a festivity bylo nutné počítat s hosty. Pro případ návštěvy, která se měla zdržet, sloužily připravené pokoje.²⁵⁷ Skrze jejich hodnotné vybavení reprezentoval hostitel svůj rod.²⁵⁸

Dostatečné finanční možnosti a prostorového zázemí umožňovaly zámožným šlechticům vytvoření velkolepých apartmánů i pro hosty. Takovéto místnosti mohly být součástí reprezentativních prostor. Častěji se však jednalo o pohodlný pokoj pro hosta s místností, která sloužila jako zázemí pro sluhu.²⁵⁹

Z hospodářských knih vyplývá, že počet hostinských pokojů na zámku v Bystřici pod Hostýnem postupně přibýval. V době, kdy zámek patřil hraběti Wengerskému, je v inventářích jako pokoj pro hosty vedena pouze jedna místnost.²⁶⁰ V inventáři z roku 1854 jsou takovéto pokoje již čtyři.²⁶¹ Tento vývoj nakonec vyvrcholil přebudováním východního

---

²⁵⁴ Ibidem.

²⁵⁵ MZA Brno, fond G 194, inv.č. 838, k. 27, Výpis z matriky oddaných o sňatku Remigia Oliviera svob. p. Laudona s Alicí Ferdinandou hr. Vossovou 23. srpna 1882 v Drážďanech.

²⁵⁶ Viz Kubeš (pozn. 209), s. 216.

²⁵⁷ Viz Petrání (pozn. 194), s. 232.

²⁵⁸ Viz Fišerová (pozn. 198), s. 91.

²⁵⁹ Viz Lukášová (pozn. 205), s. 111.

²⁶⁰ Viz MZA Brno (pozn. 218).

²⁶¹ MZA Brno, fond F 145, kniha 1004, Hospodářský inventář 1854.

křídla zámku, v němž se nacházely i pokoje pro hosty. Z návštěvní knihy zámku²⁶² i z osobních deníků Ernsta Gideona svobodného pána Loudona²⁶³ vyplývá, že návštěvy příbuzných a známých byly častým jevem.

O tom, jak vypadal jeden z takových pokojů, si můžeme udělat představu díky dochovaným účtům se soupisem vybavení z roku 1881.²⁶⁴

Stěny ložnice pokrývaly tapety, k jejichž uchycení sloužila dřevěná žebrová konstrukce. Rám postele byl speciálně vyhotoven v souladu s vládnoucím vkusem, a tedy v historizujícím duchu. Pro potřeby hosta byly v místnosti raději umístěny hned dva noční stolky. Šatní skříň pro uložení oblečení byla většího formátu, neboť se skládala z části svisle stojící, na niž navazovala část umístěná naležato. Pro administrativní účely se v pokoji nalézal psací stůl. K odpočinku sloužilo kanape příhodně doplněné o dvě křesla. V místnosti se nacházel i pěti křídlý paraván. U toaletního stolku, sloužícího pro osobní hygienu, mohl návštěvník v případě potřeby zatáhnout závěs. K pokoji náležel i předpokoj s vytapetovanými stěnami. Mimo to se v něm nacházel stůl vsazený přímo do okenního výklenku.²⁶⁵

---

²⁶² Viz MZA Brno (pozn. 1).

²⁶³ MZA Brno (pozn. 154).

²⁶⁴ Viz MZA Brno (pozn. 123).

²⁶⁵ Ibidem.

9. Reprezentační místnosti

Přepychové místnosti vyznačující se okázalostí zařízení bývaly situovány v prostoru vznešeného pianu nobile. Mnohdy se vyznačovaly propojením enfiládou, která podtrhovala strhující kouzlo výzdoby pokojů.²⁶⁶ Bohatost výzdoby pokojů umístěných ve společenských prostorech sídla v sobě ukrývala řadu symbolických významů.²⁶⁷

Prostřednictvím parádních apartmánů a reprezentačních sálů šlechtic demonstroval nejen své postavení, nýbrž současně prezentoval urozenost svého rodu.²⁶⁸ Formální místnosti se pyšily skvostně dekorovanými interiéry, které byly záměrně vystavovány na odiv. Jejich úkolem bylo upoutat nákladností výzdoby. Luxus či použití prvků populárních u panovnických dvorů, případně vlivných vrstev společnosti, vypovídaly o přehledu majitele v otázkách životního stylu.²⁶⁹

Pro dosažení působivého efektu byl vybírán nábytek vyrobený ze vzácných kusů dřeva nebo dekorovaný různými technikami zdobení. K čalounění byly upřednostňovány luxusní textilie. Vzezření interiéru dotvářela přepychově vyhlížející kamna, křišťálové lustry. Nábytek byl mnohdy využíván i jako prostředek sebereprezentace. Mohla na něj být vhodně umístěna heraldická výzdoba. To platilo i o sbírkách porcelánu.²⁷⁰

V hlavních venkovských sídlech a městských rezidencích existovaly zcela přirozeně v uspořádání obytně-reprezentativních pokojů jisté rozdíly.²⁷¹ Stále však platilo, že na ně byly kladeny největší nároky na výzdobu. Byly zařizovány podle vládnoucího vkusu. Aristokracie habsburské monarchie byla při sestavování podoby svých sídel ovlivňována vídeňským prostředím, zvláště vzorem císařských apartmá, případně se inspirovala francouzskými modely, které se od 17. století úspěšně šířily Evropou. Apartmá se skládalo z reprezentačních a společenských prostor, na které následně navazovaly soukromé pokoje.²⁷²

Mezi tyto prostory se řadil hlavní sál nebo jídelna. Na ně navazovaly další společenské prostory, které utvářely důležité místo ve společenském životě rezidence. Kromě dvou výše

---

²⁶⁶ Viz Petrání (pozn. 194), s. 307.

²⁶⁷ Viz Fišerová (pozn. 198), s. 46.

²⁶⁸ Viz Lukášová (pozn. 205), s. 135.

²⁶⁹ Ibidem, s. 156.

²⁷⁰ Viz Fišerová (pozn. 198), s. 46.

²⁷¹ Viz Kubeš (pozn. 209), s. 191.

²⁷² Ibidem.

zmíněných sem spadaly obrazárny, zámecká divadla, knihovny a přepychové reprezentační salony.²⁷³

O tom, jak vypadaly takovéto pokoje, vypovídají vyobrazení zámeckých a palácových interiérů, které si urozená společnost od konce 18. století a zvláště v průběhu 19. století nechávala vyhotovovat. Zobrazování elegantních interiérů bylo oblíbené. Zvláště pokud proběhla rekonstrukce pokojů. Na dekoratérské práce a návrhy interiérů navíc byly často najímány specializované firmy.²⁷⁴ Zachycení jejich nové podoby představovalo otázku prestiže. Vyobrazování interiérů navíc navazovalo na módu ideálních návrhů prostor, kterou šířily společenské magazíny.²⁷⁵

V 19. století se vyobrazení zámeckých interiérů stávají častým námětem kreseb a akvarelů, jejichž autory mohli být umělci pracující pro šlechtice nebo mnohdy i členové rodiny či přátelé.²⁷⁶ O úpravě interiérů pozměněných podle nového vkusu vypovídají i fotografie tvořící součást rodinných alb. V tomto případě byl pozván profesionální fotograf nebo snímky pořídil někdo z členů rodiny, který byl fotografem amatérem.²⁷⁷ [112]

9.1 Knihovna

Knihovny představují neoddělitelnou součást zámeckých interiérů a řadí se ke společenským místnostem, jejichž situování se vyznačuje značnou mírou variability. V dispozici zámecké budovy mohla být knihovna umístěna zcela samostatně, čímž byla náležitě zdůrazněna reprezentativnost knihovního fondu i samotných prostor,²⁷⁸ případně mohla být součástí pokojů přiléhajících k apartmá majitele a evokovat privátnější ráz daného prostoru.²⁷⁹

Charakter knihovny se vždy částečně odvíjel od osobnosti aristokrata. Závisel nejen na rozsahu jeho vzdělání, ale i na jeho kulturně-sociálním rozhledu, a to s ohledem na individuální zájmy. Pravdou ovšem zůstává, že podíl na podobě knihovního fondu neměl

---

²⁷³ Viz Fišerová (pozn. 198), s. 28.

²⁷⁴ V zámku v Bystřici pod Hostýnem měla tuto činnost na starost firma Friedrich Otto Schmidt, která sídlila ve Vídni.

²⁷⁵ Příklad takovéhoho magazínu nalezneme i v seznamu knih hraběte Johanna Nepomuka Wengerského. V jeho knižní sbírce se nacházel například magazín *Muster zu Zimmerverzierungen und Ameublements, nach ganz neuem Geschmack* nebo *Magazin des Luxus und des neuesten Geschmacks der vornehmen und feinen Welt*. Více k této problematice viz Lukášová (pozn. 205), s. 238.

²⁷⁶ Ibidem, s. 246.

²⁷⁷ Nadšeným fotografem amatérem byl Remigius Olivier svobodný pán Loudon.

²⁷⁸ Viz Mertens (pozn. 208), s. 301–302.

²⁷⁹ Viz Lukášová – Otavská (pozn. 210), s. 21.

pouze jednotlivce, nýbrž i ostatní členové rodu. Knihovní sbírky byly vytvářeny po několika generacích a mnohdy za přispění různých šlechtických rodů.²⁸⁰ Rodová knihovna tak postupně nabývala na symbolickém významu. Její důležitost rovněž spočívala v její celistvosti. Aby byla patřičně vyzdvížena tato nepopiratelná přednost a bylo tím poukázáno na prestiž celého rodu, přesouvaly se knihovny do hlavního rodového sídla.²⁸¹

Knihovna ze zámku v Bystřici pod Hostýnem patří mezi historické fondy, které se do současnosti nedochovaly jako samostatný celek. Finanční tíseň, ve které se ocitl Ernst Gideon svobodný pán Loudon a v jejímž důsledku musel být bystřický zámek prodán, se samozřejmě dotkla i zdejší bibliotéky. Kvůli nutnosti dostatečné finanční sumy se nakonec ukázalo jako nezbytné uspořádat dražbu části zámeckého mobiliáře. Aukce se konala dne 2. srpna 1932 přímo na zámku v Bystřici pod Hostýnem pod záštitou Živnostenské záložny.²⁸² Kromě jiného se v ní dražily i historizující knihovní skříně.²⁸³ Samotné knihy do dražby naštěstí dány nebyly. Byly v dřevěných bednách přepraveny k příbuzným na zámek v Kvasicích. Kromě nich zde byl uskladněn i zámecký nábytek, jak dosvědčuje pojistná smlouva.²⁸⁴ Knihy zde v bezpečí přečkaly až do konce 2. světové války.²⁸⁵ Na počátku 50. let byly přemístěny na zámek ve Valticích, odkud byly následně převezeny do zámku ve Vranově nad Dyjí.²⁸⁶ Zde však byly pod vlivem nešťastných okolností promíchány se svazky ze zámku ve Višňové. Roku 1962 byly knihy odvezeny na hrad Bítov, kde přečkaly několik desetiletí. S ohledem na nepatřičné uložení i skutečnost, že na hradě Bítov nebyly vhodné prostory pro instalaci knih, bylo rozhodnuto o posledním přemístění. Celá sbírka putovala v roce 2002 do Nového Jičína, kde byla ve zdejším muzeu v roce 2006 reinstalována.²⁸⁷

Datum zřízení knihovny v prostorách zámku v Bystřici pod Hostýnem neznáme. Do dnešních dnů se však dochoval katalog knih hraběte Wengerského uložených na zdejším zámku.²⁸⁸ Není však datován. Vzhledem ke skutečnosti, že je v soupisu uvedeno několik knih vydaných roku 1810, můžeme s jistotou říci, že katalog mohl být sepsán nejdříve téhož roku. Z čehož logicky vyplývá, že knihovna na zámku určitě existovala po roce 1810. S ohledem na

---

²⁸⁰ Viz Fišerová (pozn. 198), s. 71.

²⁸¹ Viz Kubeš (pozn. 209), s. 251.

²⁸² Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, Národně historická sbírka, ev. č. 110.

²⁸³ Ibidem.

²⁸⁴ MZA Brno, fond G 194, inv.č. 890, k. 30, pojistky proti vloupání u pojišťovací společnosti Lloyd, a. s. Praha.

²⁸⁵ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 32.

²⁸⁶ Petr Mašek, *Zámecká knihovna Bystřice pod Hostýnem* (nepublikovaná studie, poskytnutá autorem), 2020, nestránkováno.

²⁸⁷ Ibidem.

²⁸⁸ Viz MZA Brno (pozn. 230).

to, že v hospodářských knihách není žádná taková místnost zmíněna, nevíme, kde se v prostoru zámecké budovy hraběcí knihovna nacházela.

Díky soupisu si můžeme utvořit celkem přesnou představu o jejím tematickém zaměření i jazykovém složení. Katalog téměř 700 knih názorně ilustruje všestrannost knihovního fondu i osobnosti hraběte Wengerského. Neznámý autor vytvořil pečlivý seznam knih, v němž uvádí autora, název knihy, místo a rok vydání. V neposlední řadě je zde připsán i údaj o umístění knihy v konkrétní polici. Hraběcí knihovna obsahovala díla psaná ve francouzštině, italštině, němčině, a dokonce i v angličtině.²⁸⁹ V závěru katalogu je uveden soupis map a seznam magazínů. Zajímavostí je, že mezi kartografickými mapami a plány je evidován i půdorys zámku v Bystřici pod Hostýnem. Autor jej zapsal jako *Piano del Palazzo di Bistriz*.²⁹⁰ Vzhledem ke shodnému označení se zřejmě jedná o plánový materiál, který publikoval August Prokop.²⁹¹ Ve své práci se na něj odkazoval i Jiří Kroupa.²⁹² Nedílnou součástí knihovny byly i časopisy, které se tematicky zaměřovaly hlavně na módu, zahradnictví a zařizování interiérů.

Poté, co bystřické panství přešlo v dědictví na Oliviera Karla svobodného pána Loudona, ztrácíme o knihovně téměř na dvě desetiletí jakékoli informace. Hospodářské knihy se o existenci bibliotéky nadále nezmiňují. Není ani dochován žádný katalog. Roku 1833 vypukl ve městě požár, který poškodil i zámek.²⁹³ Je tedy možné, že částečně zasáhl také knihovnu a zničil záznamy o ní. Hypoteticky by to vysvětlovalo, proč se v inventáři žádná taková místnost nevyskytuje. Faktem nicméně zůstává, že Olivier Karel převzal v dědictví po hraběti Wengerském bystřické panství s knihovnou a postupně ji asi doplňoval o další svazky. Po svém otci Janu Ludvíku Alexandrovi navíc zdědil i zámek v Hadersdorfu, jehož významnou knihovní sbírku v průběhu života shromáždil slavný vojevůdce generál Gideon Ernst Loudon.²⁹⁴ Otázkou zůstává, kdy se sloučila hadersdorfská a bystřická knihovna. Eva Nedělníková se domnívá, že se tak stalo za života Oliviera Karla nebo jeho syna Ernsta Oliviera.²⁹⁵ Jako pravděpodobnější se jeví, že se tak stalo až za Ernsta Oliviera, neboť až ten si vybral bystřický zámek za své hlavní sídlo, a jak vysvítá z řemeslnických vyúčtování, nechal

---

²⁸⁹ Pokud pomineme magazíny, tak knihovnu kolem roku 1810 tvořilo 49,64% francouzské, 32,2% německé, 17,9% italské a 0,29% anglické literatury.

²⁹⁰ Viz MZA Brno (pozn. 230).

²⁹¹ Viz Prokop (pozn. 12), s. 1224.

²⁹² Viz Kroupa (pozn. 5), s. 270–288.

²⁹³ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 22.

²⁹⁴ *Ibidem*, s. 40.

²⁹⁵ *Ibidem*.

zdejší knihovnu nákladně přebudovat.²⁹⁶ Z písemných záznamů památkového úřadu vyplývá, že většina knih z Hadersdorfu byla do bystřického zámku přemístěna až ve 20. letech 20. století, a to v souvislosti s prodejem hadersdorfského panství.²⁹⁷

První písemná zmínka pojednávající o menší knihovně na zámku v Bystřici pochází z roku 1854²⁹⁸ tedy ještě z období, kdy panství spravoval Olivier Karel. V hospodářské knize je místnost označena jako *Büchervorrath*. Byla situována v přízemí, kde tvořila součást pokoje sloužícího k uložení archivních dokumentů (*Archivkanzley*). Tato knihovna byla zařízena velmi prostě. Základní vybavení tvořily knihovní skříně doplněné o kachlová kamna. V inventáři je uveden pouze stručný soupis knih. Jedná se o soubor, který sestával z právnické a náboženské literatury.²⁹⁹

Z hlediska archivních pramenů se jako nejvýznamnější osobnost, která zasáhla do podoby zámecké knihovny, jeví Ernst Olivier. V průběhu stavebních úprav, které probíhaly z jeho podnětu v letech 1881–1882, byla poloha knihovny změněna. Na základě jeho rozhodnutí byla přesunuta do severního křídla prvního patra.³⁰⁰ Nacházela se tak v těsném sousedství hlavního sálu, s nímž byla propojena prostřednictvím velkých prosklených dveří. [60] Díky tomuto umístění je tedy možné zařadit ji mezi reprezentační pokoje. Místnost měla obdélný půdorys a byla průchozí. Vedly do ní celkem tři vchody. Kromě velkolepě působícího vstupu ze slavnostního sálu se do ní dalo vejít ještě z vedlejšího pokoje. V něm se nacházela pracovna Ernsta Oliviera svobodného pána Loudona. Další vchod vedl z hlavní chodby.

Prostor knihovny osvětlovala dvě velká okna, která směřovala do zahrady. Orientace směrem do zahrady tak odpovídala teorii Plinia Mladšího.³⁰¹ Hloubka prostoru okenních nik byla prakticky využita. Do každého okenního výklenku byla umístěna skříňka se šuplem. Niky byly nově obloženy dubovým dřevem a dekorovány lizénovým rámem.³⁰²

Místnost byla ze tří stran obestavěna knihovními skříněmi z dubového dřeva.³⁰³ Horní část skříní byla prosklená a rozdělená na tři díly. Dolní část tvořily skříňky, jejichž dvířka byla opatřena kováním. Nad nimi se nacházely šuplíky. Horní část skříní těsně přiléhala k vyřezávanému obložení dveří a opticky tak s nimi utvářela jeden celek. [57]

---

²⁹⁶ Viz MZA Brno (pozn. 123).

²⁹⁷ Viz NPÚ ÚOP v Brně (pozn. 138).

²⁹⁸ MZA Brno, fond F 145, kniha 990, hospodářský inventář 1833.

²⁹⁹ Ibidem.

³⁰⁰ Viz MZA Brno (pozn. 123).

³⁰¹ Viz Mertens (pozn. 208), s. 301–302.

³⁰² Viz MZA Brno (pozn. 123).

³⁰³ Ibidem.

Součástí prostoru bibliotéky tvořil rozměrný obdélný stůl postavený ve středu místnosti na menší sokl. Pod horní deskou se nacházely další šuplíky, které však byly rozmístěné pouze ze dvou delších stran. Na ně navazovaly skříňky doplněné o vnitřní přihrádky, a podstatně tak znásobovaly úložný prostor. Jak dokládá fotografie, stůl sloužil k odkládání map a spisů, ale byla zde i alba s fotografiemi.

Osvětlení místnosti bylo kromě oken zajištěno mosaznou lampou, která visela nad stolem. Po obvodu byly v pravidelných rozestupech umístěny dvojramenné držáky na svíce. Návštěvník knihovny se mohl usadit do jednoho ze čtyř pohodlných křesel potažených látkou olivově zelené barvy, která na přání majitele vévodila celé místnosti. Pro případnou potřebu odložení čtiva sloužil malý zdobný taburet.

Dveře do chodby zakrýval dveřní závěs zavěšený na mosazné tyči uchycené v obložení dveří. Nad ním viselo jelení paroží. V jednom z rohů přímo mezi knihovními skříněmi se nacházela ozdobně kovaná mříž, která sloužila jako významný dekorační prvek. Mříž zdobily vegetabilní symboly a v jejím středu dominovali dva fénixové. Mříž měla dekorativní funkci. Prostor za ní sloužil zřejmě k uložení knih.

Stěny byly potaženy olivovými tapetami. Jako dekorace místnosti byly nad knihovními skříněmi rozvěšeny portréty jednotlivých členů rodu. Přeneseně tak místnost plnila účel menší rodové galerie.

Veškerý nábytek v místnosti byl vyroben na zakázku vídeňskou dekorátérskou firmou Friedricha Otto Schmidta. Umělecké pojetí knihovny působilo velmi elegantně a harmonicky. Smontování jednotlivých kusů nábytku měl na starost bystřický stolař.³⁰⁴

Knihovnu zřejmě částečně upravil v rámci rekonstrukčních prací i poslední majitel panství Ernst Gideon. Při návštěvě zámku Zahrádky jej zaujaly zdejší knihovní skříně. Do svého deníku si poznamenal: „[...] našel jsem tam knihovní skříně, které chci a budu mít v Bystřici. Nechám je okopírovat. Teta Dada je našla v Prešpurku.“³⁰⁵

Co se týče tematického rozpětí knihovního fondu, souvisel s historickým vývojem samotné knihovny a odvíjel se od osobních preferencí jednotlivců. Výrazně zastoupena byla tematika militárií, a to s odkazem na osobnost generála Loudona i další předky působící ve

---

³⁰⁴ Viz MZA Brno (pozn. 128).

³⁰⁵ „[...] dort habe ich die Bücher Kästen gefunden die ich für Bistritz haben will & werde. Dieselben copieren lassen. Tant Dada hat sie in Pressburg gefunden.“ Viz MZA Brno (pozn. 154).

vojenské sféře. Kromě biografie vojevůdců, se zde nalézaly knihy zaměřené na taktiku nebo teoretická pojednání o vojenském stavitelství.³⁰⁶

Velkému zájmu se těšila i literatura zaměřená na botaniku a pěstitelství. Nadšením oplývali téměř všichni členové rodu. Už generál Loudon byl pověstný svým zájmem o botaniku.³⁰⁷ Problematice zahradnictví ve spojení s parky se věnoval hrabě Wengerský, jak vyplývá z katalogu jeho knihovny. Jako velcí pěstitelé, ať už rostlin nebo ovoce, domácího či exotického, vešli ve známost jak Karel Olivier, tak jeho syn Ernst Olivier. Jeho snacha Alice von Voss se dokonce snažila o založení zahradnictví na zámku v Hadersdorfu.³⁰⁸ Nepřekvapí proto, že se v knihovně nacházela opravdu významná díla jako *Theorie der Gartenkunst* od Hirschfelda³⁰⁹ nebo zahradní encyklopedie od Johna Claudia Loudona.³¹⁰

Velkou část fondu tvořila i historiografická literatura skládající se z dějin států, memoárů nebo biografii významných osobností. Stranou zájmu nestála ani významná filozofická díla či beletrie.³¹¹

9.2 Zimní zahrada a skleník

Budova skleníku se v bystřickém zámeckém parku nacházela již ke konci 18. století. V čase Františka Antonína della Rovere di Monte l'Abbate zde byl totiž pěstován ananas. S naprostou jistotou můžeme o budově skleníku mluvit od roku 1804. Zmiňuje jej soupis majetku, který byl v tomto roce vyhotoven.

Podoba skleníku byla v průběhu 18. století velmi prostá. Jednalo se o jednoduché dřevěné stavby.³¹² Na rozdíl od populárních oranžérií, které sloužily pro přezimování tropických rostlin, zejména citrusových stromů, představoval skleník od počátku účelovou stavbu. Nepodléhal tedy žádným architektonickým nárokům stavitele. Nejstarší skleníky tvořila hlavně dřevěná prkna, doplněná z jedné strany o prosklení formou oken.³¹³ Nejinak

---

³⁰⁶ Viz Mašek (pozn. 285).

³⁰⁷ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 41.

³⁰⁸ MZA Brno, fond G 194, inv.č. 849, k. 27, zřízení zahradnického podniku Alicí svob. paní Laudonovou v Hadersdorfu, korespondence o udělení živnostenského oprávnění s úřady, účty.

³⁰⁹ Christian Cay Lorenz Hirschfeld, *Theorie der Gartenkunst*, Leipzig 1775.

³¹⁰ Viz Mašek (pozn. 285).

³¹¹ Ibidem.

³¹² Inga Erika Kleinknecht, *Der barocke Klostergarten in der Gartenarchitektur des 18. Jahrhunderts am Beispiel des westfälischen Prämonstratenserklosters Clarholz* (disertační práce), Philosophische Fakultät der Universität zu Köln, Köln 1999, s. 129.

³¹³ Georg Kohlmaier – Barna von Sartory, *Houses of Glass: A nineteenth-century building type*, Cambridge 1991, s. 43.

tomu bylo i v zámku v Bystřici pod Hostýnem.³¹⁴ Rozhodující úlohu v rozvoji skleníků sehrály pokroky ve výrobě skla i v otázce vytápění. Odtud byl už jen krůček k propojením oranžerie a skleníku, čímž se začal formovat základní koncept zimní zahrady.³¹⁵

První zimní zahradu nechal vybudovat v bystřické zámecké rezidenci Johann Nepomuk hrabě Wengerský. Označení *Wintergarten* se v hospodářských knihách prvně objevuje roku 1806.³¹⁶ Tento prostor byl přiřčen k budově zámku, a to k jejímu západnímu křídlu. O jeho podobě vypovídá obraz zachycující průčelí zámku i se stavbou zimní zahrady. [68] Jednalo se o zděnou stavbu, která měla prosklenou pouze jižní stěnu. Prosklení vypadalo, jako by skla byla vsazena do dřevěného rámu. Zda se jednalo o skleněné tabule vsazené v komplikované konstrukci nebo zarámovaná okna, která byla vzájemně propojena, z vyobrazení není patrné. V hospodářských knihách je však uvedeno, že jižní stěnu tvořilo 34 velkých prosklených oken.³¹⁷ Mělo tak dojít k minimalizaci škod způsobených mrazem a optimálnímu využití slunečního světla.³¹⁸

Do zimní zahrady se vcházelo z rohového salonu velkými dvoudílnými prosklenými dveřmi. K dispozici byly ještě druhé dveře, které vedly do prostoru před úřednickou kanceláří. Zahradu vytápěla kachlová kamna a vodu sem přivádělo vodovodní potrubí. Kromě toho se zde nacházely i dvě ptačí voliéry.³¹⁹ Podoba zimní zahrady se postupně proměňovala. Do vnitřního prostoru se v průběhu let přidaly dva dřevěné altánky a pro umožnění vstupu od parku byly zřízeny dveře ústící naproti budovy koníren.³²⁰ Zimní zahrada byla zaplněna rozličnými květinami. Vhodně rozmístěné keře a rostliny měly přispět k dokonalé iluzi divoce rostoucí přírody. Vznikl tak ideální prostor ke kontemplaci. Rozjímání zpříjemňoval vhodně rozmístěný nábytek. V Bystřici se jednalo o celkem 16 kanapí. Prostor dotvářel velký kříž. Roku 1820 byla kamna na vytápění z praktických důvodů přesunuta k severní zdi, odkud byl po prostoru rozveden kanál k vytápění. Současně zde byla umístěna čtyři okna určená k větrání a prolomení vchod ke kuchyni.³²¹

Zájem šlechty o pěstování tropických rostlin začal stoupat s rozvojem anglického krajinářského parku. Podporoval jej i nárůst botanických příruček a rozličných studií

³¹⁴ MZA Brno, fond F 145, kniha 954, hospodářský inventář 1795.

³¹⁵ Viz Kohlmaier – Sartory (pozn. 313), s. 43.

³¹⁶ MZA Brno, fond F 145, kniha 965, hospodářský inventář 1806.

³¹⁷ Ibidem.

³¹⁸ Christian Cay Lorenz Hirschfeld, *Theorie der Gartenkunst* V, Leipzig 1779, s. 168–169.

³¹⁹ Viz MZA Brno (pozn. 316).

³²⁰ MZA Brno, fond F 145, kniha 978, hospodářský inventář 1820.

³²¹ Ibidem.

pojednávajících o této tématice.³²² Knihy evidované v knihovně Johanna Nepomuka Wengerského dokládají, že byl nadšeným pěstitel. ³²³ O množství květin, které se zde nacházely, vypovídá inventář z roku 1810. Podle něj bylo v zimní zahradě umístěno 810 glazovaných květináčů.³²⁴

Roku 1810 byl postaven nový květinový skleník (Blumenhaus).³²⁵ Se zimní zahradou jej propojovala chodba a východ ústil opět u koníren. Součástí prostoru byla i komora pro odkládání věcí. Zahradník zde měl uložené věci pro úpravu aleje linoucí se okolo kuchyňské zahrady, která byla vedle koníren. Prosklení květinového skleníku tvořilo 28 oken. Místnost vytápěla celkem troje kamna.³²⁶

Pozvání majitelem do zimní zahrady bylo vnímáno jako zvláštní pocta. Již prostory oranžerií se využívaly pro slavnostní příležitosti.³²⁷ Vůně květin, zpěv ptáků, okrasné keře a exotické rostliny vytvářely jedinečné a příjemné prostředí. Kouzlo atmosféry dotvářely sluneční paprsky pronikající sem okny. Prostory zimních zahrad byly považovány za zvláštní a jedinečné. Nabízely množství námětů pro rozličná témata konverzace.³²⁸ Mimo to odrážely finanční prosperitu a botanické zájmy daného člověka. Již Hirschfeld vyzdvihoval zimní zahrady a doporučoval svým čtenářům, aby v nich pobývali. Svědčilo to jak tělu, tak duchu. Člověk se procházel na čerstvém vzduchu a během procházek rozjímal. Oku navíc lichotil pohled do zeleně, jejíž půvaby mohly o to víc vyniknout v zimních měsících, kdy jasně kontrastovala se zasněženou krajinou za okny.³²⁹

Rozšíření zimních zahrad bylo v první polovině 19. století spojeno hlavně s technickým pokrokem. Rozvoj v oblasti výroby skla, železa a pokrok ve vytápění umožňovaly zimní zahrady nejen zakládat, ale hlavně prostorově rozšiřovat. Nic se však nezměnilo na obrovské finanční náročnosti této jinak velmi bohubilé činnosti. Zimní zahrada proto byla synonymem luxusu a znakem vznešeného postavení.³³⁰

Poté, co roku 1827 zemřel hrabě Wengerský, získává panství Olivier Karel, který byl proslulým botanikem. Přestože se většina rostlin z jeho rozsáhlé botanické sbírky nacházela

---

³²² Viz Kohlmaier – Sartory (pozn. 313), s. 43

³²³ Viz MZA Brno (pozn. 230).

³²⁴ Viz MZA Brno (pozn. 218).

³²⁵ Ibidem.

³²⁶ Ibidem.

³²⁷ Viz Kleinknecht (pozn. 312), s. 130.

³²⁸ Ibidem.

³²⁹ Viz Hirschfeld (pozn. 318), s. 168–169.

³³⁰ Viz Kohlmaier – Sartory (pozn. 313), s. 31.

na zámku v Hadersdorfu, neopomíjel pečovat ani o bystřickou flóru.³³¹ Ještě téhož roku nechal přetvořit zimní zahradu podle svých představ. Prostor využil k vytvoření terasové zahrady a kabinetu rostlin. Ponechal ale květinový skleník, který nepatrně zvětšil.³³²

Stále platilo, že vlastnictví zimní zahrady bylo přepychem a privilegiem, které si zpočátku mohla dovolit jen zámožná vrstva obyvatel. Bylo tedy omezeno jen na aristokracii. Výstavba, náklady na údržbu spojené s vytápěním a v neposlední řadě koupě tropických rostlin představovaly nákladnou záležitost. V průběhu 19. století však vášeň spojená s utvářením sbírek exotických rostlin získávala na popularitě.³³³ Tento obecný trend potvrzují i záznamy z hospodářských knih loudonského zámku. Roku 1844 prošla z příkazu Karla Oliviera terasovitá zahrada s květinovým skleníkem technickou rekonstrukcí. Jejím vyvrcholením bylo vsazení vodovodních trubek do země. Následoval velký nákup květin. K původním 885 rostlinám, bylo přikoupeno nových 1000 kusů. Současně nechal Karel Olivier postavit nové prostory napojující se na původní zástavbu. Také nechal vybudovat oranžérii.³³⁴

Velký zlom přinesla průmyslová revoluce a s ní související technologické pokroky, které umožnily zdokonalování konstrukcí skleníků. Do prostoru bylo vnášeno více světla a opticky jej šlo lépe propojit s okolní krajinou. Skok kupředu představovalo i snížení nákladů na vytápění. Zastaralá kamna byla nahrazována ústředním vytápěním.³³⁵

Další radikální přestavba prostoru původní zimní zahrady a skleníku proběhla v 80. letech 19. století. Původní skleník byl roku 1889 nahrazen zcela novým. Splnění této zakázky měla na starost vídeňská firma Karla Mayredera.³³⁶ Jak vyplývá z dochovaných fotografií, budově skleníku předcházela zimní zahrada, která byla s budovou zámku propojena spojovací chodbou. Vnější fasáda prošla historizující přestavbou. Zimní zahrada se stala rozšířením domu a nedílnou součástí architektonického celku stavby. [85]

Z fotografie je patrné, že hmotu stavby utvářela zděná zástavba, na kterou na konci navazovala konstrukce skleníku. Zděná část představovala přízemní architekturu obdélného půdorysu, která přímo navazovala na západní křídlo zámku. Současně utvářela rozhraní mezi krajinářským parkem a prostorem privátní květinové zahrady.

---

³³¹ Viz Nedělníková (pozn. 25), s. 42.

³³² Původně jej tvořilo 28 oken. Olivier jej zvětšil na 48 oken.

³³³ Viz Kohlmaier – Sartory (pozn. 313), s. 31.

³³⁴ MZA Brno, fond F 145, kniha 1001, hospodářský inventář 1844.

³³⁵ Viz Kohlmaier – Sartory (pozn. 313), s. 44.

³³⁶ Viz MZA Brno (pozn. 142).

Vnější členění zděné stavby na dva odlišné prostory reflektuje její vnitřní rozložení. Hlavní fasáda první části byla rytmizovaná arkádami orientovanými jižním směrem. Do arkád byla vsazena okna polookrouhlého tvaru.

Druhá část byla prolomena pěti okenními osami obdélného tvaru. Svou velikostí zabíraly téměř celou výšku stěny. Korunní římsu ve středu doplňoval segmentový rozeklaný fronton, v němž byl umístěn erb. Na korunní římsu navazovala atiková zídka, která byla členěna pilastry do lisénových rámců. Ve středu každé pole zdobil štukový obrazec. Atikovou zídku ukončovala římsa, která byla osazena vázami. Na tuto zděnou část se plynule napojovala skleníková konstrukce. [84]

První trakt členěný arkádovými okny představoval spojovací chodbu mezi zámek a zimní zahradou. [86] Ze severní strany byla uzavřena zdí. Kvůli nerovnému terénu byla podlaha v chodbě vyvýšená. Do zimní zahrady se tak scházelo po několika schodech půlkruhovým bohatě zdobeným portálem. Tak jako chodba, i tento prostor byl k jihu otevřen okny, kdežto ze severní strany se nacházela prostá zeď. Zhruba v polovině délky rozčleňovala plochu zdi fontána. Měla podobu edikulového rámu. Jeho vnitřní prostor utvářela půlkruhová nika, která byla zaklenutá konchou s plasticky provedenou mušlí. Do ní byla vsazena socha ženské postavy držící vázu. Socha stála na soklu, jenž zepředu zdobil maskaron. Z úst mu prýštil pramen vody do přiléhajícího bazénku. Vstup do skleníku umožňovaly prosklené dveře vsazené do portálu rámovaného pilíři. [87] Strop místnosti byl vyveden pomocí štuku do podoby zrcadla.

Stěny mezi okny porůstaly popínavé rostliny doplněné o rostliny v květináčích. Stejně tak i mezi okny protějščí stěny. Prostoru výrazně dominovaly dva rozměrné oválné květináče s vysazenými rostlinami. Po obvodu byly dekorovány malovanými dlaždicemi. Urozená společnost mohla v prostoru zimní zahrady posedávat na proutěných křeslech, která po ní byla rozmístěna. Blíž spojovací chodbě stál kovový stůl s židlemi. [86] Poblíž vstupu do skleníku byl rozmístěn proutěný nábytek. Společnost se zde mohla pohodlně usadit a kochat krásou rostlin, která je obklopovala. [87] Ernst Gideon v denících zmiňuje, že rodina zde ve společnosti urozených hostů trávil čas ještě ve 20. letech 20. století. Toto období plné změn znamenalo ztrátu tradic a jistot, jež se pojily s monarchií. Zimní zahrada tak mohla představovat prostředek sentimentální touhy po minulosti. Byla to již jen romantická idea zprostředkující útěk před skutečností, která obnášela postupnou ztrátu politické moci a výsadního postavení.

10. Historie zámeckého parku

10.1 Počátky parku

Nejstarší schematické znázornění zámecké zahrady je spojeno s prvním vojenským mapováním Moravy³³⁷ probíhajícím v letech 1764–1768.³³⁸ [1] V tomto období bystřické panství spravovala Marie Amálie hraběnka z Rottalu.³³⁹ Prostřednictvím vojenského mapování vznikl zjednodušený náskres zahrady příslušející k zámku v Bystřici pod Hostýnem. Ačkoliv se jedná o pouhý náskres, umožňuje nám utvořit si alespoň částečně představu o tom, jak vůbec vypadalo bezprostřední okolí zámku.

Tento obrazový pramen napovídá, že zahrada byla situována za zámeckou budovou na její severní straně. Zdí ohraničený obdélný prostor byl současně vnitřně členěný. Záhony pravidelného půdorysu měly tvar obdélníku. Byly uspořádány po dvojicích a platilo pro ně pravidlo vzájemného zrcadlení. Nejblíže zámku se nacházely svisle členěné záhony, za nimi se naopak rozprostíraly ty, které byly uspořádané vodorovně. Hlavní osa směřovala středem tohoto pravidelně vymezeného území do horní části, kde se nacházel záhon tvaru oktagonu. V této době byla ještě celá zahrada bez jakýchkoliv vodních prvků.

Podrobnější zprávy o podobě zámecké zahrady pocházejí až z doby, kdy panství spravoval František Antonín della Rovere di Monte l'Abbate.³⁴⁰ Inventář z roku 1790 již dokládá existenci panské zahrady, a to i s domkem zahradníka.³⁴¹ Z výčtu, v němž je uveden soupis zahradnického náradí, vyplývá, že se zde kromě užitkové nacházela i zahrada okrasná. Libosad byl dekorován sochařskou výzdobou a dvěma sty květinami vysázenými v glazovaných květináčích. V pozdějších letech je doplnily, zcela v duchu *Partere d'orangerie*,³⁴² stromky citronovníků, ze kterých nakonec vznikla samostatná alej.³⁴³ V užitkové zahradě se nacházel skleník tvořený 16 skleněnými tabulemi blíže neurčených rozměrů.³⁴⁴ Z inventářů lze vyvozovat, že se v něm pěstoval ananas. Potvrzením této hypotézy jsou účty za vytvoření beden na ananas, které byly používány k jeho odvozu

---

³³⁷ První vojenské mapování Moravy probíhalo z příkazu císaře Josefa II.

³³⁸ Viz Číhalík – Hlavicová – Přehnilová et al. (pozn. 11), s. 14.

³³⁹ Viz Doláková-Hosák (pozn. 21), s. 31

³⁴⁰ Ibidem.

³⁴¹ MZA Brno, fond F 145, kniha 950, hospodářský inventář 1790.

³⁴² Ibidem.

³⁴³ Viz MZA Brno (pozn. 70).

³⁴⁴ Ibidem.

z panství.³⁴⁵ Nedílnou součástí zahrady bylo i pařeniště. Za panskou zahradou se rozprostírala bažantnice s myslivnou. Roku 1804 v panské zahradě z iniciativy majitele panství přibyl druhý skleník vytápěný kachlovými kamny.³⁴⁶ Zdvojnásobení množství hospodářského nářadí i skokový nárůst počtu pěstovaných květin nasvědčuje tomu, že se zintenzivnila zahradní činnost. Zahrada do té doby bez jakýchkoliv vodních prvků byla navíc obohacena o dva uměle vybudované vodní kanály. Označovaly se jako dolní kanál a velký kanál a k jejich splavení byla používána loďka.³⁴⁷

Roku 1804 zemřel hrabě František Antonín della Rovere di Monte l'Abbate a při této příležitosti vznikl soupis majetku pro potřeby pozůstalosti. Jedná se o jedinečný písemný pramen, jehož prostřednictvím se dovídáme: „*Hned na severní straně zámku je libosad a kuchyňská zahrada. Libosad byl založen podle anglického způsobu a vysazen různými druhy stromů, je tam také vodovodní vedení, dva velké vodní kanály. Kuchyňská zahrada je osazena ovocnými stromy, je tam skleník a (ve středu toho se nachází velký vodní kanál). Obě zahrady jsou ohrazeny zdí z tvrdého materiálu a mají výměru 28 měřic. Je tam také skleník ze dvou částí a z dobrého materiálu postavené pařeniště.*“³⁴⁸

Jak z popisu v pozůstalosti, tak z hospodských inventářů je patrné, že panská zahrada se mohla pyšnit vším, co bylo pro zahradní kompozice tohoto období typické. Byl tu prostor libosadu sloužící k odpočinku a reprezentaci, jakož i užitková kuchyňská zahrada.³⁴⁹ Jejím prostřednictvím probíhalo zásobování panské kuchyně,³⁵⁰ v případě bystřického panství i exotickými druhy ovoce pěstovanými ve zdejších sklenících.³⁵¹

10.2 Park za Johanna Nepomuka hraběte Wengerského

Přebudování zámecké zahrady v duchu nově nastupujících kompozičních idejí propagujících fenomén krajinářského parku proběhlo za hraběte Johanna Nepomuka

³⁴⁵ Ibidem.

³⁴⁶ MZA Brno, fond F 145, kniha 963, hospodářský inventář 1804.

³⁴⁷ Ibidem.

³⁴⁸ „*Gleich an der Nord Seite des Schlosses ist ein Lust und derneben ein Küchl Garten vorhande, der Lustgarten ist auf Englische Art angelegt, und mit verschiedene Holzgattungen ausgesetzt, in denselben ist eine Wasser Leithung, dann ganz grosse Wasser Kanäle vorhande, der Küchlgarten ist mit Obst Bäumen und Trillaschen versehen, und in der Mitte desselben befindet sich eben ein grossen Wasser Kanal, beyde Gärten sind mit neuen von harten Materialmverbauten Mauer umgeben, und enthalten an Flächen Maas 28 Metzen . Es befindet sich auch alle da ein Treibhaus von zwey Abtheilungen und ein von guten Material erbauter Englischr Treibkasten.*“ Viz MZA Brno (pozn. 71).

³⁴⁹ Zdeněk Novák, *Zahrada Evropy. Osudy zahradního umění na Moravě pohledem 21. století*, Praha 2017, s. 23.

³⁵⁰ Ibidem.

³⁵¹ Viz MZA Brno (pozn. 71).

Wengerského. Myšlenky pracující s ideou krajinářského parku se šířily na evropský kontinent z Anglie.³⁵² Dění na bystřickém panství zcela odpovídá dobovému kontextu, v němž aristokracie překotně a s velkou dychtivostí přetvářela parkové areály příslušející k jejich venkovským sídlům.³⁵³ Ze soupisu knih nacházejících se v soukromé knihovně Johanna Nepomuka vyplývá, že vlastnil teoretické spisy pojednávající o zahradní tematice a intenzivně se tímto tématem zabýval.³⁵⁴ Vliv dobové literatury propagující anglický krajinářský park se projevil kolem roku 1810, kdy započal s budováním staveb ve vnitřním prostoru panské zahrady, kterou pro tyto potřeby musel odpovídajícím způsobem upravit.

Prvotní letmé náznaky nadšení Johanna Nepomuka pro zahradní tematiku a pěstitelství lze spatřovat již roku 1805, kdy nechal v zámecké zahradě vystavět nový skleník.³⁵⁵ Jeho velkolepé plány v pěstování květin navíc dokládá i skutečnost, že v zámecké manufaktuře na výrobu porcelánu nechal vyrobiť 450 květináčů.³⁵⁶

10.3 Indikační skica z roku 1830

Významným zdrojem informací o podobě zámecké zahrady je indikační skica pocházející z roku 1830.³⁵⁷ [2] Podrobně zachycuje podobu bystřického zámeckého parku propojujícího části upravené po vzoru francouzských zahrad s volným krajinářským parkem. Toto vzájemné prolínání ovlivnilo prostorové formy a současně zdůrazňovalo odlišnou funkci jednotlivých částí zahradní kompozice.³⁵⁸

Poté, co po svém strýci Johannu Nepomuku Wengerském zdědil bystřické panství Olivier Karel svobodný pán Loudon (1795–1881), nezměnilo se podle údajů v hospodářském inventáři do roku 1830 nic v rozložení zámeckého parku ani počtu či typu zahradních

---

³⁵² Jiří Kuthan, *Aristokratická sídla období klasicismu*, Praha 1999, s. 22.

³⁵³ Ibidem.

³⁵⁴ Christian Friedrich Ludwig, *Studien für die neuen Gartenkünstler*, Leipzig 1802; M. Carl Gottlieb Berger, *Taschenbuch für Blumenfreunde*, Leipzig 1802; Neznámý autor, *Der wienerische Baum- und Obstgartner, der Anleitung zur vortheilhaften Zucht und Wartung Obstbäume für alle Jahreszeiten die wienerische Baum und Obstgartner*, Wien 1798. Z časopisů se jednalo třeba o *Garten Magazin*.

³⁵⁵ MZA Brno, fond F 145, kniha 964, hospodářský inventář 1805.

³⁵⁶ Ibidem.

³⁵⁷ Indikační skica je příruční mapa, která vznikla jako kopie mapy originální, a to během mapování stabilního katastru. Toto mapování probíhalo v několika vlnách. V Čechách probíhalo v letech 1826–1830 a 1837–1843. Na Moravě a ve Slezsku se měření odehrávalo v letech 1824–1830 a 1833–1836. Existují však i indikační skici z období 70. let 19. století. Tyto skici byly vyhotovovány v důsledku úpravy katastrálních hranic. https://cs.wikipedia.org/wiki/Indika%C4%8Dn%C3%AD_skica, vyhledáno 28. 11. 2020. Viz. MZA Brno (pozn. 121).

³⁵⁸ Kateřina Mertenová, *Pronikání anglického parku do francouzské zahrady v českých zemích* (disertační práce), Ústav teorie a dějin architektury FA ČVUT, Praha 2011, s. 19.

sentimentálních staveb. Ve výkazech za řemeslnické práce se sice vyskytovaly položky týkající se oprav v panské zahradě, avšak jejich rozsah nebyl nijak velký.³⁵⁹ Lze tedy předpokládat, že podoba parku zachycená na indikační skice je taková, jakou ji vytvořil hrabě Johann Nepomuk Wengerský.

Ze znázornění na skice plyne, že se u západního křídla zámku nacházela květinová zahrada. Její umístění přímo pod zámeckými okny soukromých hraběcích pokojů naznačuje intimnější ráz tohoto zákoutí. Plocha květinové zahrady byla protkána spletitou sítí cestiček ohraničujících travnaté záhony nepravidelného tvaru. Mezi záhony se vyskytovalo několik jezírek přístupných z pěšiny. Travnaté plochy dekorovala květinová výsadba nebo na nich místy rostly stromové solitéry. Podél stěny zámku se rozprostíraly pravidelně rozmístěné květinové záhony ve tvaru půlkruhu. Rozsáhlá květinová výsadba byla vytvořena i okolo skleníku situovaného v rohu této líbezné zahrádky. Podle hospodářských knih sem ústila zimní zahrada, která propojovala skleník se zámkem.³⁶⁰ Na indikační skice ale není zakreslena.

Podrobnější představu si o podobě květinové zahrady můžeme utvořit díky obrazu, na němž je zachycena přední část staré zámecké budovy se šlechticem na koni odjíždějícím ze zámku. [90] V popředí je možné vidět zahradu v hradním příkopu. Pozornému pozorovateli se kromě toho naskýtá i pohled do zahrady květinové. Dle vyobrazení se do zahrady v hradním příkopu dalo vstoupit hned na několika místech. Buďto vstupem prolomeným v kamenné zdi po obou stranách mostu nebo laťkovou brankou na protilehlém konci. Zahrada patřila vrchnímu zámeckému úředníkovi. Nacházely se v ní ovocné stromy.³⁶¹ Pomocí další branky byla propojena s květinovou zahradou, v níž je znázorněn již zmíněný skleník. Jednalo se o zděnou stavbu. Její přední část otočená k jihu byla prosklená čtvercovými tabulkami. Rovná stěna se pod střechou mírně zaoblovala. Celkové vyznění dotvářely skleněné čtverečky vyskytující se právě v tomto zaoblení. Zvláštní podobu skleníku podtrhovala skutečnost, že směrem do parku měl šikmo zkosenou střechu.

Z květinové zahrady se dalo projít k zahradnímu průčelí zámku. Mínění o jeho podobě si lze zformovat na základě indikační skici a dalšího dochovaného obrazu ze série pláten znázorňujících bystřický zámek s parkem. Obraz zachycuje kočár se dvěma ženami

---

³⁵⁹ Viz MZA Brno (pozn. 220).

³⁶⁰ Viz MZA Brno (pozn. 316).

³⁶¹ Ibidem.

projíždějící parkem, který míjí okolo procházejícího kavalíra. [91] Kromě toho je však na obraze zpodobeno zahradní průčelí zámku s jeho bezprostředním okolím. Z vyobrazení je patrné, že vstup do zahrady byl umožněn hned na několika místech. Buď širokou kočárovou cestou propojující protilehlé části parku, nebo vstupní branou vedoucí na zámecké nádvoří. Tuto bránu z obou stran obklopovaly travnaté partery, jež lemoval nízce střižený zimostřáz. Budovu zámku od záhonů odděloval chodník. U vzdálenějšího rohu zámecké budovy trávník plynule přecházel do části hustě osázené listnatými stromy, které tvořil menší lesík kolem východního křídla budovy.

Z obrazu je také patrné, že mezi květinovou zahradou a parkem navazovala na budovu zámku robustně působící stěna, která při pohledu z parku zámek opticky prodlužovala. Při bližším zkoumání zjistíme, že se jednalo o zastřešenou podélnou stavbu. Na základě studia inventářů se lze domnívat, že je na obraze zpodobena zimní zahrada. Ta totiž navazovala v přízemí západního křídla na zámeckou budovu.³⁶² Velmi rozporuplně však působí skutečnost, že žádná taková stavba není zakreslena na indikační skice. Z hospodářských knih vysvítá, že zimní zahrada se zde nacházela od roku 1806 a byla propojena se skleníkem.³⁶³ Je na místě otázka, proč není tato stavba zachycena na indikační skice? S ohledem na zásadní význam indikačních skic se však jako nejracionálnější vysvětlení jeví opomenutí při vytváření nákresu.

Z výše uvedeného vyplývá, že park bylo možné rozdělit do několika částí. Na zahradní průčelí vyznačující se rovinným terénem navazoval úsek, který měl charakter volné krajiny. Na tu se však po stranách napojovala formální kuchyňská zahrada. Pečlivé propojení upravené kuchyňské zahrady s volnou krajinou působící nepěstěným dojmem souviselo s postupným utvářením nového názoru na uspořádání zahrad.³⁶⁴

Ve středu *Velké kuchyňské zahrady* (Große Küchl Garten), rozprostírající se na západní straně parku, se nacházela fontána tvaru čtyřlístu. Prostor byl rozčleněn pomocí cest směřujících jak diagonálním, tak pravoúhlým směrem do podoby hvězdice. Vstup do zahrady byl umožněn z ulice lemované alejí stromů nebo z parku. U vstupu z ulice došlo k redukování části jednoho ze záhonů. Ten ustoupil stavbě stájí a skladiště na povozy a kočáry. Kuchyňskou zahradu od parku oddělovalo stromořadí, které vedlo po celé její délce. Tímto

---

³⁶² Ibidem.

³⁶³ Ibidem.

³⁶⁴ Eva Stejskalová, *Knihy o anglických zahradách na zámku Kačíně*, in: *Kamenná kniha. Sborník k romantickému historismu – novogotice*, Sychrov 1997, s. 223.

způsobem proběhlo naprosto plynulé propojení těchto dvou zcela odlišných zahrad. K *Velké kuchyňské zahradě* (Große Küchl Garten) směrem k hlavní cestě přináležel ještě pás území rozdělen na menší pozemky, který byl svěřen do užívání nájemcům.

Velká kuchyňská zahrada (Große Küchl Garten) měla svůj protějšek v *Malé kuchyňské zahradě* (Kleine Küchl Garten) ležící na východní straně parku. Od lesa ji odděloval chodník. Celý její prostor se dělil na tři části. Horní oblast tvořil obdélný záhon rozdělený dvěma kolmými chodníky. V jeho středu se dle nákresu nacházela blíže nespecifikované dřevěná stavba. Dolním směrem se rozkládala louka lemovaná po svém obvodu několika budovami. Přímo u ohradní zdi stál domek zahradníka. Ostatní objekty zřejmě byly hospodářské budovy. Poslední část prostoru utvářela opět menší zelinářská zahrada, v jejímž středu byla umístěna kruhová fontána na vodu.

Hlavní pohledová osa směřovala od zámku skrze rozlehlou louku až k rybníku, který představoval dominantu celého výjevu. Počínající anglický park uvozovala nízká keřová výsadba lemující kočárovou cestu, z níž se scházelo na louku. Při porovnání skici s obrazem [2, 91] zjistíme, že prostor terasy a krajinářského parku měl rozdílnou výškovou úroveň. Tento výškový rozdíl bylo možné překonat prostřednictvím schodišť, která se nacházela ve středu terasy a na jejích koncích. Volba schodiště částečně předznamenávala směr putování. Na schody vpravo a vlevo navazovala cesta vedoucí do vzrostlého lesa, který rámoval louku. Široký středovým schodištěm se dalo sestoupit do ústřední části parku, odkud si návštěvník mohl zvolit, jakou z nabízených cest se vydá. Po stranách schodiště byly umístěné dva travnaté záhony. Dominantou každého z nich byl v přední části vysoký strom. Návštěvník se mohl vydat do lesa protkaného křivolakými pěšinami vedoucími k různým zahradním stavbám nebo se mohl procházet kolem velké louky lemované po celé své délce okrasnými záhony s květinovou výsadbou.

Krajinářská zahrada se vyznačovala rozčleněním území parku na volně působící prostor.³⁶⁵ Čím více se návštěvník vzdaloval od zámku, tím více se dostával do volné krajiny, v níž se střídaly louky, pastviny a lesy. Do parkové scenerie byly umísťovány drobné zahradní stavby dotvářející její programovou náplň. V případě bystřického parku se jednalo o stavby: *Poustevny, Lázeňského domku, Tahitského chrámku* či *Čínského letohrádku*.³⁶⁶

---

³⁶⁵ https://www.npu.cz/uop/ceske-budejovice/vystavy/krajinarsky-park-cervený-dvůr/cd_park_2016_panely-web.pdf, vyhledáno. 17. 11. 2020.

³⁶⁶ Až na *Čínský letohrádek* a *Grottu* se vyobrazení staveb v parku nedochovala.

Jak dokládá mapa, klíčovým prvkem v parku byla voda. Využívalo se jí kvůli dynamické funkci i schopnosti zrcadlení.³⁶⁷ Jak již bylo zmíněno, dominantu severní části a současně jádro zámeckého parku tvořil velký rybník. Z rybníku vytékala voda do dlouhého vodního kanálu s bohatými zákrutami. V jednom z větších ramen vznikl ostrov obtékaný z obou stran vodou, přístupný po mostu. Návštěvník se tak mohl ocitnout na částečně zalesněném ostrůvku.

Potok oddělující park od obory tvořil předěl mezi přední a zadní částí parku. Přeneseně zastával funkci ha-ha příkopu. Cesta k němu vedla skrze pěšiny v hustě zalesněném porostu, linoucí se přes louky vysázené květinami nebo alejí osázenou topoly. Topolové stromořadí vedlo skrze les až k mostu přes potok. Pokud se návštěvník rozhodl putovat mezi loukami, cesta jej dovedla k budově kovárny. Při pokračování dospěl k severně umístěnému vodnímu kanálu. Jednalo se o uměle vytvořenou spojnici mezi dvěma menšími rybníky. Vodní prvky zpestřující krajiny zámeckých parků byly různého druhu. Nejednalo se jen o rybníky a kanály, ale i vodopády či kaskády. V bystrickém zámeckém parku bylo kromě jiného užito též kaskády. [92]

Využití potenciálu plochy parku proběhlo natolik obratně, že v díle *Die Markgrafschaft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert* od Gregora Wolného³⁶⁸ najdeme pochvalnou zmínku o tom, že zdejší park „[...] se skleníky, bazény, švýcarskou a jinými se řadí k nejkrásnějším v zemi“.³⁶⁹

Olivier Karel svobodný pán Loudon (1795–1881) byl milovníkem přírody a nadšeným botanikem. Do podoby zdejšího parku se nenávratně zapsal tím, že výrazně rozšířil jeho území. Současně se jej pokoušel nadále usilovně rozvíjet.³⁷⁰ Letmý nástin toho, jak park vypadal v době, kdy jej spravoval Olivier Karel, podává popis uveřejněný v knize *Mahlerisch - historisches Album von Mähren und Schlesien*.³⁷¹ Park je zde popsán, tak že „navazuje na zámek, má vnitřní rozlohu 110 měřic, zahrnuje množství skleníků, bazénů, fontán, švýcarsku, zatímco vkusně rozložené květinové záhony jsou krásně zdobené“.³⁷² Text je navíc doplněn i

---

³⁶⁷ Viz Novák (pozn. 349), s. 31.

³⁶⁸ „[...]mit Treibhäusern, Bassins, Schweizerhaus u. a. wird mit Recht zu den schönsten Gartenanlagen der Provinz gezählt.“ Viz Wolny (pozn. 95).

³⁶⁹ Ibidem, s. 56.

³⁷⁰ Viz Perůtková (pozn. 23), s. 13.

³⁷¹ Eduard Hölzel, *Mahlerisch - historisches Album von Mähren und Schlesien*, Olmütz 1857–1860, s. 21.

³⁷² „[...] welcher na das Schloß anstößt, umfasst 110 Metzen Flächeinhalt, zählt mehrere Glas, und Treibhauser, Bassins, Springbrunnen, ein Schweizerhaus, während geschmackvoll angelegten Blumenbeete im herrlichten Schmuske prangen.“ Ibidem.

barevnou litografií. Na ní je vyobrazen pohled z parku směrem k zámeckému průčelí. Travnaté plochy jsou obohaceny o barevné květinové záhony. Mezi nimi vedou cestičky, na nichž jsou rozmístěny lavičky sloužící k odpočinku. [95]

10.4 Indikační skica z roku 1874

Roku 1874 byla pořizena další indikační skica³⁷³ zachycující podobu parku v době, kdy panství již skoro dvě desetiletí spravoval Ernst Olivier svobodný pán Loudon. [3] Z nákresu je patrné, že v parkové scénérii probíhaly pozvolna změny ovlivňující jen dílčí části. Květinová zahrada nabyla více privátního rázu, neboť ji od parku oddělovala přístavba zimní zahrady a skleníku, která v přízemí navazovala na budovu zámku. V rámci tohoto zákoutí zůstala sice zachována idea vodní plochy, ale za cenu eliminace jejího množství. Ze všech jezírek, která se zde rozprostírala, zůstalo pouze jedno, a to uprostřed. Před zahradním průčelím zámku se stále nacházel travnatý parter, z něhož vedla cesta dále do parku. Taktéž proběhlo zrušení dolního úseku kuchyňské zahrady ve východní části parku, oddělené od volného krajinářského parku lesním porostem. Vznikla tak nová plocha, která se následně rozčlenila na dvě části. Horní úsek si i nadále uchoval povahu užitkové zahrady, avšak bez záhonů tvarovaných do složitých kompozic. Dolní část původní kuchyňské zahrady byla zalesněna. Rozšířila se tak plocha s lesním porostem podél východního křídla zámku. Všechny zmíněné proměny stále jasněji směřovaly k postupnému zjednodušení kompozice, v níž se čím dál výrazněji uplatňovaly principy přírodně krajinářského parku.

10.5 Plán z roku 1885?

Jak naznačuje nedatovaný plán zámecké zahrady [5], došlo v parku od roku 1877 k většímu počtu krajinářských úprav. Plán velmi podrobně zachycuje rozmanité členění celého parku. Jedná se o nejpodrobnější zobrazení zámeckého parku doplněné i o legendu. Otázkou ale zůstává jeho datace. S tou by mohly pomoci dvě zásadní skutečnosti. V prostoru *Velké kuchyňské zahrady* (Große Küchl Garten) je zakreslen oválný bazén. Tato proměna se odehrála v roce 1880.³⁷⁴ Dále na skice není uvedena stavba zámečku Waidmannsheil, která se zde měla podle zprávy Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko nacházet, ale

³⁷³ MZA Brno, Fond D 9, sign. 0272, Bystritz 1874.

³⁷⁴ Viz NPÚ ÚOP v Brně (pozn. 138).

roku 1884 vyhořela.³⁷⁵ Na základě výše zmíněného, lze předpokládat, že plán byl tedy vytvořen nejdříve roku 1885.

Travnaté záhony, ležící u zámeckého průčelí směrem k parku, byly zrušeny a na jejich místo byly těsně ke zdi budovy umístěny dvě lavičky. Nepravidelný les přimykající se k východnímu křídlu zámku byl přetvořen na parkovou scénérii s několika málo stromy, mezi nimiž se nacházel záhon květin.

Taktéž byl vyrovnán výškový rozdíl mezi částí přiléhající k budově zámku a rozlehlou loukou uvozující počínající anglický park. Uprostřed okraje louky se rozprostíral velký květinový záhon oválného tvaru. Jak dokládají fotografie, záhon byl dekorován složitým geometrickým obrazcem.

Květinová zahrada zůstala zachována. Prošla ale částečnou přeměnou. Pozornost byla zaměřena na dub červenolistý rostoucí uprostřed zahrady, který představoval dominantu tohoto drobného prostranství. Květinové záhony tvořící významnou složku celého zákoutí, byly formované do složitých geometrických obrazců, jejichž podstatu tvořila barevnost. Brankou nalézající se mezi starým zámkem a ohradní zdí se stále dalo procházet do zahrady umístěné v hradním příkopu. Nově zde byla zřízena pařeniště. Do prostoru malé květinové zahrady vedlo několik přístupových cest. Kromě cesty z již zmíněného hradního příkopu, sem bylo možné vejít z prvního nádvoří zámku nebo ze skleníku. Nedílnou součást květinové zahrady stále tvořila zimní zahrada nově napojená na oranžerii a skleník, z něž vedla spojovací chodba do koňských stájí. Současně se jednalo o optickou zástěnu oddělující tuto soukromou zahradu od velkého parku.

Hlavní vstup do parku i nadále vedl mezi skleníkem a budovou stájí, k nimž směřovala cesta lemovaná alejí stromů. Tato dříve široká přímá cesta byla z obou stran výrazně zúžena. Na protilehlé straně byl postaven domek pro hlídače, u kterého byly situovány hned dvě vstupní branky. Další vstup byl prolomen v ohradní zdi nad zahradnictvím, odkud pokračovala cesta do vzdálenější části parku. Kratší cesta vedla k zámku. Další možnost, kudy vejít do parku, se naskýkala mezi prostorem jezdecké školy a kůlnou na vozy. Jednotlivec odtud došel až k průchodům utvořeným mezi stromořadím staré aleje a mohl pokračovat dále v cestě.

Rozsáhlý a relativně kompaktní lesní porost, rozkládající se po obou stranách rozlehlé louky, byl z větší části vykácen. Tato redukce ploch zahrnujících převážně vzrostlou zeleň,

---

³⁷⁵ Ibidem.

měla za následek utvoření menších a nepravidelných seskupení stromů a keřů. Celou scénérii dotvářely jednotlivě stojící solitéry soustředěné hlavně podél cest. Centrální prostor působil otevřeným dojmem. Spleť nepravidelných bočních pěšin nahrazovaly méně křivolaké stezky s minimálním množstvím odboček, avšak s pravidelnými zastaveními k odpočinku. Souběžně se pozorovateli otevíraly průhledy do zajímavých zákoutí.

V parku začal postupně převládat princip zjednodušování a prostá úprava. Ze skici dále vyplývá, že byly zrušeny veškeré květinové záhony objevující se v prostoru celého parku. Současně s vykácením kompaktně působících lesů obklopujících hlavní louku a vytvořením nepravidelných stromových porostů lemujících hlavní pěší stezku proběhlo záměrné narušení tvaru louky. Pěšiny zabíhaly více do jejího vnitřního prostoru. Z plánu je navíc zcela zřetelné, že v době jeho vzniku se v parku nacházely již jen dvě sentimentálně laděné stavby, a to Lázeňský domek a Poustevna. Prořezání lesního porostu neminulo ani úsek navazující na cestu vedoucí od velkého rybníku. Alej linoucí se odtud až do obory byla vykácena. Severovýchodní část parku táhnoucí se až k potoku oddělujícímu oboru, byla vyhrazena loukám rozčleněným na menší úseky cestičkami. Kratší úseky místy lemovala zeleň. Platilo pravidlo, že čím blíže se člověk nacházel oboře, tím hustější lesní porost mohl očekávat.

Hlavní kompoziční osa směřující od zámku k velkému rybníku nebyla nijak narušena. Velký rybník se zahnutým ramenem i nadále tvořil dominantní vodní prvek prostředí. Byl však zjednodušen směr toku vody, která se následně hromadila v tůni před Poustevnou. Současně proběhla regulace potoku vytékajícího z rybníků poblíž obory.

Velká kuchyňská zahrada (Große Küchl Garten) si ponechala charakter pravidelně střižené francouzské zahrady, avšak s menšími úpravami. Kůlna na uskladnění kočárů stojící hned u vstupu zůstala zachována. Přímo proti ní byl zřízen na ploše jednoho ze záhonů, prostor sloužící k výcviku koní. Nejednalo se o nijak složitou kompozici. Plocha byla pojata jako volné prostranství osazené pouze dvěma stromy. Hned za prostorem jízdárny se nacházela kuželkárna, na kterou navazovala střelnice. Záhony byly po obvodu lemovány ovocnými stromy a vysázeny po celé své ploše, což byla oproti dřívějšímu mírnější změna. Zásadnější proměna se týkala změny tvaru vodní nádrže. Místo původního čtyřlístu získala oválný tvar doplněný o ostrůvek vysázený stromy.

Co se týče *Malé kuchyňské zahrady* (Kleine Küchl Garten) nacházející se na východní straně parku, tak ze skici vyplývá, že byla rozdělena do několika úseků. V horní části zůstala zachována, pouze změnila svou podobu. Nebyla již komponována do složitých obrazců, ale

nabyla více organického rázu. Byly zde vytvořeny obdélné záhony uprostřed rozdělené pěšinou se stromořadím. Opodál se nacházela štěpnice. V dalším úseku vzniklo hospodářské zázemí pro údržbu parku, zahrnující i prostor hnojiště a kůlny na nářadí. Větší část prostoru byla věnována skleníkům. Nacházely se zde skleníky na pěstování ananasu, ale i fíků. U ohradní zdi stál i nadále domek zahradníka s malým ovocným sadem. Nejnižší část byla zrušena a osázena vzrostlou zelení.

10.6 Park na počátku 20. století

Utvořit si představu o tom, jak vypadal zámecký park v prvním desetiletí 20. století, můžeme díky popisu, který byl uveřejněn v časopisu *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild*. Tento časopis byl vydáván dendrologickou společností, jež jeho prostřednictvím veřejnost seznamovala s nejkrásnějšími zahradami a parky rakousko-uherské monarchie. Skutečnost, že zde byl uveřejněn bystřický park, je nepochybným dokladem toho, že se jednalo o zcela unikátní přírodně krajinou kompozici. Rod Loudonů, jehož členové byli pověstní svou zahradnickou vášní, se navíc dostalo pocty tím, že autoři časopisu věnovali pozornost i dalšímu z jejich panství, a to parku obklopujícímu zámek v Hadersdorfu. Časopis kvitující podobu obou parků doplňovaly pro lepší představu čtenářů fotografie. Snímky pocházely z rodinných alb Loudonů.

Květinová zahrada si díky ohrazení zimní zahradou se skleníkem udržuje dojem privátního prostranství. Což se ostatně stalo i skutečností. Ač dříve volně přístupná, z rozhodnutí Ernsta Oliviera byla zahrada veřejnosti uzavřena. V tomto líbezném zákoutí byly pěstovány růže a květy, které Jeho Excelence Ernst Olivier obdržel od přátel, což ještě více podtrhovalo soukromou povahu celého prostoru.³⁷⁶ Uprostřed prostranství stále rostl vzácný exemplář červeného buku. Jak dokládají dochované fotografie, vedle buku bylo zřízeno malé jezírko. [84, 85] Poetičnost místa podtrhoval pohled na nejstarší část zámku s přilehlou zahrádkou v hradním příkopu. [99]

Velkolepý pohled na hlavní parkovou scenérii byl návštěvníkovi umožněn, pokud prošel skrze obě zámecká nádvoří a ocitl se ve vstupní bráně zahradního průčelí zámecké budovy. [96, 101, 102] V tomto okamžiku se člověku naskytla možnost shlédnout stále ještě úchvatný výjev parkového prostranství, a to přesto, že park byl v této době již spíše prostší,

---

³⁷⁶ Viz Kolektiv autorů (pozn. 22), s. 10.

jak ostatně upozorňuje i sám autor textu.³⁷⁷ Stavby původně se nacházející ve zdejších areálu nebyly dále udržovány. Ernst Olivier v této otázce zastával velmi konzervativní postoj a ponechával stavby svému osudu. Současně byl ale znám jako velký milovník rostlin. Svě botanické sbírky ukrýval ve sklenících, které tedy zcela přirozeně stály v centru jeho zájmu. V bystřickém zámeckém parku tak bylo možné spatřit starší historické skleníky a mezi nimi i ty, jež vynikaly novostí a mohly se pyšnit nejmodernějším vybavením. [88, 89] Chátrající stavba lázní a grotty [105] se tak ocitly v kontrastu ke skleníkům, které doslova vzkvétaly.

Důležitou součástí parku byla oblast na východ od rybníka, kde se původně vyskytovala Malá kuchyňská zahrada. Stále se zde nacházely užitkové záhony. Většina místa však byla vyhrazena pařeništím a již zmíněným skleníkům. Mezi historickými skleníky vynikal ten, v němž se pěstoval ananas a jenž podle odborného průvodce nepochybně stál za vidění.³⁷⁸ U ohradní zdi domek zahradníka. V jeho těsném sousedství vznikla štěpnice. Celá oblast sloužila jako zámecké zahradnictví. Využívala ho i veřejnost. Cesta sem vedla skrze park přímo od rybníku nebo okolo grotty.

V prostoru *Velké kuchyňské zahrady* (Große Küchl Garten) za koňskými stájami proběhla změna v tvarování záhonů, které byly nově pravoúhle rozděleny do rozměrných obdélníků. K ostrůvku nacházejícímu se uprostřed bazénu s vodou byl nově přistavěn most. Alej táhnoucí se napravo od kuchyňské zahrady a oddělující tento prostor od krajinářského parku byla z obou stran ohraničena travnatými záhony.

Za nejatraktivnější část celého parku byla pokládána oblast kolem velkého rybníka. [100, 101] Jak dokládají fotografie, pohled směrem k zámku byl lemován starými duby a o kousek dál je doplňovaly majestátní smrky, které tvořily důležitou součást panoramatu při pohledu ze zámeckého balkonu. [102] Oblast kolem rybníka byla lázeňskými hosty velmi oblíbená. Pohled na rybník s ostrůvkem a hejnem labutí ostatně představuje nejčastější námět na pohledech města Bystřice pod Hostýnem. [101] Kresebná malebnost tohoto zákoutí lákala rovněž členy rodu Loudonů. Vyplývá to z dochovaných snímků zámeckého parku. [97,101]

Divoká část parku navazující na oblast za rybníkem směrem k oboře vynikala panoramatickými pohledy do okolní široké krajiny. Přestože se návštěvník nacházel poblíž

---

³⁷⁷ Ibidem.

³⁷⁸ Ibidem.

zámku v centru města, otevíral se mu překrásný pohled do dálky na sv. Hostýn. Nádherné výhledy byly samozřejmě také v opačném směru.

Do parku byl umožněn vstup i široké veřejnosti. Byla jí však vyhrazena jen určitá část – jednalo se o oblast od velkého rybníka k potoku ohrazujícímu oboru. Ta představovala čistě soukromou část parku rozprostírající se za vodním kanálem směrem na severovýchod. Podle dochovaných zpráv byla tato oblast oblíbeným místem samotného barona, který se sem vydával na své každodenní procházky. Bylo možné spatřit zde lesní zvěř. Vysoká a bažanti, zde měli své vlastní obory. Zvěř se zde volně pohybovala v celé své kráse a zámecký pán ji sem chodil pozorovat.³⁷⁹ [103]

Mezi obdivované zahradní objekty patřily dva relikty původních sentimentálních zahradních staveb. Prvním z nich byly „žalostné pozůstatky“³⁸⁰ grotty ležící u cesty vedoucí do zahradnictví. [105] Druhou stavbou byl pozůstatek lázní.³⁸¹ Obě stavby s plynoucím časem stále více scházely a pouze upomínaly na zašlé časy své největší slávy.

Značně oceňovaný byl i nově vybudovaný tenisový kurt s přilehlou dřevěnou stavbou spojující v sobě altánek a vyvýšené místo pro rozhodčího.³⁸² [106] Jelikož tenisový kurt není zaznamenán na nedatovaném plánu, byl zřejmě postaven asi až po jeho vzniku. Nacházel se na dříve zalesněné ploše nedaleko východního křídla zámku. Je možné, že k jeho vzniku vedl fakt, že Loudonové byli, v souladu s dobovou módou, nadšenými tenisty. Tenis byl značně populární sport, zvláště pak mezi příslušníky šlechty.³⁸³ Členové rodu Loudonů hrávali, dokud to počasí dovolovalo, účastnili se tenisových turnajů a tenisové rakety neodkládali ani při cestách do zahraničí.³⁸⁴ Na kurtu spolu s přáteli a příbuznými trávili velkou část svého volného času, takže se jednalo o oblíbené a značně vytížené místo. Turnaje, které se zde hrály, s patřičným nadšením kresebně dokumentoval Ernst Olivier Loudon.³⁸⁵

10.7 Ernst Gideon svobodný pán Loudon a zámecký park

„Dík prozíravému založení a plánovitému osázení poskytoval na své, celkem nevelké ploše tolik ušlechtilé krásy a přirozeného půvabu, jakými neslynou mnohé rozlehlejší kultury

---

³⁷⁹ Ibidem.

³⁸⁰ Ibidem.

³⁸¹ Ibidem.

³⁸² Toto místo, většinou vyvýšená stolice, bývá v češtině označováno jako „umpire“.

³⁸³ Viz Dobešová (pozn. 29), s. 71–74.

³⁸⁴ Ibidem.

³⁸⁵ Tyto kresby jsou uloženy ve Vrbasově muzeu ve Žďánicích.

*zahradní, rafinovaně vybavené. Stará tradice určovala mu čestné místo v těsném sousedství za slavným rájem lednickým a jeho druhy kroměřížskými.*³⁸⁶ Těmito více než výmluvnými slovy byl bystrický park popsán v dopise z 18. června 1929 adresovaném na Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně. Jeho autory byli zástupci z řad širší veřejnosti, kteří doufali v záchranu zámeckého parku sužovaného v několika posledních letech rychlým sletem převratných změn.³⁸⁷

Zásadní rozhodnutí z pohledu proměny podoby parku se začaly dít nedlouho po smrti Ernsta Oliviera svobodného pána Loudona, kdy panství již spravoval jeho vnuk Ernst Gideon svobodný pán Loudon. Z jeho podnětu proběhly v období od podzimu 1918 do jara 1919 úpravy výrazně ovlivňující tvářnost partie rozkládající se mezi zámeckým průčelím a velkým rybníkem.³⁸⁸ Ernst Gideon se totiž odhodlal přeměnit část volného krajinářského parku přimykající se k budově zámku na park francouzského typu. V důsledku tohoto rozhodnutí bylo nutné vykácet část stromů před zahradním průčelím zámku, a to kvůli utvoření místa pro květinové záhony. Jak je patrné z fotografických snímků pořízených zřejmě některým z členů rodu, původní nepravidelně ohraničená louka nově nabyla pravidelného půdorysu. [107] Po jejím obvodu byl vysázen záhon květin, jehož podstatu tvořilo po krátkých úsecích pravidelné střídání různých druhů květů. Okolo byly rozmístěny lavičky. [109] Na severní straně na parter pravidelných forem navazoval bazén. Jeho vznik byl podmíněn zrušením velkého rybníku. [107] Celková úprava postihla taktéž vzrostlou zeleň v nejbližším okolí, která byla kvůli průhledům zredukována. Obměna kompozice postupně pokračovala i v následujících letech. Uskutečnila se ještě menší modifikace travnatého prostoru bývalé louky. Pomocí pravidelně rozmístěných květinových záhonů získal tento úsek podobu klasického parteru ve stylu francouzské zahrady. Mezi záhony byl umístěn pomník generála Loudona. [111] Po následných menších úpravách našla socha své místo ve středu parteru tvořeného kulatým záhonem plným květů. Byly kolem ní situovány čtyři travnaté záhony z vnitřní strany zdobené květy. Celý prostor byl orámován nízce střiženou broderií. [110] Rozhodnutí Ernsta Gideona o této přeměně se asi částečně odehrálo v kontextu dobového smýšlení. Stavby pomníků s přilehlým, důstojně upraveným okolím připomínaly významné osobnosti našich dějin.³⁸⁹

³⁸⁶ Viz NPÚ ÚOP v Brně (pozn. 138).

³⁸⁷ Ibidem.

³⁸⁸ Ibidem.

³⁸⁹ Šárka Steinová, *Zahradní umění první československé republiky a její zahradníci*, Praha 2017, s. 156.

Do kontextu proměn v souladu s dobovou zahradní architekturou je možné přiřadit i vznik okrasného bazénu.³⁹⁰ Roku 1920 byl bazén z popudu majitele panství rozšířen.³⁹¹ Ve zvětšeném bazénu byl, stejně jako dříve v rybníce, vytvořen ostrůvek doplněný o vzrostlou vrbu. [110]

Ernst Gideon však na plánované úpravy neupozornil Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně, a to i přesto, že se jednalo o povinnost plynoucí z nařízení paragrafu 20 pozemkového zákona z roku 1924.³⁹² V jeho rámci byl zámek v Bystřici pod Hostýnem spolu s přilehlým parkem shledán hodnotnou památkou, z čehož pro jejího majitele plynula i řada povinností. Mezi ty nejzásadnější se řadil zákaz úprav bez souhlasu příslušného památkového úřadu. Navíc zahradnické práce provázela i velká nevole ze strany bystrých obyvatel. Nakonec se projevila v písemné stížnosti adresované na Státní památkový úřad, v níž se psalo, že park je „z větší části vykácen, takže z bývalého pěkného parku zůstala malá část v původní své podobě a co dnes se nazývá parkem, jsou jen trosky toho, co bývalo.“³⁹³ Státní památkový úřad se začal celou záležitostí urychleně zabývat. Z dopisu totiž nepřímě vyplývalo, že proběhla nenávratná devastace hodnotné krajinařské památky. Stalo se tak ale až roku 1924, a to proto, že stížnost byla napsána až 23. prosince 1923, několik let po zahájení prací.³⁹⁴ Je nasnadě ptát se, zda se terénní úpravy neseťkaly s pochopením veřejnosti, kvůli tomu, že šlo o radikální zásah trvale pozměňující celkové vyznění parku. Otázkou zůstává, do jaké míry to mohl být důsledek toho, že park, do té doby veškeré veřejnosti volně přístupný, jí byl z rozhodnutí nového majitele panství bez udání důvodů uzavřen.³⁹⁵ Tento postup se nezamlouval ani členům městského zastupitelstva. Ještě roku 1929 se mezi jeho členy ozývaly hlasy žádající, aby byl Ernst Gideon opětovně vyzván k otevření parku.³⁹⁶

Problematika nedovolené úpravy prostranství se řešila několik let. Správa velkostatku vytrvale obhajovala proměnu s tím, že „o nějakém poškození parku nemůže býti řeč, ba naopak zřízení partere a rozsáhlých květinových skupin a růžových alejí park na své kráse jen

---

³⁹⁰ Ibidem, s. 313–314.

³⁹¹ Viz NPÚ ÚOP v Brně (pozn. 138).

³⁹² Ibidem.

³⁹³ Ibidem.

³⁹⁴ Ibidem.

³⁹⁵ Ibidem.

³⁹⁶ Ibidem.

získal.³⁹⁷ Celá záležitost se uzavřela až v říjnu 1930. Konzervátor Státního památkového úřadu profesor František Nábělek ve své závěrečné zprávě informoval, že stávající úprava parteru nebyla dokončena a uvedení do původního stavu již nebylo možné. I přes kritiku směřující k vykácení cenných stromů však tuto proměnu v kontextu celého zámeckého parku vnímal tak, že „*tato částečná úprava, která nenápadně přechází v původní anglický park, není moc rušivá pro toho, kdo neznal park dřívější*“.³⁹⁸

O tom, jak bylo nadále nakládáno s územím parku, informují dopisy se stížnostmi na pokračující nedovolené úpravy, které se zde odehrávaly.³⁹⁹ Jednalo se hlavně o kácení stromů. Svou roli v tomto případě sehrála skutečnost, že správa velkostatku zaměstnala zahradníka Bohumila Jelínka, který bez blíže určených důvodů o své vlastní vůli provedl v roce 1923 nedovolené kácení stromů v parku.⁴⁰⁰ Důsledkem tohoto činu byla další devastace celého prostoru. Zahradník byl sice okamžitě propuštěn, ale nic to nezměnilo na stávající situaci. Státní památkový úřad začal okamžitě jednat. Celou situaci přijel krátce po oznámení v únoru 1924 zkontrolovat konzervátor František Nábělek, který potvrdil vykácení cenných dřevin. Jediným pozitivem ve stávající velmi nešťastné situaci byla skutečnost, že byl zaměstnán nový zahradník Alois Machač. Na rozdíl od svého předchůdce se o park pečlivě staral.⁴⁰¹

Trvalejší změny postihly i jiný než jen centrální úsek parku. Roku 1920 byl prostor původně sloužící jako kuchyňská zahrada, který se rozkládal na západní straně parku poblíž koňských stájí, přeměněn na ovocnou školku.⁴⁰²

Všechny změny, které v parku proběhly, a s nimi spojené následné komplikace ve svém důsledku vůbec nic nezměnily na oblíbenosti tohoto prostranství mezi členy rodu Loudonů. Park využívali k nespočtým kratochvílím. Od dlouhých procházek, přes neustálé tenisové turnaje, až po časté lovy zvěře v oboře. V zimních měsících se zde projížděli na saních nebo bruslili na hladině bazénu.⁴⁰³

Čas o pár let postoupil a v parku se schylovalo k dalším trvalým změnám. V červnu 1929 podal ředitel velkostatku Bystřice pod Hostýnem Ing. Karel Harraschin, jakožto

---

³⁹⁷ Ibidem.

³⁹⁸ Ibidem.

³⁹⁹ Romantické stavby z parku začaly postupně mizet v průběhu druhé poloviny 19. století. Přestala se jim věnovat pozornost a již nebyly udržovány.

⁴⁰⁰ Ibidem.

⁴⁰¹ Ibidem.

⁴⁰² Ibidem.

⁴⁰³ Viz MZA Brno (pozn. 154).

zástupce majitele pozemku Ernsta Gideona svobodného pána Loudona, žádost týkající se parcelace plochy části zámeckého parku.⁴⁰⁴ Na ploše bývalé kuchyňské zahrady měla být vytvořena nová stavební místa. Městská rada rozhodnutí kvitovala a žádost postoupila k jednání městskému zastupitelstvu. To schvalovalo rozhodnutí a svůj postoj odůvodnilo tím, že „*pozemky, které mají býti na stavební místa rozděleny, leží při okresní silnici, po celé délce je položena dokonalá kanalizace a elektrické osvětlení, kterážto nákladné zařízení by bylo zastavením těchto ploch prospěšně využito.*“⁴⁰⁵

Proti udělení povolení k parcelaci vystupoval od prvopočátku člen městského zastupitelstva František Ermis, který v ještě červnu 1929 podal oficiální námitku Státnímu památkovému úřadu. Při jednání městského zastupitelstva bylo navíc jednotlivci upozorněno na to, „*jakých metod se používalo při získávání podpisů pro tuto věc a co bylo za podpisy slibováno.*“⁴⁰⁶

Nakonec se však 2. října 1929 uskutečnilo komisionální jednání. Stalo se tak přes všechny snahy Františka Ermise i ostatních, kteří se park snažili ochránit. Jako zástupce Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko se jednání účastnil Ing. arch. Vladimír Dufka. Při této příležitosti připomenul, že park i zámek tvoří nedílný celek, a to na základě paragrafu 20 pozemkového zákona z roku 1924. Žádal proto, aby konečné rozhodnutí v této věci učinilo Ministerstvo školství a národní osvěty ve spolupráci se Státním pozemkovým úřadem. Současně nastínil podmínky, za nichž by bylo možné akceptovat rozparcelování uvedeného pozemku.⁴⁰⁷

Jediný ze zúčastněných, kdo vyjádřil nesouhlas, kvůli devastačnímu dopadu na podobu parku, byl zástupce Okrašlovacího spolku a bystřický učitel Jindřich Tomášek. Vážnost postoje zdůraznil protestním odchodem z jednání. I přes veškeré snahy přívrženců zámeckého parku parcelace části zámecké zahrady nakonec proběhla. Stalo se tak za podmínek, které určil Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně.⁴⁰⁸

Přes všechna upozornění nadále pokračovalo postupné znehodnocování parku. V dubnu 1930 byla adresována Státnímu památkovému úřadu stížnost týkající se bourání skleníku v květinové zahradě. V říjnu 1929 již byla zbořena propojovací chodba mezi

---

⁴⁰⁴ Ibidem.

⁴⁰⁵ Ibidem.

⁴⁰⁶ Ibidem.

⁴⁰⁷ Ibidem.

⁴⁰⁸ Ibidem.

skleníkem a zámek, v níž se původně nacházela zimní zahrada. Situace se vyostřovala. Kácení v parku doplněné o boření skleníku pokračovalo. František Ermis proto opětovně žádal, aby Státní památkový úřad zakročil. Důvody poškozování parku viděl v rozhodnutích ředitele velkostatku Harraschina. Památkový úřad začal situaci zabývat až po několika marných výzvách. Jelikož vedení velkostatku své kroky zdůvodnilo špatným stavem památky, byl pověřenými orgány „*s touto změnou, která neublížila ani zámku ani parku.*“⁴⁰⁹ dodatečně vysloven souhlas, což ve své podstatě vedlo k pokračování devastace parku.

Osud parku a stejně tak zámku byl nakonec zpečetěn roku 1933, kdy Ernst Gideon prodal bystrčické panství. Roku 1935 jej získalo do vlastnictví Ministerstvo obrany, které zde zřídilo sklad zdravotního materiálu a nenávratně změnilo jeho podobu.⁴¹⁰

---

⁴⁰⁹ Viz NPÚ ÚOP v Brně (pozn. 138).

⁴¹⁰ Viz (pozn. 67).

11. Stavby v parku

Na přelomu 18. a 19. století se do centra pozornosti dostává nespoutanost volné přírody. Skrývala v sobě totiž půvaby, které byly oceňovány a stavěny do kontrastu s idylickou krajinou Arkádie, kterou propagoval kupříkladu Lancelote Brown.⁴¹¹ Takováto krajina oslovovala svou malebností a zároveň vyvolávala emoce,⁴¹² což vedlo ke vzniku další vývojové fáze anglické krajinářské školy označované jako *picturesque style*.⁴¹³ Romantické touhy nakonec vyvrcholily ve vytváření divoce působících scénérií doplněných o prvky jako uměle vytvořené ruiny.⁴¹⁴ Do polemiky o malebném stylu nakonec zasáhl Humpry Repton (1752–1818), který prosazoval novou zahradní kompozici označovanou jako krajinářský styl.⁴¹⁵ Jeho podstatou byl přechod mezi idylickou krajinou a *picturesque style*. V těchto zahradách se uplatňovaly hlavně stylově rozmanité zahradní stavby, jakými byly pavilony, chrámky, umělé jeskyně a další druhy staveb. Některé z nich se nacházely i v zámeckém parku v Bystřici pod Hostýnem.⁴¹⁶

Výstavba sentimentálních staveb v parku proběhla celkem ve třech etapách. První dvě jsou spojené s hrabětem Johannem Nepomukem Wengerským a proběhly v letech 1810 a 1820. Třetí fáze je pak spojena s Olivierem Karlem svobodným pánem Loudonem a lze ji datovat pouze přibližně do období druhé poloviny 19. století. V této době vznikly v areálu parku stavby jako tenisový kurt, kuželkárna či střelnice. Nedochovaly se žádné účty za výstavbu ani stavební dokumentace. Veškeré dostupné informace o podobě staveb pocházejí z inventářů, případných účtů za drobné opravy a obrazů zachycujících jejich podobu. To však neplatí o stavbách z období druhé poloviny 19. století. V tomto případě se nedochovalo nic. O existenci staveb se dozvídáme z plánu parku z roku 1885. Ze staveb vzniklých v tomto období existuje pouze fotografie tenisového kurtu.

---

⁴¹¹ Dana Wilhelmová, *České zahradní umění klasicismu a romantismu v kontextu evropského vývoje (1720–1850)*, Brno 2019, s. 105.

⁴¹² Ibidem.

⁴¹³ Jiří Dohnal, *Výtvarné, architektonické a krajinářské souvislosti Lednicko-valtického areálu a jejich proměna v čase* (disertační práce), Ústav zahradní a krajinářské architektury ZF MENDELU, Lednice 2015, s. 40.

⁴¹⁴ Ibidem, s. 53.

⁴¹⁵ Viz Wilhelmová (pozn. 411), s. 107.

⁴¹⁶ https://www.npu.cz/uop/ceske-budejovice/vystavy/krajinarsky-park-cervený-dvůr/cd_park_2016_panely-web.pdf, vyhledáno cit. 17. 11. 2020.

11.1 Čínský letohrádek (Chinesisches Lusthaus)

Tento osobitý a velmi působivý pavilon vnášel do prostředí bystrického parku jedinečný orientální prvek. Současně také představoval i jednu z prvních drobných architektur, které zde byly postaveny. Jejím prostřednictvím byl do zámeckého parku vnesen styl anglo-čínské zahrady.⁴¹⁷ O jeho prosazení v Evropě se značnou měrou zasloužil Wiliam Chambers (1723–1796).⁴¹⁸ Jeho pojednání o principech čínské zahrady vedla k rozšíření čínských motivů zejména ve formě pavilonů do evropských zahrad.⁴¹⁹

Čínský pavilon (Chinesisches Lusthaus) byl postaven kolem roku 1810 poblíž Velké kuchyňské zahrady (Große Küchl Garten).⁴²⁰ O tom, jak pavilon vypadal, svědčí zápis v hospodářské knize⁴²¹ a obraz, na kterém je částečně zachycen. [93] Byla to podélná přízemní stavba, do níž se vcházelo přes prosklené dveře. Ve střední části byl pavilon mírně vyvýšen do lucerny čtvercového tvaru. V inventáři je toto vyvýšení označeno jako „kupole“, která byla ze čtyř stran prosklená. Tato kupole měla asi evokovat střechu pagodovitého typu. Na střední část stavby navazovala po bocích dvě křídla. V každém z nich se nacházely tři velké prostory, mající podobu lomeného tvaru gotického okna. Tato okna byla po celé své ploše vyplněna drátěným pletivem. Exteriér pavilonu měl červeno-zelenou barevnost a byl zdoben typickými čínskými vzory, mezi nimiž vynikal motiv draka. Pavilon byl propojen s voliérou průchodovými prosklenými dveřmi, a to i přesto, že sám částečně také sloužil jako voliéra.

Inspirací pro konečnou podobu *Čínského pavilonu* (Chinesisches Lusthaus) byla hraběti Wengerskému vyobrazení z časopisu *Kleines Ideen-Magazin für Gartenliebhaber*,⁴²² který se vyskytoval v zámecké knihovně. Podle soupisu knih vlastnil hrabě všechny jeho výtisky.⁴²³ Při jejich bližším prozkoumání zjistíme, že stavba bystrického *Čínského pavilonu* odpovídala svou podobou dvěma předlohám, jež zde byly uveřejněny v letech 1800 a 1801. Střední část byla postavena podle návrhu pavilonu v čínském stylu určeném pro drůbež a holuby. Prosklená lucerna byla určena holubům. Zbytek plochy stavby byl vyhrazen drůbeži. Zajímavostí je, že boční křídla byla postavena podle návrhu skleníku v gotickém slohu, což byl

⁴¹⁷ Viz Novák (pozn. 349), s. 46.

⁴¹⁸ Ibidem

⁴¹⁹ Viz Dohnal (pozn. 413), s. 40.

⁴²⁰ Viz MZA Brno (pozn. 218).

⁴²¹ Ibidem.

⁴²² Celý název magazínu zněl *Kleines Ideen-Magazin für Gartenliebhaber oder Sammlung von Ideen, die mit wenig Kosten auszuführen sind*.

⁴²³ Viz MZA Brno (pozn. 230).

zřejmě i důvod toho, proč plochy oken tak silně připomínaly úzká štíhlá gotická okna zakončená lomeným obloukem. Zdejší pavilon tedy vznikl kombinací těchto dvou staveb, čímž byla nepochybně vytvořena velmi originální stavba.

11.2 Ptačí voliéra (Vogelhaus)

Z hospodářských inventářů víme, že ptačí voliéra byla jakožto samostatná stavba v parku postavena až roku 1830.⁴²⁴ Stalo se tak z iniciativy Oliviera Karla svobodného pána Loudona. Voliéra zde bez jakýchkoliv větších architektonických úprav stála až do roku 1854, kdy je v inventářích zmíněna naposledy.⁴²⁵ O jejích dalších osudech ve druhé polovině 19. století nejsou dochovány žádné bližší informace. Jednalo se o jednoduchou konstrukci, do jejíhož vnitřního prostoru se dalo vstoupit. Sestávala z 12 drátěných stěn a nebyla nijak dekorovaná. Nejednalo se však o jedinou stavbu tohoto druhu v parku. Další voliéra byla propojená s *Čínským pavilonem*, kvůli čemuž ji zřejmě hospodářský správce nezahrnul do inventárního výčtu jako samostatnou stavbu.⁴²⁶

11.3 Poustevna (Eremitage)

Poustevna představovala druhou nejstarší stavbu v zámeckém parku. V hospodářských knihách je doložena již roku 1810.⁴²⁷ Rozprostírala se poblíž *Malé kuchyňské zahrady*. O kousek výše nad *Poustevnou* se nacházel *Lázeňský domek* (Baadhaus). Přesnou podobu *Poustevny* však neznáme, ale pravděpodobně šlo o ideální místo k rozjímání. Z indikační skici vyplývá, že se jednalo o dřevěnou stavbu umístěnou v lese nedaleko vodní tůňky, která zde vznikla po úpravě vodního toku vedoucího z Velkého rybníka. Přináležela k ní zahrádka, v níž stála stavba označená jako letohrádek. Dále byl v prostoru poustevny i holubník. Poblíž se pak nacházela skála s uměle vytvořeným vnitřním prostorem, do kterého se vstupovalo skrze kamenné dveře, jež vedly do sklepa. Jak dokládá zmínka v časopisu *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild*, tak z celé poustevny nakonec zůstal zachován pouze skalní prostor, který získal označení grotta.⁴²⁸ Je

---

⁴²⁴ Viz MZA Brno (pozn. 236).

⁴²⁵ Viz MZA Brno (pozn. 261).

⁴²⁶ Viz MZA Brno (pozn. 236).

⁴²⁷ Viz MZA Brno (pozn. 218).

⁴²⁸ Viz Kolektiv autorů (pozn. 22), s. 10.

pravděpodobné, že grotta vydržela v parku tak dlouho právě kvůli možnosti praktického využití sklepu. Ještě roku 1912 se v něm uskladňovalo ovoce.⁴²⁹

11.4 Lázeňský domek (Baadhaus)

Poprvé se budova sloužící lázeňským procedurám objevila v hospodářských inventářích roku 1795 a zanikla pár let po svém zřízení.⁴³⁰ Znovu byl lázeňský dům vystavěn až roku 1820.⁴³¹ V obou případech se naprosto shodně jednalo o vanové lázně. Z ilustračního plánu v časopisu *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild* je patrné, že budova lázní ležela poblíž Malé kuchyňské zahrady nedaleko *Poustevny*. [4] Návštěvník při vstupu do lázeňského domku musel nejprve projít skrze kyvné dveře do předsíně, odkud se mohl vydat do dalších místností. Nacházely se zde dva pokoje osvětlené skrze polokruhová okna. Dále zde byly dvě lázeňské komory, které byly situovány vedle kuchyně, jejíž hlavní vybavení představoval kovový kotel. Komory zřejmě fungovaly jako koupací místnosti. V lázeňské budově se nacházely celkem tři koupací vany doplněné o kbelíky na vodu.⁴³² Většina vybavení byla dřevěná. Stavba tak asi měla v lázeňských hostech navozovat příjemný dojem venkova.

11.5 Tahitský chrámek (Otahitischer Tempel)

Jednoduchá stavba kruhového půdorysu byla zastřešena kupolí s prosklenou lucernou. Vstup do vnitřního prostoru byl možný dvěma vchody skrze kyvné dveře. Chrámek byl situován v těsném sousedství lipového háje, kam ostatně směřoval i jeden z jeho hlavních vchodů. Chrám byl postaven roku 1820⁴³³ a zanikl roku 1847.⁴³⁴ Tato stavba zřejmě měla upomínat na cesty Jamese Cooka do Tichomoří.

11.6 Švýcárna (Schweizer Haus)

Objekt se řadil do skupiny staveb vystavěných kolem roku 1820⁴³⁵ a pravděpodobně zanikl v období do roku 1885. Podrobný plán zámeckého parku se o této stavbě totiž

---

⁴²⁹ Ibidem.

⁴³⁰ Viz MZA Brno (pozn. 314).

⁴³¹ Viz MZA Brno (pozn. 320).

⁴³² Ibidem.

⁴³³ Viz MZA Brno (pozn. 320).

⁴³⁴ MZA Brno, fond F 145, kniha 1003, hospodářský inventář 1847.

⁴³⁵ Viz MZA Brno (pozn. 320).

nezmiňuje. Ke *Švýčárně* (Schweizer Haus) patřila ovocná zahrada, dvůr a studna. Dům byl dvoupatrový a důraz na prostší vybavení některých pokojů měl v návštěvníkovi evokovat, že se nachází v selském stavení. Vstup do budovy byl umožněn přes hlavní vchodové dveře, které vedly do předsíně. Ihned u vchodu po pravé ruce byl situován pokoj osvětlovaný jedním oknem s mřížovím. Dále bylo možné nalézt v přízemí kuchyni. Nalevo od ní byl velký pokoj, který byl dveřmi propojen s další rozlehlou místností označovanou jako Ptačí pokoj. Z něj vedly dveře rovnou na zahradu. Hlavní vybavení Velkého pokoje představovala velká selská kachlová kamna obklopená ze dvou stran dřevěnými lavicemi. Ostatní pokoje byly vytápěné pomocí železných kamen. Ve druhém patře, kam bylo možné vystoupat po schodech, našel návštěvník další místnosti. Tentokrát se jednalo o dva obyčejné pokoje a kabinet s retirádou. Zajímavostí je, že i ve druhém patře se nacházela kuchyně. Na půdě se nalézal holubník.⁴³⁶

11.7 Tenisový kurt

Kurt byl postaven pravděpodobně až ve druhé polovině 80. let 19. století. Rozkládal se v původně zalesněném prostoru poblíž východního křídla zámku. Jak nasvědčují fotografie, tak byl kurt oplocen. [98] Stalo se tak asi z praktických důvodů kvůli létání tenisového míčku. U kurtu byla postavena jednopatrová dřevěná stavba charakteru altánu zastřešeného slámou. [106] Ve střední části byla stavba vyvýšená a tento malý prostor byl ohrazen dřevěným zábradlím. Dalo se sem vystoupat po schodech umístěných před zadní části stavby. Prostor asi sloužil jako místo pro hlavního rozhodčího při tenisových turnajích. Dolní část altánu byla volně průchozí.

---

⁴³⁶ Ibidem.

12. Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala nejen problematikou zámku v Bystřici pod Hostýnem, svou pozornost jsem zaměřila i na prostor přilehlého zámeckého parku. Pokusila jsem se nastínit rozložení vnitřních prostor zámku v rámci jeho dispozice a také podobu některých zámeckých místností. Ve druhé části práce jsem se soustředila na zámecký park, u něhož jsem se snažila zrekonstruovat jeho podobu v průběhu vymezeného časového období, a to včetně popisu sentimentálních zahradních staveb.

Jako stěžejní zdroj informací mi sloužily archivní prameny rozmanitého charakteru. Oproti očekávání se ukázalo, že hospodářské knihy, ač pečlivě vedené, nezachycují bohaté vybavení zámeckých interiérů. Až na výjimky je v nich uveden pouze strohý výčet základního hospodářského vybavení. I přesto se však ukázaly jako velmi přínosné. Částečně umožnily lokalizaci některých pokojů a taktéž se z nich dal odvodit i jejich účel. Jako nepostradatelné se ukázaly hlavně pro prostor zámeckého parku. Obsahovaly totiž stručný popis staveb, které se zde nacházely.

Přes veškerou přínosnost hospodářských knih se nepodařilo určit polohu všech zámeckých pokojů. Kámen úrazu v tomto případě představuje absence půdorysu z období 19. století. Po kontaktování Vojenského ústředního archivu a Agentury pro hospodaření s nemovitým majetkem MO ČR – Oddělení územní správy nemovitého majetku Brno se ukázalo, že dokumenty by měly být uloženy na stavebním úřadu města Bystřice pod Hostýnem. Během psaní práce však nebyly zaměstnanci úřadu nalezeny. Pozdější plánovou dokumentaci se podařilo dohledat ve fondu *Velkostatek Bystřice pod Hostýnem*. Tyto půdorysné plány zachycují podobu zámku až kolem roku 1915. Totožné plány byly v průběhu psaní práce nalezeny i v Městském muzeu Bystřice pod Hostýnem, avšak bez časového určení. Porovnáním se je podařilo datovat. Plány v práci sloužily jako vhodná ilustrace stavebních změn.

Z pramenů vyplynulo, že při přestavbě bystřického zámku ve druhé polovině 19. století měl částečný vliv na podobu pokojů dekoratér Friedrich Otto Schmidt, vlastník stejnojmenné vídeňské firmy. Jelikož tento podnik stále existuje, pokusila jsem se v průběhu psaní práce kontaktovat jeho vedení. Současný ředitel firmy a potomek jejího zakladatele mi byl velmi nápomocný, přestože se nakonec ukázalo, že fotografie nábytku a vybavení pro bystřický zámek není možné dohledat bez znalosti sériových čísel.

Informace o zámku v první polovině 20. století obsahuje Archiv bývalého památkového úřadu NPÚ ÚOP v Brně. V písemných dokumentech je velmi podrobně reflektována i postupná proměna parku na počátku 20. století. Pořízení fotografií současné podoby parku pro potřeby práce bylo provázeno komplikacemi. Jelikož park patří pod správu Centra zdravotnického materiálu, je vstup do něj značně omezen. Kvůli onemocnění COVID-19 byl přístup do něj naprosto znemožněn. Snímky parku použité v této práci byly pořízeny díky vstřícnému přístupu a ochotě člena zdejší posádky, npor. Mgr. Tomáše Nagyho.

Jako velmi přínosné se ukázalo nalezení fotografických snímků zachycujících interiér zámku i přilehlého parku. Snímky pocházejí z větší části z rodinných alb Loudonů. Dokumentují původní podobu exteriéru a interiéru zámeckého objektu včetně přilehlého parku. O jejich vysoké výpovědní hodnotě ostatně svědčí fakt, že je využilo i periodikum *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild*. Cenné jsou taktéž fotografie, které pořídil Bohumil Vavroušek, pracovník Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze. Zmíněná fotografická dokumentace představuje hodnotný pramen, který zatím nebyl odborně využit. Je jí tak možné vyplnit bílá místa v dějinách zámku v Bystřici pod Hostýnem. Vhled do života urozené společnosti na bystřickém zámku umožnily deníkové zápisy posledního vlastníka tohoto sídla, Ernsta Gideona svobodného pána Loudona.

Přestože jsem se snažila získat co nejvíce informací z archivních materiálů, bylo nutné porovnat dochované prameny s odbornou literaturou, aby mohlo být umožněno částečné nazření do podoby zámku ve vytyčeném období.

Výzkumem bylo potvrzeno, že reprezentativní místnosti se nacházely zcela tradičně v pianu nobile. Taktéž se potvrdilo, že sídlo bylo rozvrženo v rámci dobových norem a estetiky na místnosti reprezentativní, soukromé a hospodářské prostory.

Prostřednictvím dochovaných řemeslnických vyúčtování se podařilo přiblížit podobu a vybavení konkrétních prostor. Ukázalo se, že při rekonstrukci v historizujícím duchu v 80. letech 19. století dbal její zadavatel Ernst Olivier svobodný pán Loudon na pořízení veškerého inventáře v dřevěném materiálu a na barevnou korespondenci zbývajících vybavení. Z účtů navíc vyplývá, že zakázky sice získaly vídeňské firmy, ale pokud to situace umožnila, podíleli se na jejich realizaci místní řemeslníci.

Z výzkumu vyplynulo, že velká péče byla jednotlivými majiteli věnována přilehlému zámeckému parku. Představoval důležitou součást zámeckého komplexu. Jeho pojetí odpovídalo otázce dobového vkusu, ale také korespondovalo se stylovým vnímáním

konkrétního majitele. Za zakladatele parku v novodobém krajinářském pojetí je možno považovat hraběte Wengerského, na kterého každý z členů rodu Loudonů navázal svým osobitým pojetím. V práci jsem sledovala proměnu parku v průběhu více než sta let.

Na počátku výzkumu jsem si položila otázku, zda se změna majitele nějak projevila na podobě zámku či zámeckých pokojů. Zjistila jsem, že jednotlivé osobnosti měly vliv na obojí. S novým majitelem proběhla vždy alespoň menší proměna celkové dispozice, a to ve smyslu navýšení počtu místností. Někdy proběhla i přestavba.

Druhou otázkou bylo, zda měly zájmy jednotlivých majitelů vliv na podobu zámeckého komplexu. Zjistila jsem, že jak podoba místností, tak parku reflektovala zájmy majitele. Johann Nepomuk hrabě Wengerský jakožto vášnivý milovník divadelní kultury zřídil na bystřickém zámku divadlo. Botanický zápal Oliviera Karla vedl k přetvoření zimní zahrady a založení skleníku, který přebudoval jeho syn Ernst Olivier. Láska k bílému sportu podnítila výstavbu hojně využívaného tenisového kurtu. Pokračování a rozšiřování odkazu vlastních předků, tolik typické pro šlechtickou společnost, se v průběhu desetiletí projevovalo nejen na budově zámku, ale i v parku. Překrásný park s půvabným zámečkem se vepsal do dobového podvědomí. Krásou komplexu se kochali nejen sami majitelé s urozenou společností, ale i lázeňští hosté a místní obyvatelé.

V práci jsem usilovala o vytvoření popisu stavební historie zámecké budovy a dějin parku. Pokoušela jsem se také nastítnit alespoň v základních rysech jejich podobu, což se na příkladu konkrétních místností a staveb v parku podařilo, přestože se nedochovalo množství písemných pramenů. Získáním nových poznatků navíc byly doplněny dosavadní znalosti. Stále zůstávají nezodpovězené otázky jako příležitost pro budoucí badatele. Jmenovitě by si větší odbornou pozornost zasloužila fresková výmalba slavnostního sálu nebo osoba Johanna Nepomuka hraběte Wengerského.

Práci jsem se snažila napomoci tomu, aby sídlu byla věnována větší pozornost. Po nevhodných stavebních zásazích uskutečněných vojenskou správou, ale i v pozdějších letech, se totiž některé části objektu ocitly v dezolátním stavu. Nelítostný zub času se tak spolu s lhostejností nemilosrdně podepsal na tomto překrásném sídle. Jeho krása zůstala ztracená v čase.

Seznam použitých zkratk

MZA v Brně	Moravský zemský archiv v Brně
NPÚ ÚOP v Brně	Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně
NPÚ GŘ v Praze	Národní památkový ústav, Generální ředitelství v Praze
MO ČR	Ministerstvo obrany České republiky

Seznam obrazové přílohy

1. První vojenské (josefské) mapování Moravy, 1764–1768, mapový list č. 69. Zdroj: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=mo&map_list=m069, vyhledáno dne 15. 11. 2020.
2. Indikační skica Bystřice pod Hostýnem, zámek a park, 1830. Zdroj: MZA Brno, Fond D 9, sign. 0272, Bystritz 1830.
3. Indikační skica Bystřice pod Hostýnem, zámek a park, 1874. Zdroj: MZA Brno, Fond D 9, sign. 0272, Bystritz 1874.
4. Kolektiv autorů, plán zámeckého parku v Bystřici pod Hostýnem, kolem 1912, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Kolektiv autorů, *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild, Herausgegeben von der Dendrologischen Gesellschaft zur Förderung der Gehölkunde und Gartenkunst in Österreich–Ungarn*, Heft IV, Wien 1912.
5. Plán zámeckého parku, nedatováno, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, album plánu zámeckého parku, národněhistorická sbírka, ev. č. 4880.
6. Půdorys předzámčí, přízemí, 1915, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, polohové plány Bystřice pod Hostýnem, ev. č. 289/19.
7. Půdorys předzámčí, přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Odbor rozvoje a investic, Městský úřad Bystřice pod Hostýnem.
8. Půdorys předzámčí, první patro, 1915, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, polohové plány Bystřice pod Hostýnem, ev. č. 289/19.
9. Půdorys předzámčí, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Odbor rozvoje a investic, Městský úřad Bystřice pod Hostýnem.

10. Půdorys hlavní zámecké budovy, přízemí, 1915, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, polohové plány Bystřice pod Hostýnem, ev. č. 289/19.
11. Půdorys hlavní zámecké budovy, přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, polohové plány Bystřice pod Hostýnem, ev. č. 289/19.
12. Půdorys hlavní zámecké budovy, první patro, 1915, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, polohové plány Bystřice pod Hostýnem, ev. č. 289/19.
13. Půdorys hlavní zámecké budovy, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem.
14. Půdorys hlavní zámecké budovy, druhé patro, 1915, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, polohové plány Bystřice pod Hostýnem, ev. č. 289/19.
15. Půdorys hlavní zámecké budovy, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem.
16. Mapa se zámkem a zámeckým parkem, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: <https://mapy.cz/zakladni?x=17.6893000&y=49.4005000&z=11&source=base&id=1701326>, vyhledáno dne 28. 4. 2021.
17. Předzámčí pohled od řeky Bystřičky, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
18. Zámek v Bystřici pod Hostýnem, letecký pohled, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: <https://bystriceph.cz/zamek-bystrice-pod-hostynem/gs-1010>, vyhledáno dne 28. 4. 2021.
19. Bohumil Vavroušek, Celkový pohled na zámek z věže kostela, 1916, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: NPÚ GŘ, Sběrka fotografické dokumentace, inv. č. F026598.
20. Hlavní průčelí věžové brány, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
21. Hradní příkop, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
22. Budova předzámčí západní křídlo, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.

23. Budova předzámčí východní křídlo, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
24. Budova západního křídla předzámčí a přístavku při pohledu z prvního nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
25. Budova východního křídla předzámčí při pohledu z prvního nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
26. Hlavní severní průčelí při pohledu z druhého nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
27. Hlavní severní průčelí při pohledu z parku, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: npor. Tomáš Nagy, 2020.
28. Severovýchodní část nádvoří s rondelem, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
29. Bohumil Vavroušek, Severovýchodní část nádvoří s rondelem, 1916, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: NPÚ GŘ, Sběrka fotografické dokumentace, inv. č. F026602.
30. Západní průčelí při pohledu z druhého nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
31. Západní průčelí při pohledu z parku, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko
32. Jižní průčelí při pohledu z prvního nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
33. Průjezd na druhé nádvoří skrze jižní křídlo, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
34. Jižní průčelí při pohledu ze severního křídla, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
35. Neznámý autor, jižní a východní křídlo zámku při pohledu z nádvoří, kolem roku 1900, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02772.
36. Východní průčelí při pohledu z druhého nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
37. Východní průčelí při pohledu z parku, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.

38. Vjezd do zámeckého parku okolo bývalé kočárovny, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
39. Zeď oddělující prostor bývalé soukromé zahrady od hradního příkopu, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
40. Vstup z průjezdu na hlavní schodiště, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
41. Vstup na boční schodiště, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
42. Vřetenové schodiště ústící ve druhém patře, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Martin Heczko, 2021.
43. Chodba ve východním křídle předzámčí, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
44. Chodba v západním křídle předzámčí, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
45. Chodba v západním křídle předzámčí, přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
46. Chodba v přízemí severního křídla, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
47. Průhled u chodby v přízemí severního křídla do průjezdu ke slavnostnímu schodišti, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová 2020.
48. Expozice Františka Táborského, západní křídlo přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová 2020.
49. Expozice keramiky, severní křídlo přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
50. Slavnostní sál, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
51. Prostory v severním křídle s průhledem do slavnostního sálu, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
52. Prostory v západním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
53. Prostory pro expozici ve východním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.

54. Chodba v jižním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Maroš Janík, 2020.
55. Místnost v jižním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
56. Chodba ve východním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
57. Chodba ve východním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
58. Průhled do expozice ve východním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
59. Průhled místnostmi v západním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
60. Pokoj v jižním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
61. Půdní prostor v jižním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
62. Pohled do interiéru zámecké kaple, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
63. Fragment freskové výmalby zámecké kaple, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
64. Chodba severního křídla, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
65. Chodba jižního křídla, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
66. Enfiláda pokojů ve východním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
67. Pokoj ve východním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
68. Pokoj v severním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.
69. Motiv tapety prostupující výmalbou díky plísní, pokoj v severním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2021.

70. Průhled místnostmi z jižního do východního křídla, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
71. Dřevěná příčka s dveřmi u soukromých apartmánů, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Maroš Janík, 2020.
72. Prostor soukromých apartmá v západním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
73. Prostor soukromých apartmá v západním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
74. Papírové tapety v severním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
75. Papírové tapety v západním křídle, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
76. Slavnostní jídelna v západním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Ivana Dobešová, 2020.
77. Neznámý autor, Slavnostní jídelna v západním křídle, první patro, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Vrbasovo muzeum, Fotografická dokumentace Loudonů v muzeu ve Ždánicích (neinventarizované).
78. Knihovna v severním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
79. Neznámý autor, Interiér knihovny v severním křídle, první patro, Bystřice pod Hostýnem, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Vrbasovo muzeum, Fotografická dokumentace Loudonů v muzeu ve Ždánicích (neinventarizované).
80. Slavnostní sál s průhledem do vedlejší místnosti, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: Marie Heczko, 2021.
81. Neznámý autor, slavnostní sál s průhledem k biliáru, první patro, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Vrbasovo muzeum, Fotografická dokumentace Loudonů v muzeu ve Ždánicích (neinventarizované).
82. Neznámý autor, průhled přes pracovnu, knihovnu až do slavnostního sálu, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Vrbasovo muzeum, Fotografická dokumentace Loudonů v muzeu ve Ždánicích (neinventarizované).
83. Neznámý autor, chodba v přízemí, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Miroslava Bočková, soukromý fond.

84. Bohumil Vavroušek, zimní zahrada a spojovací chodba při pohledu od zámku, Bystřice pod Hostýnem, 1916. Zdroj: NPÚ GŘ, Sběrka fotografické dokumentace, F026599.
85. Neznámý autor, skleník se zimní zahradou při pohledu směrem k zámecké budově, poslední čtvrtina 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02658.
86. Neznámý autor, zimní zahrada, 1890, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02655.
87. Neznámý autor, posezení u šálku čaje v zimní zahradě, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. V popředí v křesle Ernst Olivier sv. p. Loudon s vnukem Ernstem Gideonem; vedle stojí vnučka Marie Alice; s tenisovou raketou v ruce Remigius Olivier; sedící žena u stolu blíže Remigiovi je Alice von Voss. Naproti Ernsta Oliviera sedí jeho manželka Henrietta Seilern-Aspang. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Slavkov u Brna SL00900a001.
88. Neznámý autor, palmový skleník, počátek 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02654.
89. Neznámý autor, skleník s exotickými květinami, počátek 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Vrbasovo muzeum, Fotografická dokumentace Loudonů v muzeu ve Ždánicích (neinventarizované).
90. Neznámý autor, pohled na vstupní věž a zimní zahradu, olej na plátně, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Slavkov u Brna SL01269.
91. Neznámý autor, zahradní průčelí zámku se zámeckým parkem, olej na plátně, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Slavkov u Brna SL01268.
92. Neznámý autor, kaskáda v parku, litografie, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, národněhistorická sbírka, ev. č. 815.
93. Neznámý autor, pohled na Čínský pavilon v parku a severní průčelí zámku, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Martin Číhalík – Zuzana Hlavicová –

Barbora Přehnilová et al., *Stavebně historický průzkum, Bystřice pod Hostýnem – zámecký park*, Brno 2018.

94. Neznámý autor, pohled na zahradní průčelí zámku, litografie, druhá polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, národněhistorická sbírka, ev. č. 815.
95. Neznámý autor, pohled na zámek s parkem od severu, litografie, první polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, fond Fotografie, ev. č. 1/80.
96. Bohumil Vavroušek, pohled na zahradní průčelí zámku, 1916, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: NPÚ GŘ, Sběrka fotografické dokumentace, F026596.
97. Neznámý autor, pohled na zahradní průčelí zámku směrem od kočárovny, 1906, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: : Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02999b002-01.
98. Neznámý autor, oplocení tenisového kurtu a východní průčelí zámku, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02650.
99. Neznámý autor, pohled ze soukromé zahrady zámeckého parku směrem k předhradí, kolem 1912, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Kolektiv autorů, *Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns in Wort und Bild, Herausgegeben von der Dendrologischen Gesellschaft zur Förderung der Gehölzkunde und Gartenkunst in Österreich–Ungarn*, Heft IV, Wien 1912, nestránkováno.
100. Bohumil Vavroušek, lávka přes rybník v zámeckém parku, 1916, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: NPÚ GŘ, Sběrka fotografické dokumentace, F026600.
101. Neznámý autor, prostor u rybníka, 1906, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02999b006.
102. Neznámý autor, zámecký park při pohledu od hlavního zahradního průčelí, 1906, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02999b007.
103. Neznámý autor, obora v zámeckém parku, 1916, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: NPÚ GŘ, Sběrka fotografické dokumentace, F026597.

104. Prostor směrem k oboře ohrazený betonovou zdí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem. Foto: npor. Tomáš Nagy, 2020.
105. Neznámý autor, pozůstatky grotty, 1906, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Milotice M-02999b030.
106. Neznámý autor, tenisový kurt v zámeckém parku, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Miroslava Bočková, soukromý fond.
107. Neznámý autor, pohled do parku od severního průčelí, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Slavkov u Brna SL05112.
108. Neznámý autor, pohled do parku od severního průčelí severovýchodním směrem, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Slavkov u Brna SL05110.
109. Neznámý autor, pohled do parku od severního průčelí severozápadním směrem, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Slavkov u Brna SL05107.
110. Neznámý autor, pohled z balkonu směrem do parku, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: <https://www.facebook.com/photo?fbid=10201854151475791&set=oa.404634823008792>, vyhledáno dne 30. 4. 2021.
111. Neznámý autor, socha generála Ernsta Gideona Loudona v parku, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Národní památkový ústav, územní památková správa v Kroměříži, mobiliární fond zámku Slavkov u Brna SL05116.
112. Neznámý autor, Portrét Remigia Oliviera svobodného pána Loudona u fotoaparátu, nedatováno, Bystřice pod Hostýnem. Zdroj: Vrbasovo muzeum, Fotografická dokumentace Loudonů v muzeu ve Ždánicích (neinventarizované).

Seznam pramenů

Martin Číhalík – Zuzana Hlavicová – Barbora Přehnilová et al., *Stavebně historický průzkum, Bystřice pod Hostýnem – zámecký park*, Brno 2018.

Jan O. Eliáš, *Zámek Bystřice pod Hostýnem, stavebně historický průzkum*, Brno 1993.

Jan O. Eliáš, *Bystřice pod Hostýnem předzámčí, stavebně historický průzkum*, Brno 1994.

Moravský zemský archiv v Brně

Fond pozůstalosti

MZA Brno, fond C 14, kniha 89, Bystřice pod Hostýnem, Prusinovice majitel František Antonín hr. Monte l'Abbate, typ. roz. časový rozsah 1804.

MZA Brno, fond C 14, kniha 13, Bystřice pod Hostýnem Johann Nepomuk hr. Wengerský, odhad 1805.

Fond Indikační skici

MZA Brno, Fond D 9, sign. 0272, Bystritz 1830.

MZA Brno, Fond D 9, sign. 0272, Bystritz 1874.

Fond Velkostatek Bystřice pod Hostýnem

MZA Brno, fond F 145, kniha 950, hospodářský inventář 1790.

MZA Brno, fond F 145, kniha 954, hospodářský inventář 1795.

MZA Brno, fond F 145, kniha 963, hospodářský inventář 1804.

MZA Brno, fond F 145, kniha 964, hospodářský inventář 1805.

MZA Brno, fond F 145, kniha 965, hospodářský inventář 1806.

MZA Brno, fond F 145, kniha 969, hospodářský inventář 1810.

MZA Brno, fond F 145, kniha 978, hospodářský inventář 1820.

MZA Brno, fond F 145, kniha 984, hospodářský inventář 1827.

MZA Brno, fond F 145, kniha 987, hospodářský inventář 1830.

MZA Brno, fond F 145, kniha 990, hospodářský inventář 1833.

MZA Brno, fond F 145, kniha 991, hospodářský inventář 1834.

MZA Brno, fond F 145, kniha 1001, hospodářský inventář 1844.

MZA Brno, fond F 145, kniha 1004, Hospodářský inventář 1854.

MZA Brno, fond F 145, inv. č. 198 Z, karton 263, miscelanea (kontribuce, stavby cest, kanalizace, testamenty, adaptace zámku r. 1853, náhrady válečných škod a rekvizicí způsobených prusko-saskými vojsky r. 1866).

MZA Brno, fond F 145, inv.č. 489, k. 515, účty za řemeslnické práce při zámku a hospodářství 1789–1829.

MZA Brno, fond F 145, inv.č. 489, k. 516, účty za řemeslnické práce při zámku a hospodářství 1830–1850.

Fond Rodinný archiv Laudonů Bystřice pod Hostýnem (1608) 1674–1945

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 762, karton 26, křestní list Remigia Oliviera Karla svob. p. Laudona.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 763, karton 26, potvrzení pro npor. Oliviera svob. p. Laudona o ukončení jeho vojenské služby u 2. Plk. Schwarzenbergových hulánů.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 764, karton 26, cestovní pas Oliviera Karla svob. p. Laudona.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 766, karton 26, oznámení dolnorakouské zemské vlády o udělení inkolátu a povýšení do panského stavu v Království českém a připojených zemích Olivieru Karlovi svob. p. Laudonovi.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 775, karton 26, korespondence s 2. plukem Schwarzenbergových hulánů o vyúčtování kurýrních cest podniknutých v letech 1813–1815 Olivierem Karlem svob. p. Laudonem.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 780, karton 27, seznam rostlin pěstovaných ve sklenících vrchnostenské zahrady v Hadersdorfu.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 806, karton 27, jmenování Arnošta Oliviera svob. p. Laudona komořím z rozhodnutí císaře Františka Josefa I.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 809, karton 27, jmenování Arnošta Oliviera svob. p. Laudona císařem tajným radou.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 811, kart.27, poděkování ministerstva zemědělství Arnoštu Olivieru svob.p. Laudonovi za jeho činnost v Ústřední komisi pro chov koní při vzdání se další působnosti.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 812, karton 27, císař František I. uděluje Arnoštu Olivieru svob. p. Laudonovi velkokříž řádu Františka Josefa.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 818, karton 27, plná moc pro snachu Alici svob. p. Laudonovou k zastupování v záležitostech správy statku Hadersdorf v Dolním Rakousku.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 823, k. 27, Karel Mayreder, stavitel, Vídeň.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 826, k. 27, firma F. O. Schmidt, Vídeň, ateliér pro zařízení a výzdobu místností.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 828, k. 27, Účty firmy F. O. Schmidt, Vídeň.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 829, k. 27, účty za provedené řemeslnické a umělecké práce.

MZA Brno, fond G 194, inv.č. 838, k. 27, Výpis z matriky oddaných o sňatku Remigia Oliviera svob. p. Laudona s Alicí Ferdinandou hr. Vossovou 23. srpna 1882 v Drážďanech.

MZA Brno, fond G 194, inv.č. 849, k. 27, zřízení zahradnického podniku Alicí svob. paní Laudonovou v Hadersdorfu, korespondence o udělení živnostenského oprávnění s úřady, účty.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 863, k. 28, 1914, září 5., Vídeň, Geleatius hr. Thun-Hohenstein, velmistr řádu maltézských rytířů, jmenuje svob. p. Arnošta Gideona Laudona čestným rytířem řádu.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 864, k. 28, jmenování Arnošta Gideona svob. p. Laudona za zásluhy u vojenské sanitní služby čestným vyznamenáním II. třídy.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 866, k. 28, propouštěcí list z branné povinnosti pro vojáka v záloze Arnošta Gideona Laudona u dragounského pl. Č. 7 T. G. Masaryka v Hodoníně.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 867, k. 28, osvědčení o státní příslušnosti Arnošta Gideona svob. p. Laudona k Německé říši.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 869, k. 28, deník 20. 11.1924–19. 5. 1925.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 883, k. 30, korespondence Arnošta Gideona Laudona jako ved. skupiny NSDAP s pracovními úřady v záležitosti potvrzení překážek bránících pracovnímu nasazení občanů ze Ždánic a okolí ve válečné výrobě a s dalšími úřady v otázkách zásobování a daní.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 884, k. 30, pronájem vily dr. Erwina Seidla ve Ždánicích Arnoštu Gideonu Laudonovi.

MZA Brno, fond G 194, inv.č. 890, k. 30, pojistky proti vloupání u pojišťovací společnosti Lloyd, a.s. Praha.

MZA Brno, fond G 194, inv. č. 1179, k. 47, katalog knihovny Johann Nep. hr. Wengerského-Monte l'Abbate, majitele panství Bystřice pod Hostýnem.

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně

NPÚ ÚOP v Brně, Archiv bývalého památkového úřadu, fond P 63/36, Bystřice pod Hostýnem zámek.

Seznam literatury

Monografie:

Ivo Cerman, *Šlechtická kultura v 18. století: Filozofové, mystici, politici*, Praha 2011.

Marie Doláková – Ladislav Hosák, *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*, Brno 1980.

Radek Fukala, *Třicetiletá válka: Konflikt, který změnil Evropu*, Opava 2001.

Helena Chybová – Eva Nedělníková, *Bystřice 1368–2008: Katalog k výstavě o historii města Bystřice pod Hostýnem*, Bystřice pod Hostýnem 2008.

Dita Jelínková, *Šlechta v proměnách: Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*, Praha 2017.

Renata Juráňová, *Jan Rottal a jeho doba*, Holešov 2009.

Georg Kohlmaier – Barna von Sartory, *Houses of Glass: A nineteenth-century building type*, Cambridge 1991.

Jiří Kroupa, Umění a společnost na bystřickém zámku na sklonku 18. století, in: Marie Doláková – Ladislav Hosák, *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*, Brno 1980, s. 270–288.

Jiří Kroupa, *František Antonín Grimm architekt 18. století* (kat. výst.), Kroměříž 1982.

Josef Krumpholc, Místopis soudního okresu bystřického, in: *Historický místopis střední a severní Moravy*, Přerov 1942.

Jiří Kuthan, *Aristokratická sídla období klasicismu*, Praha 1999.

Eva Lukášová, *Zámecké interiéry, Pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století*, Praha 2015.

Eva Lukášová – Vendulka Otavská, *Aristokratický interiér doby baroka ve světle historických inventářů*, Praha 2015.

Petr Mašek, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, díl II. N-Ž, Praha 2010.

Melanie Mertens, *Berliner Barockpaläste: Die Entstehung eines Bautyps in der Zeit der ersten preussischen Könige*, Berlin 2003.

Hana Navrátilová, *Egypt v české kultuře přelomu devatenáctého a dvacátého století*, Praha 2001.

Zdeněk Novák, *Zahrada Evropy. Osudy zahradního umění na Moravě pohledem 21. století*, Praha 2017.

Josef Petráň, *Dějiny hmotné kultury. II/1. Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995.

Marta Pořízková, *Otto Zeman, Bystřice pod Hostýnem* 2005.

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung IV*, Wien 1904.

Bohumír Smutný, *Rodinný archiv Laudonů Bystřice pod Hostýnem (1608) 1674–1945, Inventář*, Brno 2005.

Eva Stejskalová, *Knihy o anglických zahradách na zámku Kačíně*, s. 223. in: *Kamenná kniha: Sborník k historickému romantismu*, Sychrov 1997.

Dana Wilhelmová, *České zahradní umění klasicismu a romantismu v kontextu evropského vývoje (1720–1850)*, Brno 2019.

Gregor Wolny, *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*, Band 1., Brünn 1835.

Florian Zapletal, *Z minulosti Hostýna a Bystřice*, Dolní Újezd 1939.

Články:

Věra Kyasová, *Význam hospodářských inventářů velkostatku Bystřice p. H. pro dějiny umění a uměleckých řemesel*, in: *Věstník muzea v Kroměříži*, 1962, č. 14, s. 229.

Petr Mašek, *Zámecká knihovna Bystřice pod Hostýnem* (nepublikovaná studie, poskytnutá autorem), nestránkováno.

Marta Perůtková, *Laudonové v Bystřici pod Hostýnem*, in: *Střední Morava – vlastivědná revue*, Olomouc 2003, č. 17, s. 12–20.

Václav Štěpán, Historie hradu Obřany v Hostýnských vrších, in: *Zpravodaj Muzea Kroměřížska* 1982/2, s. 37.

Kvalifikační práce:

Ivana Dobešová, *Loudoni a jejich působnost v Bystřici pod Hostýnem na přelomu 19. a 20. století. Deníky svobodného pána Ernsta Gideona Loudona* (bakalářská práce), Katedra historie FFUP, Olomouc 2013.

Ivana Dobešová, *Volný čas šlechty hledáčkem fotoaparátu v letech 1918–1938 na příkladu šlechtických rodů Podstatzkých-Lichtesteinů a svobodných pánů Loudonů* (diplomová práce), Katedra historie FFUP, Olomouc 2018.

Jiří Dohnal, *Výtvarné, architektonické a krajinářské souvislosti Lednicko-valtického areálu a jejich proměna v čase* (disertační práce), Ústav zahradní a krajinářské architektury ZF MENDELU, Lednice 2015.

Anna Fišerová, *Hmotná kultura sídel Krakovských z Kolovrat v letech 1750–1850* (diplomová práce), Historický ústav FF JU, České Budějovice 2017.

Petra Fučilová, *Pražské šlechtické domy v druhé polovině 18. století (na základě rozboru inventářů)* (bakalářská práce), Ústav historických věd FF UPa, Pardubice 2010.

Dita Jelínková, *Šlechta v proměnách: transformace sociálních, politických a ekonomických struktur v letech 1918 až 1948* (disertační práce), Ústav historických věd FF UPa, Pardubice 2015.

Inga Erika Kleinknecht, *Der barocke Klostergarten in der Gartenarchitektur des 18. Jahrhunderts am Beispiel des westfälischen Prämonstratenserklosters Clarholz* (Dissertation), Philosophische Fakultät der Universität zu Köln, Köln 1999.

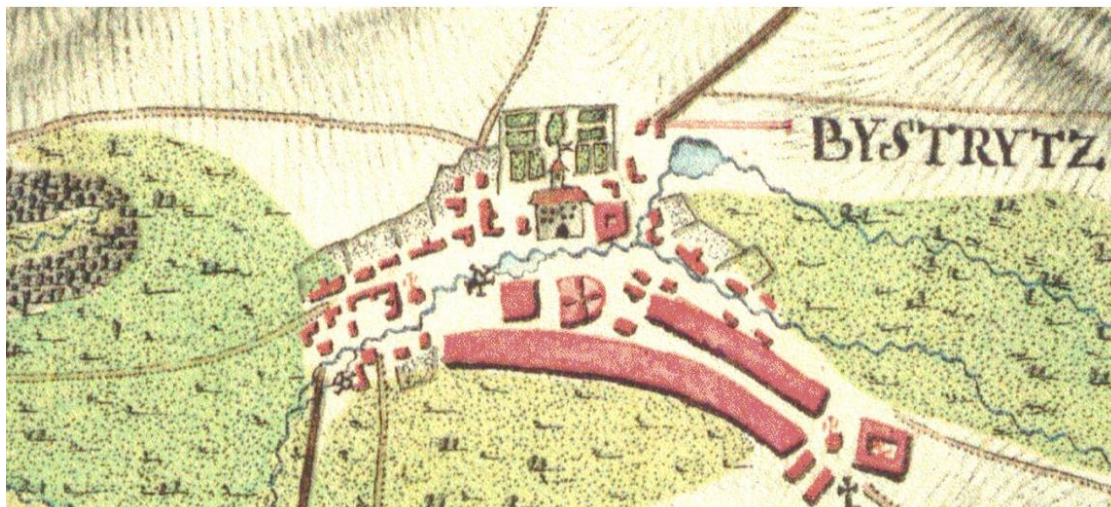
Jiří Kroupa, *Architektonické dílo Františka Antonína Grimma* (diplomová práce), Seminář dějin umění FF MUNI, Brno 1974.

Jiří Kubeš, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500–1740)* (disertační práce), Historický ústav FF JU, České Budějovice 2005.

Kateřina Mertenová, *Pronikání anglického parku do francouzské zahrady v českých zemích* (disertační práce), Ústav teorie a dějin architektury FA ČVUT, Praha 2011.

Eva Nedělníková, *Sbírky rodu Loudonů* (diplomová práce), Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Brno 2012.

Obrazová příloha

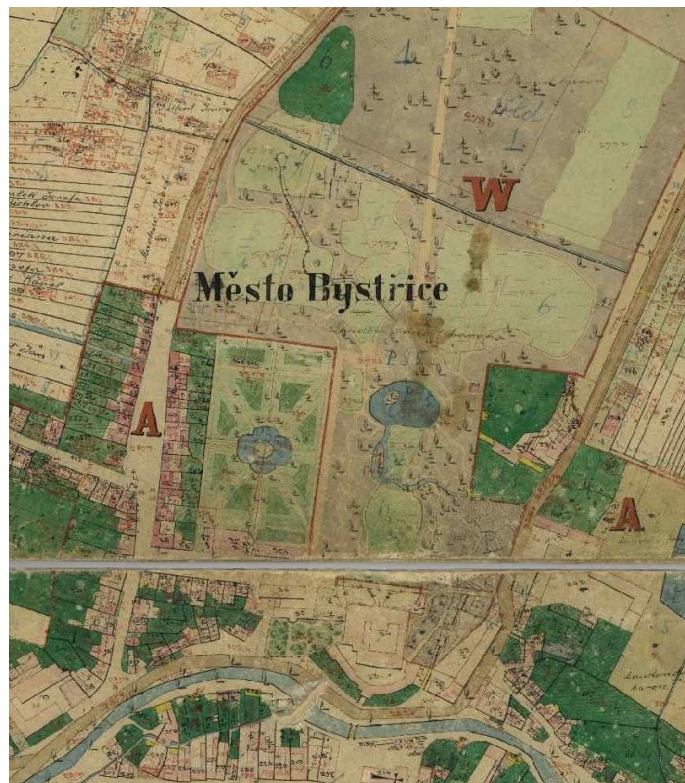

1. První vojenské (josefské) mapování Moravy, 1764–1768, mapový list č. 69.

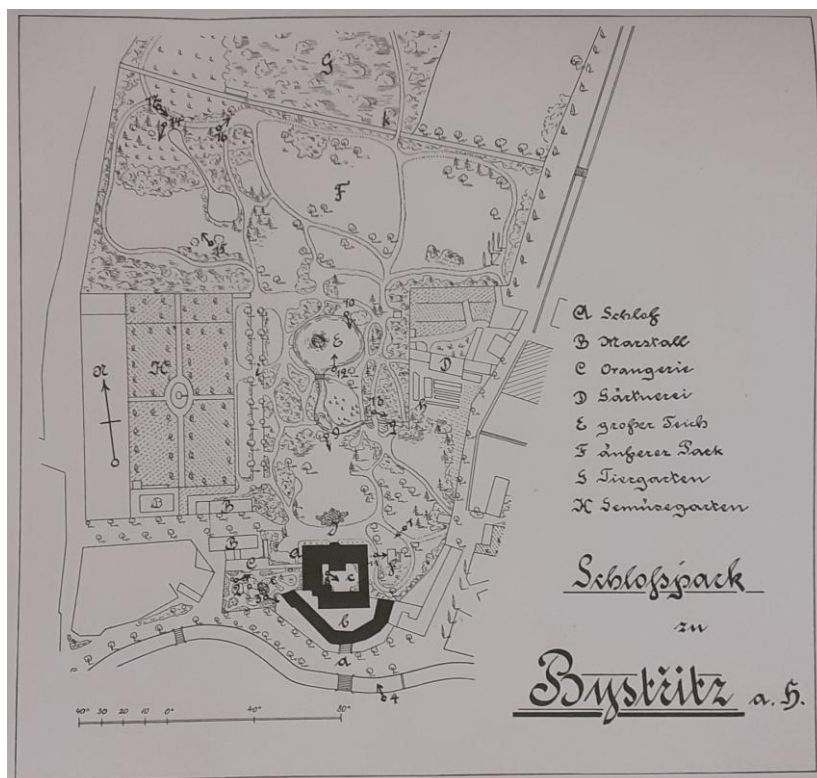

2. Indikační skica Bystřice pod Hostýnem, zámek a park, 1830.

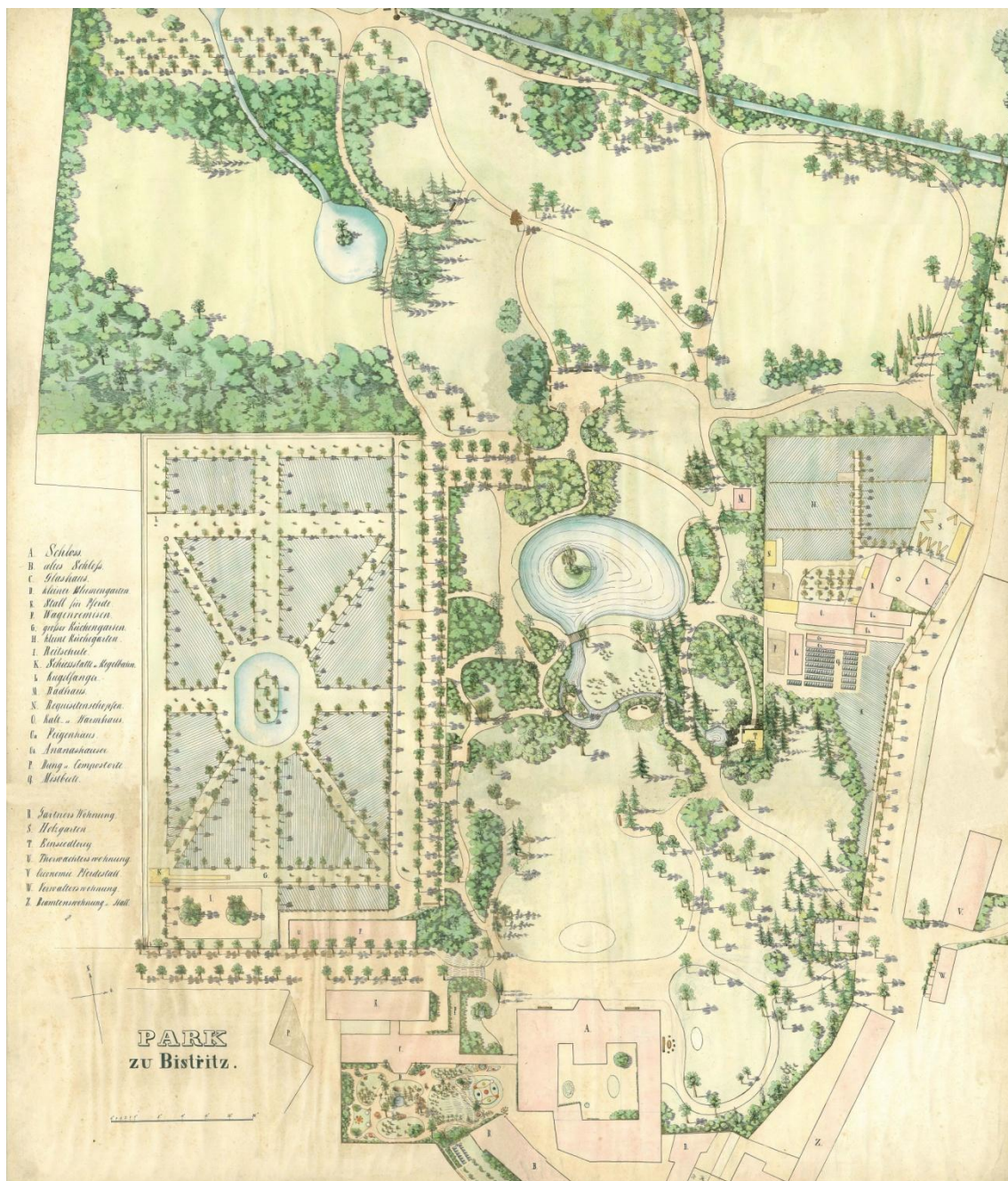

3. Indikační skica Bystřice pod Hostýnem, zámek a park, 1874.

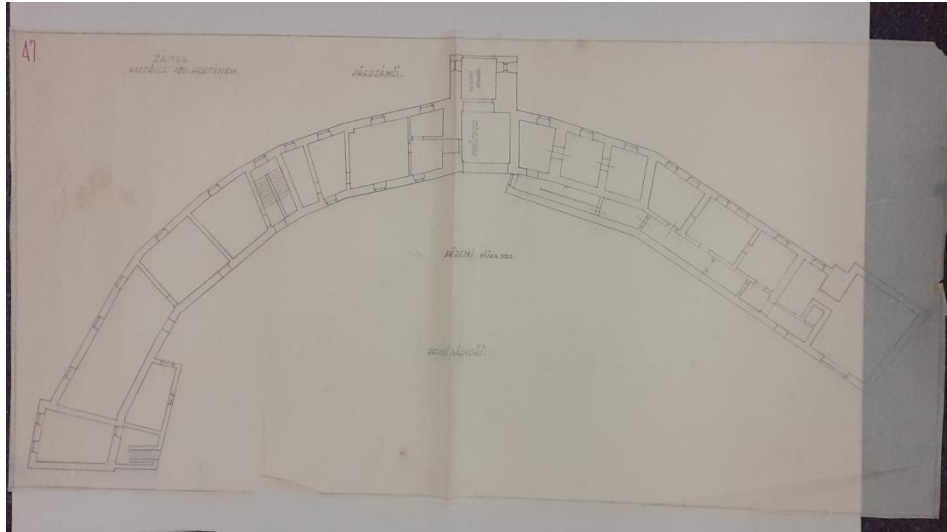

4. Kolektiv autorů, plán zámeckého parku v Bystřici pod Hostýnem, kolem 1912, Bystřice pod Hostýnem.

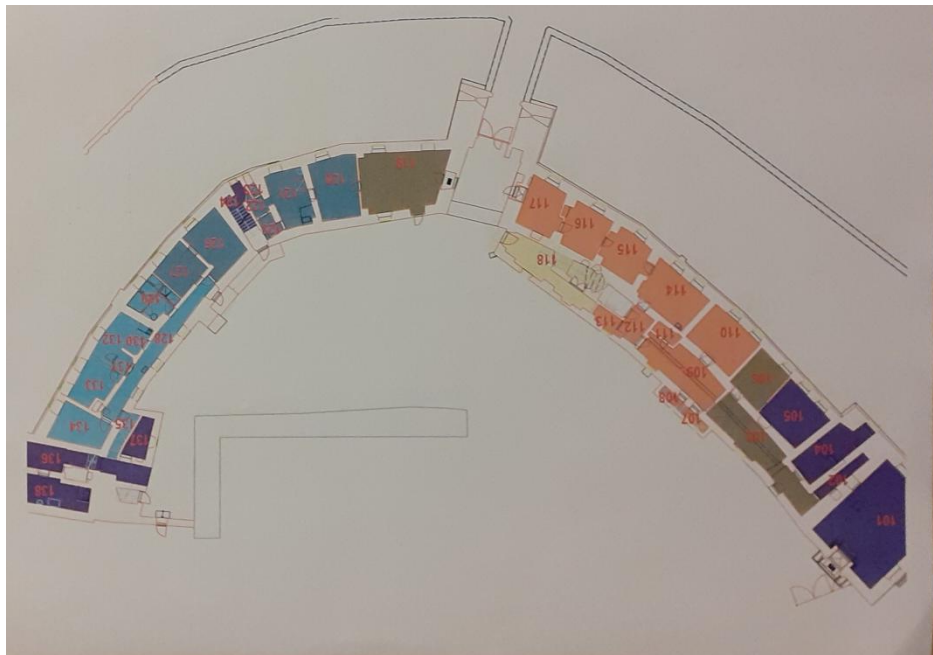

5. Plán zámeckého parku, nedatováno, Bystřice pod Hostýnem.

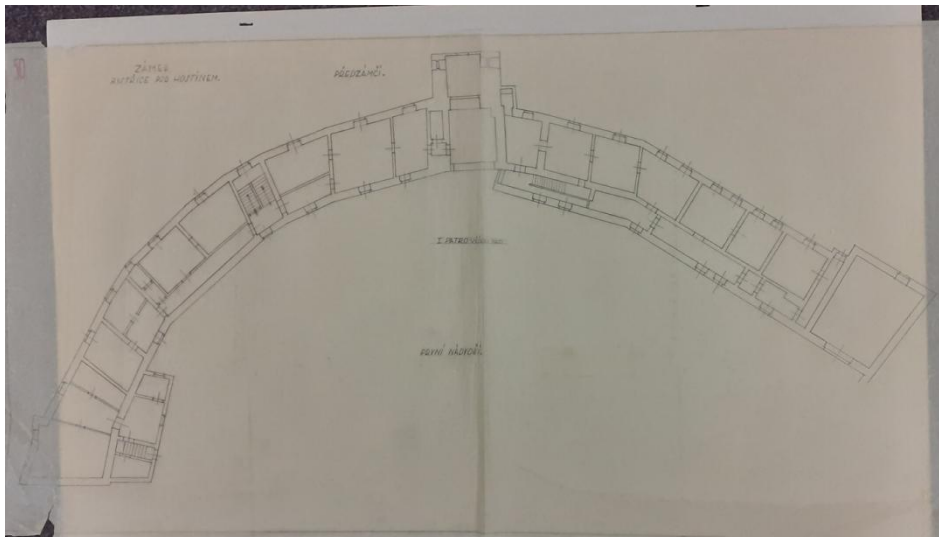

6. Půdorys předzámčí, přízemí, 1915, Bystřice pod Hostýnem.

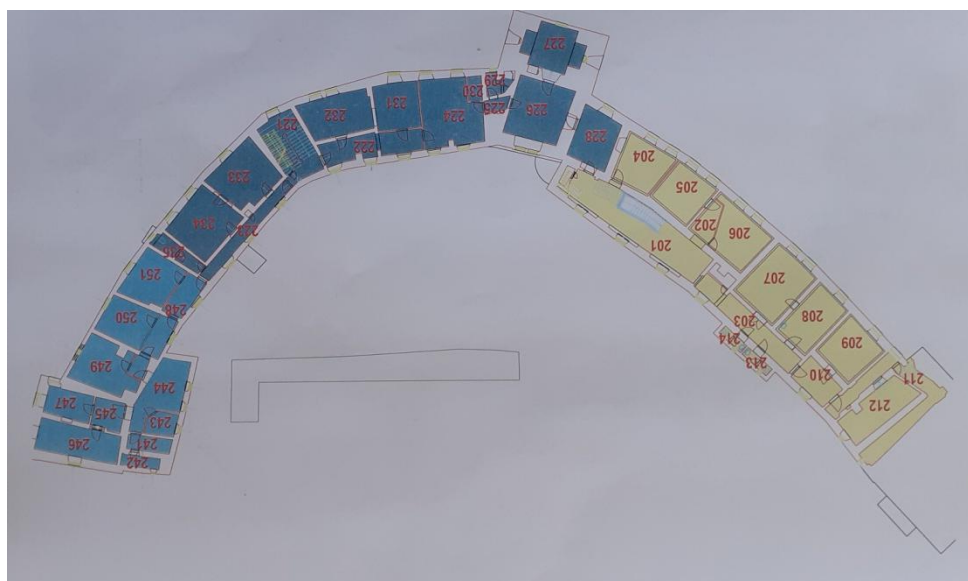

7. Půdorys předzámčí, přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

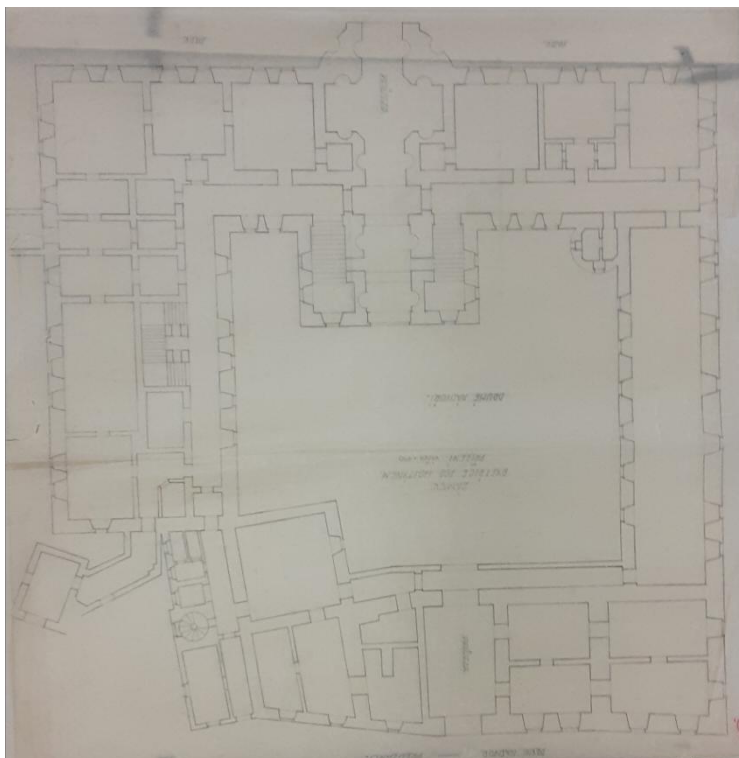

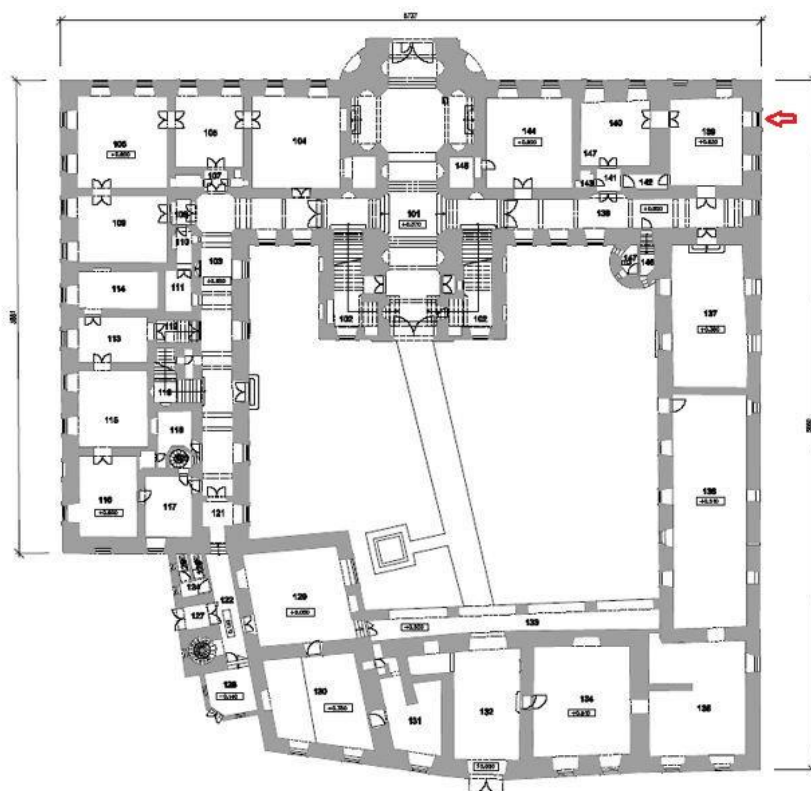
8. Půdorys předzámčí, první patro, 1915, Bystřice pod Hostýnem.

9. Půdorys předzámčí, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

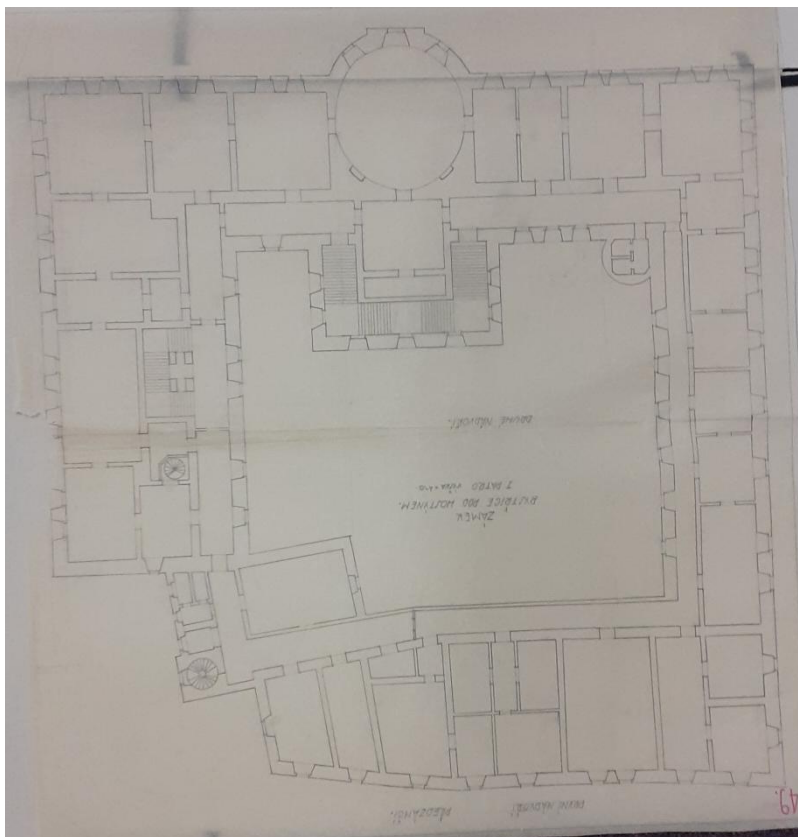

10. Půdorys hlavní zámecké budovy, přízemí, 1915, Bystřice pod Hostýnem.

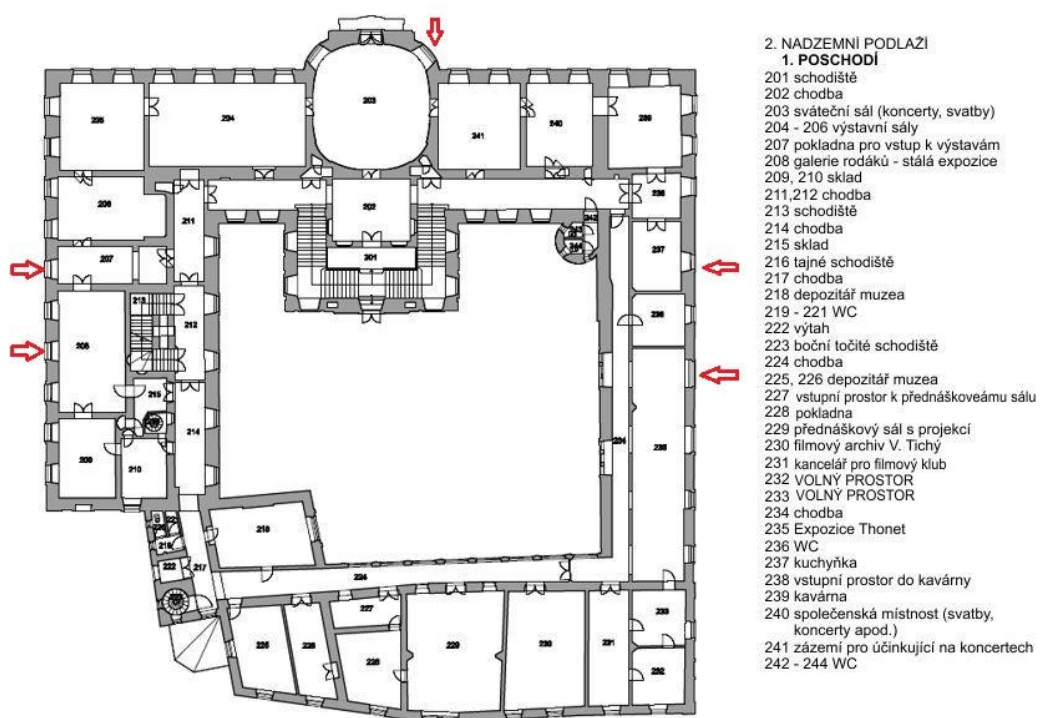

1. NADZEMNÍ PODLAŽÍ
PŘÍZEMÍ
- 103 chodba
  - 104 - 109 muzejní expozice:
  - 104 - 105 keramika
  - 106 dějiny města
  - 107 mini sklad
  - 108 východ z expozic
  - 109 Pracovna F. Táborského
  - 110, 111 sklad
  - 112 chodba
  - 113, 114 sklad nábytku
  - 115 stavební archiv
  - 116 VOLNÝ PROSTOR
  - 117 klubovna Napoleonců
  - 118 prostor u tajného schodiště, vstup do sklepa
  - 119, 120 hlavní schodiště
  - 121, 122 chodba
  - 123 boční točité schodiště
  - 124, 125, 126 WC
  - 127 výtah
  - 128 zádveří "domeček" přístavba
  - 129 dílna
  - 130, 131 sklad - město
  - 132 průjezd na 2. nádvoří
  - 133 dolní arkády
  - 134 sklad IC "půjčovna kol"
  - 135 konírna - sklad město
  - 136 konírna - záhorská scéna
  - 137 pohřební kaple "V. Vokolek"
  - 138 chodba
  - 139 - 145 expozice V. Vokolek
  - 146, 147 WC

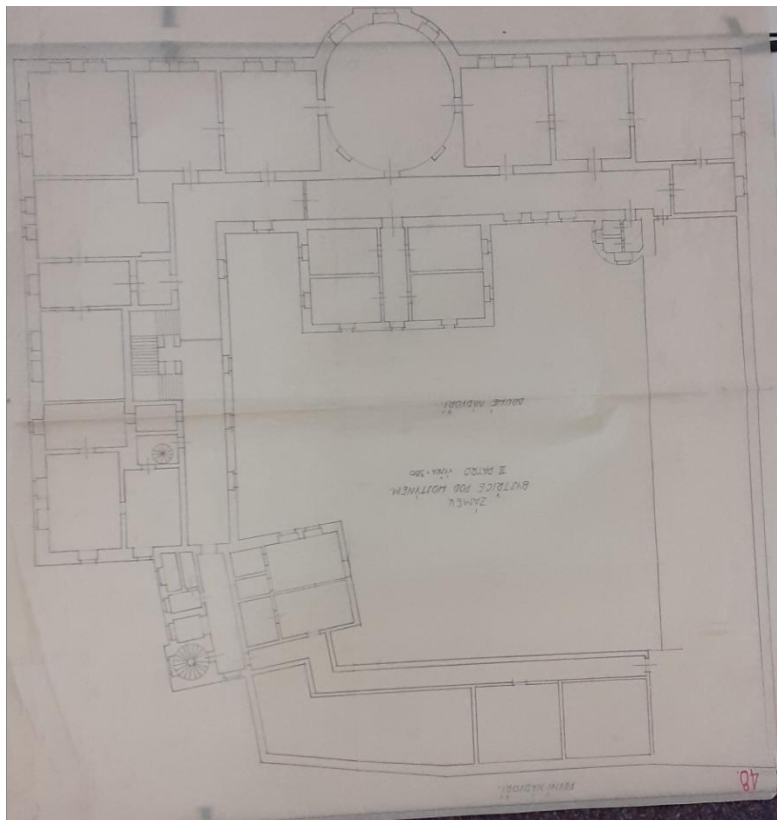
11. Půdorys hlavní zámecké budovy, přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

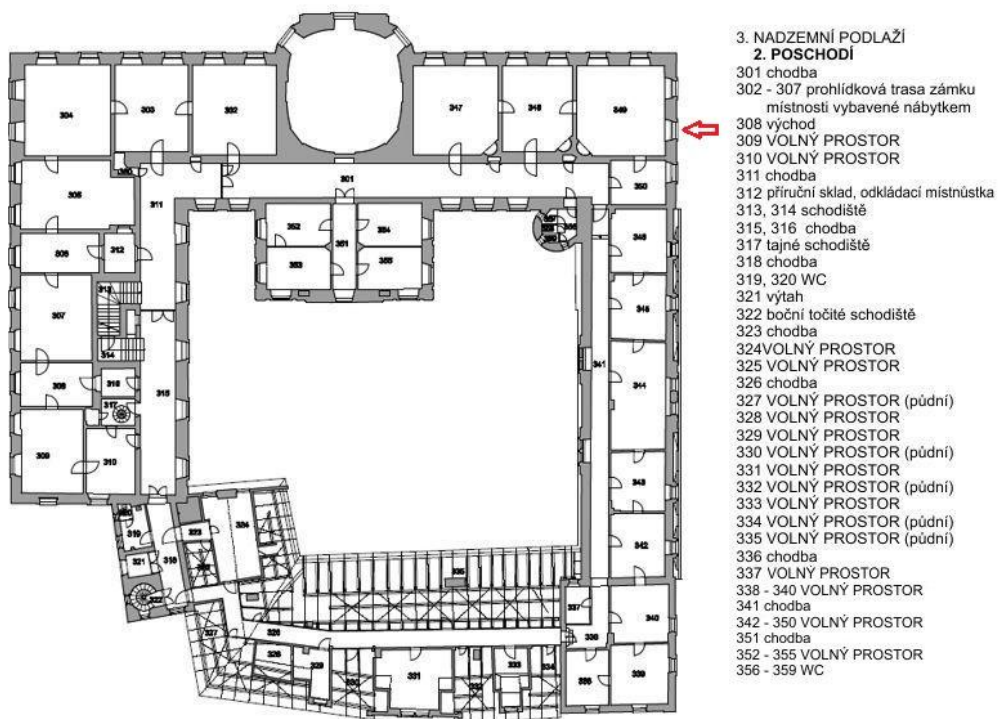
12. Půdorys hlavní zámecké budovy, první patro, 1915, Bystřice pod Hostýnem

13. Půdorys hlavní zámecké budovy, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

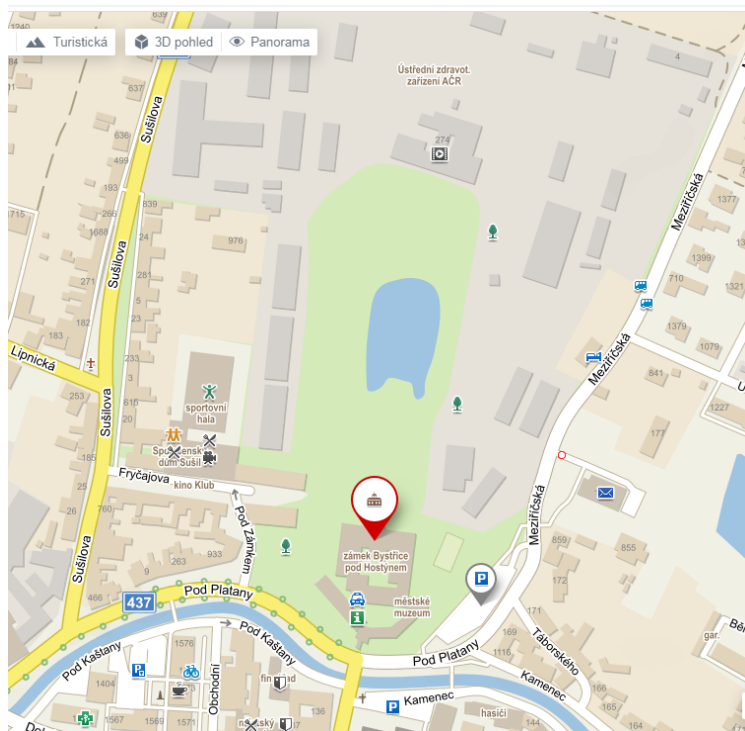

14. Půdorys hlavní zámecké budovy, druhé patro, 1915, Bystřice pod Hostýnem.

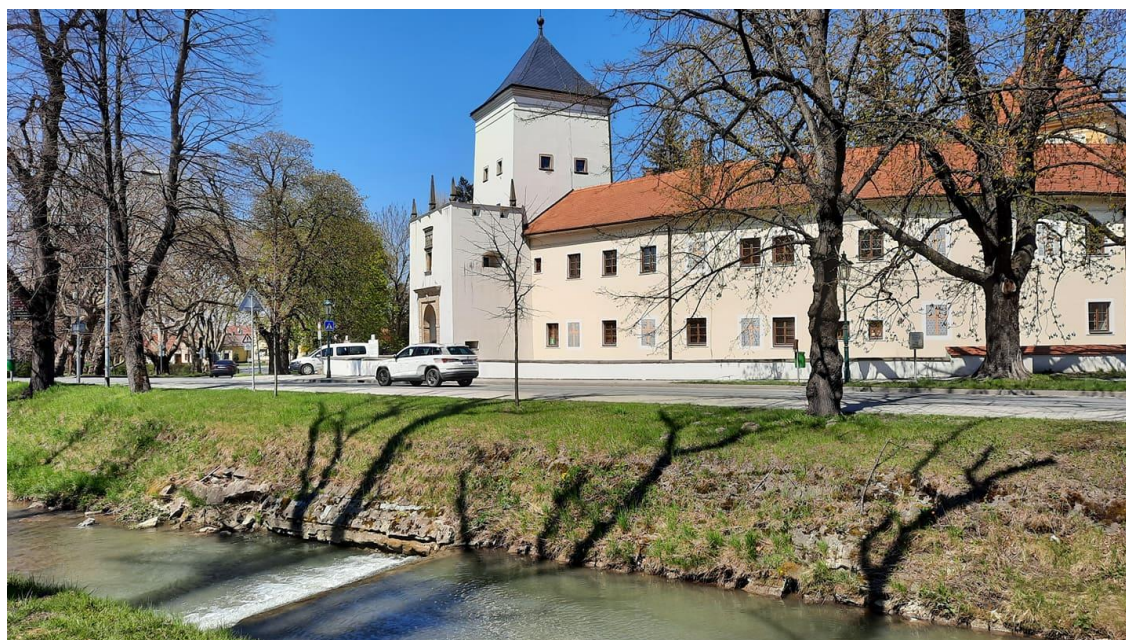

15. Půdorys hlavní zámecké budovy, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

16. Mapa se zámkem a zámeckým parkem, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

17. Předzámčí pohled od řeky Bystřičky, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

18. Zámek v Bystřici pod Hostýnem, letecký pohled, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

19. Bohumil Vavroušek, Celkový pohled na zámek z věže kostela, 1916, Bystřice pod Hostýnem.

20. Hlavní průčelí věžové brány, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

21. Hradní příkop, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

22. Budova předzámčí západní křídlo, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

23. Budova předzámčí východní křídlo, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

24. Budova západního křídla předzámčí a přístavku při pohledu z prvního nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

25. Budova východního křídla předzámčí při pohledu z prvního nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

26. Hlavní severní průčelí při pohledu z druhého nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

27. Hlavní severní průčelí při pohledu z parku, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

28. Severovýchodní část nádvoří s rondelem, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

29. Bohumil Vavroušek, Severovýchodní část nádvoří s rondelem, 1916, Bystřice pod Hostýnem.

30. Západní průčelí při pohledu z druhého nádvoří, současný, Bystřice pod Hostýnem.

31. Západní průčelí při pohledu z parku, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

32. Jižní průčelí při pohledu z prvního nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

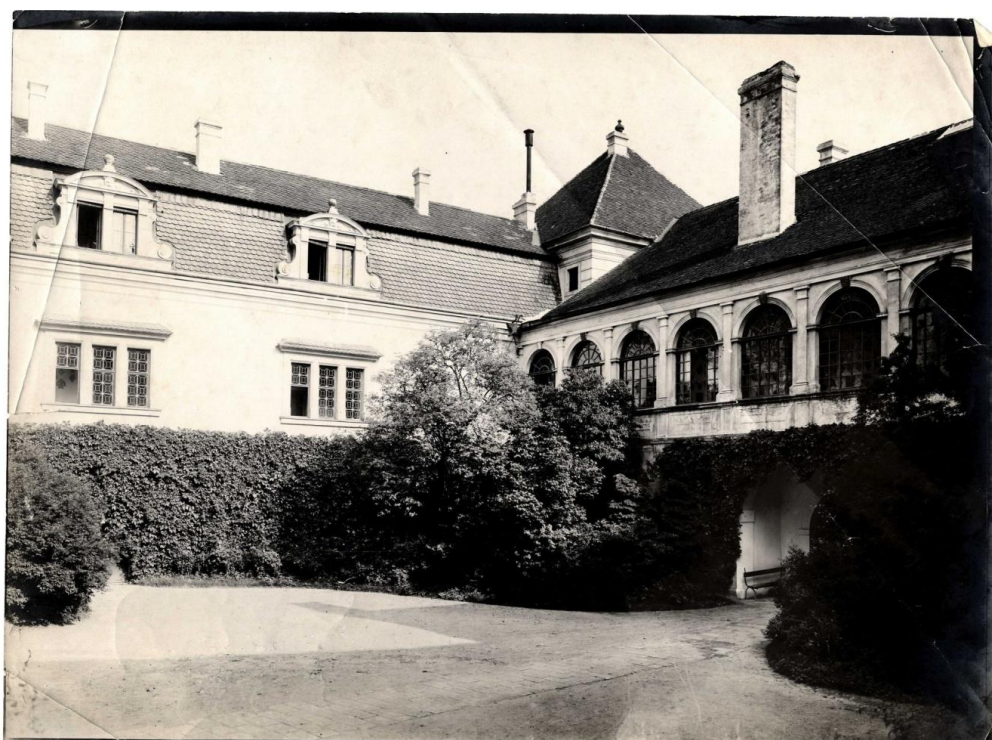

33. Průjezd na druhé nádvoří skrze jižní křídlo, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

34. Jižní průčelí při pohledu ze severního křídla, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

35. Neznámý autor, Jižní a východní křídlo zámku při pohledu z nádvoří, kolem roku 1900, Bystřice pod Hostýnem.

36. Východní průčelí při pohledu z druhého nádvoří, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

37. Východní průčelí při pohledu z parku, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

38. Vjezd do zámeckého parku okolo bývalé kočárovny, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

39. Zeď oddělující prostor bývalé soukromé zahrady od hradního příkopu, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

40. Vstup z průjezdu na hlavní schodiště, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

41. Vstup na boční schodiště, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

42. Vřetenové schodiště ústící ve druhém patře, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

43. Chodba ve východním křídle předzámčí, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

44. Chodba v západním křídle předzámčí, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

45. Chodba v západním křídle předzámčí, přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

46. Chodba v přízemí severního křídla, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

47. Průhled u chodby v přízemí severního křídla do průjezdu ke slavnostnímu schodišti, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

48. Expozice Františka Táborského, západní křídlo přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

49. Expozice keramiky, severní křídlo přízemí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

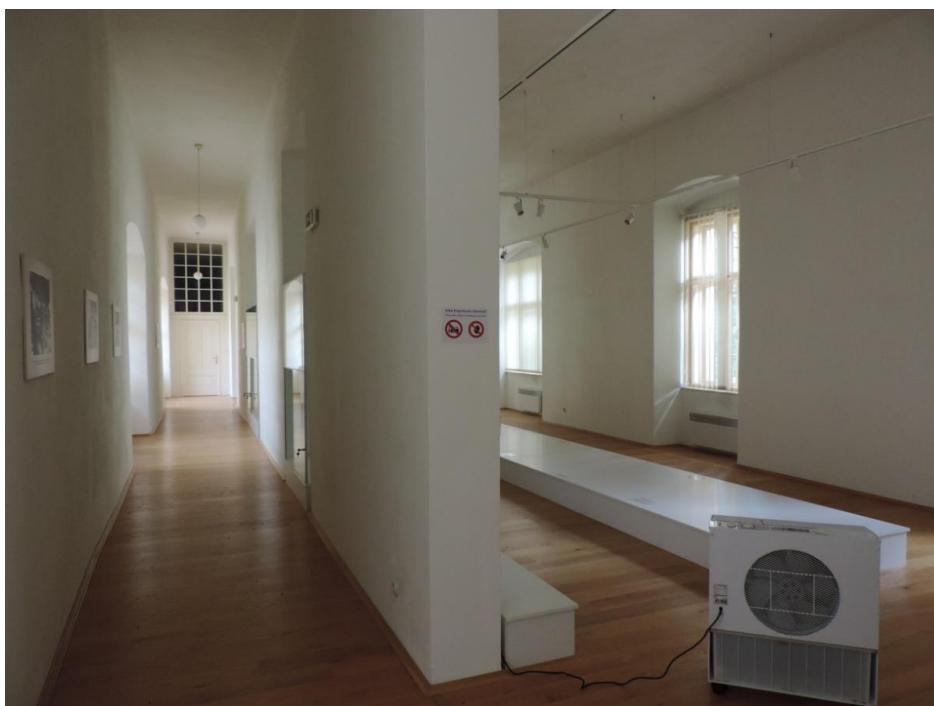
50. Slavnostní sál, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

51. Prostory v severním křídle s průhledem do slavnostního sálu, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

52. Prostory v západním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

53. Prostory pro expozici ve východním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

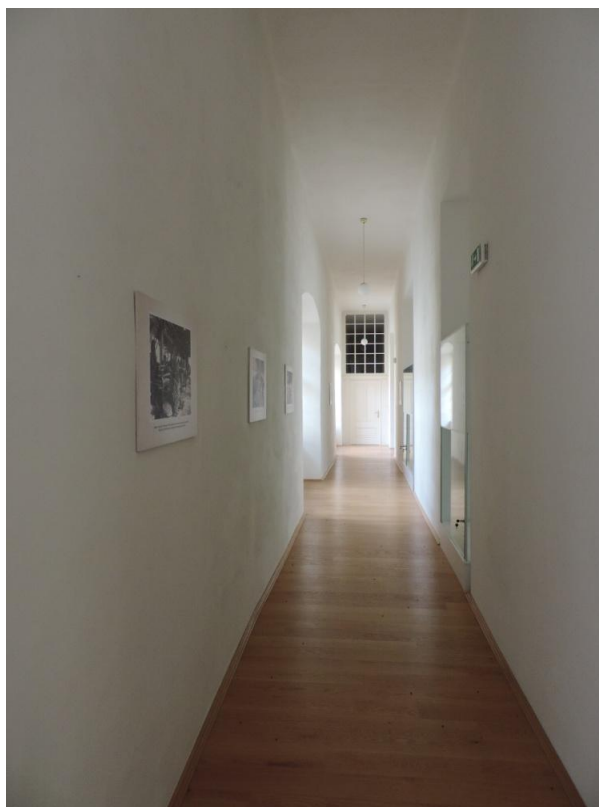

54. Chodba v jižním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

55. Místnost v jižním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

56. Chodba ve východním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

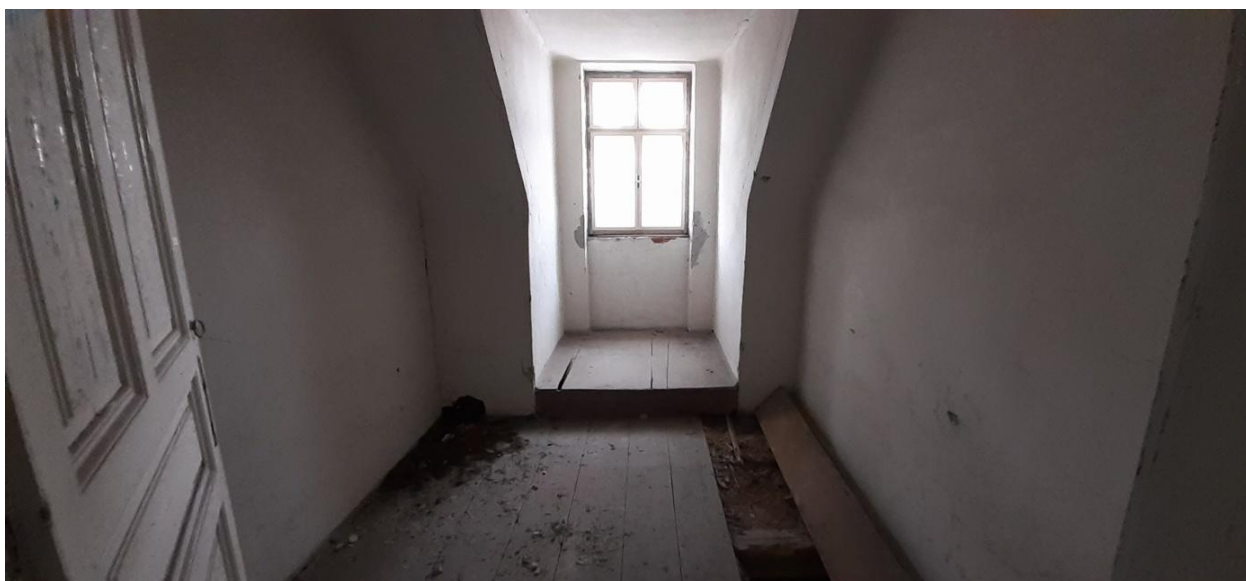
57. Chodba ve východním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

58. Průhled do expozice ve východním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

59. Průhled místnostmi v západním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

60. Pokoj v jižním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

61. Půdní prostor v jižním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

62. Pohled do interiéru zámecké kaple, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

63. Fragment freskové výmalby zámecké kaple, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

64. Chodba severního křídla, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

65. Chodba jižního křídla, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

66. Enfiláda pokojů ve východním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

67. Pokoj ve východním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

68. Pokoj v severním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

69. Motiv tapety prostupující výmalbou díky plísni, pokoj v severním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

70. Průhled místnostmi z jižního do východního křídla, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

71. Dřevěná příčka s dveřmi u soukromých apartmánů, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

72. Prostor soukromých apartmá v západním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

73. Prostor soukromých apartmá v západním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

74. Papírové tapety v severním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

75. Papírové tapety v západním křídle, druhé patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

76. Slavnostní jídelna v západním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

77. Neznámý autor, slavnostní jídelna v západním křídle, první patro, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

78. Knihovna v severním křídle, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

79. Neznámý autor, interiér knihovny v severním křídle, první patro, Bystřice pod Hostýnem, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

80. Slavnostní sál s průhledem do vedlejší místnosti, první patro, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

81. Neznámý autor, slavnostní sál s průhledem k biliáru, první patro, konec 19. století., Bystřice pod Hostýnem.

82. Neznámý autor, průhled přes pracovnu, knihovnu až do slavnostního sálu, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

83. Neznámý autor, chodba v přízemí, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

84. Bohumil Vavroušek, zimní zahrada a spojovací chodba při pohledu od zámku, 1916, Bystřice pod Hostýnem.

85. Neznámý autor, skleník se zimní zahradou při pohledu směrem k zámecké budově, poslední čtvrtina 19. století., Bystřice pod Hostýnem.

86. Neznámý autor, zimní zahrada, 1890, Bystřice pod Hostýnem.

87. Neznámý autor, Posezení u šálku čaje v zimní zahradě, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem. V popředí v křesle Ernst Olivier sv. p. Loudon s vnukem Ernstem Gideonem; vedle stojí vnučka Marie Alice; s tenisovou raketou v ruce Remigius Olivier; sedící žena u stolu blíže Remigiovi je Alice von Voss. Naproti Ernstu Oliviera sedí jeho manželka Henrietta Seilern-Aspang.

88. Neznámý autor, palmový skleníků, počátek 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

89. Neznámý autor, skleníků s exotickými květinami, počátek 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

90. Neznámý autor, pohled na vstupní věž a zimní zahradu, olej na plátně, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

91. Neznámý autor, zahradní průčelí zámku se zámeckým parkem, olej na plátně, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

92. Neznámý autor, kaskáda v parku, litografie, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

93. Neznámý autor, pohled na Čínský pavilon v parku a severní průčelí zámku, 1. polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

94. Neznámý autor, pohled na zámek s parkem od severu, litografie, první polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

95. Neznámý autor, pohled na zahradní průčelí zámku, litografie, druhá polovina 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

96. Bohumil Vavroušek, pohled na zahradní průčelí zámku, 1916, Bystřice pod Hostýnem.

97. Neznámý autor, pohled na zahradní průčelí zámku směrem od kočárovny, 1906, Bystřice pod Hostýnem.

98. Neznámý autor, oplocení tenisového kurtu a východní průčelí zámku, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

99. Neznámý autor, pohled ze soukromé zahrady zámeckého parku směrem k předhradí, kolem 1912, Bystřice pod Hostýnem.

100. Bohumil Vavroušek, lávka přes rybník v zámeckém parku, 1916, Bystřice pod Hostýnem.

101. Neznámý autor, prostor u rybníka, 1906, Bystřice pod Hostýnem.

102. Neznámý autor, zámecký park při pohledu od hlavního zahradního průčelí, 1906, Bystřice pod Hostýnem.

103. Neznámý autor, obora v zámeckém parku, 1916, Bystřice pod Hostýnem.

104. Prostor směrem k oboře ohrazený betonovou zdí, současný stav, Bystřice pod Hostýnem.

105. Neznámý autor, pozůstatky grotty, 1906, Bystřice pod Hostýnem.

106. Neznámý autor, tenisový kurt v zámeckém parku, konec 19. století, Bystřice pod Hostýnem.

107. Neznámý autor, pohled do parku od severního průčelí, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

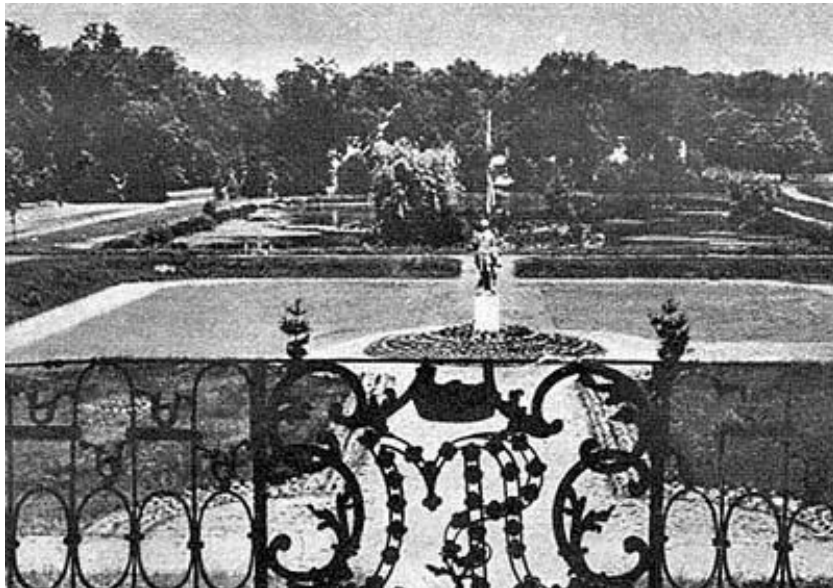

108. Neznámý autor, pohled do parku od severního průčelí severovýchodním směrem, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

109. Neznámý autor, pohled do parku od severního průčelí severozápadním směrem, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

110. Neznámý autor, pohled z balkonu směrem do parku, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

111. Neznámý autor, socha generála Ernsta Gideona Laudona v parku, první čtvrtina 20. století, Bystřice pod Hostýnem.

112. Neznámý autor, Portrét Remigia Oliviera svobodného pána Loudona u fotoaparátu, nedatováno, Bystřice pod Hostýnem.

Anotace

Jméno a příjmení:	Mgr. et Bc. Ivana Dobešová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021
Název práce:	Krása ztracená v čase: Zámek v Bystřici pod Hostýnem v letech 1805–1935
Název v angličtině:	Beauty lost in time: Chateau in Bystřice pod Hostýnem in the years 1805-1935
Anotace:	Diplomová práce se zabývá zámek v Bystřici pod Hostýnem i přilehlým parkem, a to v letech 1805–1935. V tomto období zámek patřil Johannu Nepomuku hraběti Wengerskému a svobodným pánům Loudonům. Předmětem zájmu bylo zjištění původní podoby zámku, zámeckých pokojů a samotného parku. Za využití písemných a vizuálních pramenů je v práci uveden popis nejen konkrétních místností, ale i staveb v parku.
Klíčová slova:	Bystřice pod Hostýnem, zámek, park, Loudon, Wengerský
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with the chateau in Bystřice pod Hostýnem and the adjacent park, in the years 1805-1935. During this period, the chateau belonged to Johann Nepomuk, Count Wengerský and Baron of Loudon. The subject of interest was to find out the original appearance of the chateau, the chateau rooms and the park itself. Using written and visual sources, the work describes not only specific rooms, but also buildings in the park.
Klíčová slova v angličtině:	Bystřice pod Hostýnem, chateau, park, Loudon, Wengersky
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha
Rozsah práce:	177
Jazyk práce:	čeština